

ΝΙΚΛΗΣ — ΝΙΚΛΟΣ — ΝΙΚΛΙΑΝΟΙ

Προτάσσοντες βραχείαν εισαγωγήν εις τὴν μελέτην μας τὴν ἀναφερομένην εἰς τὸ γλωσσικὸν ἰδίωμα τῆς περιοχῆς τοῦ Ταινάρου ἐγράψαμεν ὅτι, τὰ λεχθέντα περὶ προελεύσεως μέρους τῶν Μανιατῶν ἐξ ἀλλοεθνοῦς γενάρχου, δὲν κατέστη μέχρι τοῦδε δυνατόν νὰ ἀποκτήσωσι σχετικὴν ἐγκυρότητα (1). Ταῦτα λέγοντες εἰχομεν βεβαίως κατὰ νοῦν τὴν ὑπὸ τοῦ σεβαστοῦ μας καθηγητοῦ κ. Σ. Κουγέα (2) διατυπωθεῖσαν ἀντιληψιν, καθ' ἣν γενάρχης τῶν Νικλιάνων τῆς Μάνης εἶναι ὁ Φράγκος Πρωτοστάτωρ καὶ βαίλος τοῦ Μορέως Νικόλαος Σαῖντ 'Ομέρ.

Ἐπανερχόμενος διὰ βραχυτάτων ὁ κ. Κουγέας μετὰ 56 ἔτη δηλοῖ ὅτι ἐξακολουθεῖ νὰ θεωρῇ τὸν Νικόλαον Σαῖντ 'Ομέρ γενάρχην τῶν Νικλιάνων γράφων: «*Τὴν γνώμην ταύτην ἐστήριξα πρὸ 56 ἐτῶν εἰς πειστικὰ ἱστορικὰ καὶ γλωσσικὰ τεκμήρια τῆς μελέτης μου*» (3).

Ἐξετάζοντες ἀπὸ μακροῦ τὸ θέμα τῆς προελεύσεως τῶν Νικλιάνων ἐμορφώσαμεν τὴν γνώμην ὅτι τὸσον τὰ χαρακτηρισθέντα ὡς ἱστορικὰ τεκμήρια, ὅσον καὶ τὰ γλωσσικὰ τοιαῦτα, δὲν ἔχουσιν ἐπαρκῆ ἀποδεικτικὴν δύναμιν. Ὅθεν ἐθεωρήσαμεν σκόπιμον νὰ διατυπώσωμεν παρατηρήσεις τινάς, δικαιολογούσας, ὡς νομίζομεν, ἐπανεξέτασιν τοῦ ὅλου θέματος.

Τὴν γνώμην του περὶ προελεύσεως τῶν Νικλιάνων τῆς Μάνης ἐκ τοῦ Νικολάου Σαῖντ 'Ομέρ ὁ κ. Κουγέας ἐθεμελίωσε κυρίως ἐπὶ τῶν κάτωθι στοιχείων. 1) Ὁ Νικόλαος Σαῖντ 'Ομέρ ἱδρυσεν μικρὸν κάστρο εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Μέσα Μάνης, ἔνθα ἐνεφανίσθησαν οἱ μέχρι τοῦδε ὑπάρχοντες Νικλιᾶνοι καὶ ἔνθα καὶ τὸ τοπωνύμιον Νίκλου, τοῦ. Ἡ ἱδρυσις τοῦ κάστρου, κατὰ τὸν κ. Κουγέα, συνάγεται ἐκ τοῦ χρονικοῦ τοῦ Μορέως. 2) Εἰς τὸ μοιρολόγιον τοῦ εἰς Μανιάκι πεσόντος Βοϊδῆ Μαυρομιχάλη ὑπάρχει ἡ γενικὴ Νίκλου, ἥτις, κατὰ τὸν κ. Κουγέα, δηλοῖ κύριον χωρίων καὶ ὁρέων ἐν Πυλῆ, γνωστὸν δὲ καὶ ἐν Μάνῃ, οὗτος δὲ εἶναι ὁ Νικόλαος Σαῖντ 'Ομέρ. 3) Ὁ τύπος Νικλιᾶνοι εἶναι ὄνομα οἰκογενειακὸν καὶ οὐχὶ ἐθνικόν, ὡς ἐνομήσθη. 4) Ὁ τύπος Νίκλος προέρχεται ἐκ τοῦ τύπου Νικόλαος, ἐκ τοῦ Νίκλος δὲ τὸ οἰκογενειακὸν Νικλιᾶνοι. 5) Τὸ ὄνομα τῆς κατὰ τὴν περιοχὴν ἐκείνην κώμης «*Κίττας*» εἶναι φραγκικῆς προελεύσεως, ἡ κώμη δὲ αὕτη ὑπῆρξεν ἡ μητρόπολις τοῦ Νικολάου Σαῖντ 'Ομέρ.

Κατὰ τὸν ἔλεγχον τοῦ κύρους τῶν στοιχείων τούτων ἀκολουθοῦμεν τὴν ἀνωτέρω σειρὰν ἐλέγχοντες πρῶτον τὰ ἱστορικὰ τεκμήρια καὶ ἀκολουθῶς τὰ γλωσσικά.

Α) Ἱστορικὰ τεκμήρια.

1) Ἐκ τῆς ἐπὶ τοῦ πρώτου σημείου ἐρεύνης προκύπτουσι τὰ ἐπόμενα:

Ὁ κ. Κουγέας γράφει «*Aus der Chronik von Morea erfahren wir, dass der Protostator und Bail der Morea, Nicolaus de St. Omer, ausser in Navarin auch in der*

1) «Πλάτων» 25/26, σ. 80.

2) Herkunft und Bedeutung von neugriechischen Νικλιᾶνοι und Φαμέγιοι, Glotta 1 (1907) σ. 86—104.

3) Πελοποννησιακά Ε, σ. 368.

Mani ἔνα μικρὸν καστέλλι gründete» (1). Παραπέμπει δὲ εἰς τὸν στίχον 8049 τοῦ Χρονικοῦ τοῦ Μορέως (ἐκδοσις Schmitt).

Παραθέτομεν τὸν στίχον τοῦτον μετὰ τοῦ προηγουμένου καὶ τοῦ ἐπομένου :

«Ὡσαύτως καὶ ἐποίησεν μισὲρ Νικόλαος ἐκεῖνος | στήν χώρα τοῦ Μανιατοχωρίου, ἔναν
μικρὸν καστέλλιν | διὰ φύλαξιν τοῦ τόπου του κατὰ τῶν Βενετικών».

Εἰς προηγουμένον στίχον, ἔνθα ὁ λόγος περὶ τῶν περιοχῶν ἃς ἐνομεύετο ἡ χήρα τοῦ Γουλιέλμου Βιλλαρδουίνου, παρατηροῦμεν.

«εἶχεν ὅπου ἀφέντευεν χώραν τὸ Μανιατοχώριν» (2).

Εἰς τὸ Μανιατοχώρι τοῦτο ὁ δευτέρος σύζυγος τῆς χήρας τοῦ Γουλ. Βιλλαρδουίνου Νικόλαος Σαῖντ Όμερ ἔκτισε τὸ μικρὸ καστέλλι διὰ νὰ προστατεύῃ τὴν περιοχὴν ἀπὸ τοὺς Βενετούς. Τὸ Μανιατοχώρι καὶ τὸ ἐν αὐτῷ καστέλλι εὐρίσκοντο εἰς τὴν Πυλίαν (3). Τοῦτο σήμερον θεωρεῖται βέβαιον (4). Ἐπτὰ ἔτη μετὰ τὴν δημοσίευσιν τῆς περὶ Νικλιάνων ἐργασίας τοῦ κ. Κουγέας ἦλθεν εἰς φῶς ἡ ἐμπεριστατωμένη μελέτη τοῦ Στεφάνου Δραγοῦμη, ἐν ᾗ ἐξετάζονται ἐκτενῶς τὰ τοπωνυμικά, τοπογραφικά καὶ ἱστορικά προβλήματα τῶν Χρονικῶν τοῦ Μορέως.

Ἐκ τῆς μελέτης ταύτης προῆλθε τὸ ἐν ἔτει 1921 ἐκδοθὲν ἀξιόλογον ἔργον τοῦ Σ. Δραγοῦμη, «Χρονικῶν τοῦ Μορέως Τοπωνυμικά—Τοπογραφικά—Ἱστορικά». Αἱ σελίδες 244—249 τοῦ ἔργου τούτου περιλαμβάνουσι τὰ πορίσματα τῶν ἐρευνῶν τοῦ Δραγοῦμη περὶ τῶν τοπωνυμίων Μανιατοχώρι, Πλάτανος καὶ Γλυκύ, ἀποδεικνύεται δὲ ὅτι τὸ Μανιατοχώρι κακῶς ἐταυτίσθη πρὸς τὴν Μάνην, διότι πρόκειται διὰ περιοχὴν τῆς Πυλίας. Ἐκ τῶν σελίδων 244 κέξ., ἰδίως δὲ τῆς σελ. 247, σαφῶς τοῦτο συνάγεται. Ἐν σελίδι δηλαδὴ 247 παρατηροῦμεν :

«Ἀλλὰ τὸ Μανιατοχώρι καίπερ ἀσημεῖωτον μὲν ἐν ΧΓΕ, ὅλως δ' ἀμνημόνευτον ἐν τε ΓΑΕ καὶ ἐν ΕΛΑ, ὅμως ἀσφαλῶς ἀνακαλύπτομεν σφζόμενον ὡς τόπον κατοικημένον καὶ κατὰ τὸ τέλος τοῦ 15 αἰῶνος καὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 16, ἐν μὲν BDC (σ. 122 territ. Modon) οὕτως : Mamitochori, ἐν δὲ τῇ ἐτέρᾳ ἐνετικῇ ἀπογραφῇ (Δελτ. Ἱστ. Ἐθν. Ἐτ. σ. 700, territ. di Modon) οὕτω : Man(e)toghori ἐν γειτνιάσει πρὸς τὸν Πλάτανον, τὸν ἐν τῇ συνεχῶς μένῃ περιφερείᾳ Navarin Novo κείμενον».

Εἰς τὴν ἐπομένην σελίδα 248 παραθέτει τοὺς στίχους 8093, 94, 95 τοῦ Χρονικοῦ, σχολιάζων δὲ τὸν στίχον 8094, εἰς ὃν παραπέμπει ὁ κ. Κουγέας, παραθέτει στοιχεῖα σχετικὰ πρὸς τὸ Μανιατοχώρι καὶ τὸ ἐν αὐτῷ μικρὸν καστέλλι, καθορίζων τὴν θέσιν αὐτῶν. Ἄλλο σημεῖον τοῦ Χρονικοῦ σχετικὸν μὲ τὸ θέμα μας δὲν παρετηρήθη.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐδείχθη, νομίζομεν, ὅτι εἰς τὸ Χρονικὸν τοῦ Μορέως οὐδεμία πληροφορία ἀνευρέθη, ἐπιτρέπουσα εἰς ἡμᾶς νὰ εἰκάζωμεν ὅτι ὁ Νικόλαος Σαῖντ Όμερ ἔκτισε καστέλλι εἰς Μάνην καὶ ὅτι οἱ Νικλιᾶνοι τῆς Μάνης ἔχουσι σχέσιν τινὰ πρὸς αὐτόν.

Ἄλλη πηγή, ἐκτὸς τοῦ Χρονικοῦ, μέχρι τοῦδε δὲν ἀνευρέθη καὶ κατὰ συνέπειαν δὲν δύναται νὰ γίνῃ σοβαρὸς λόγος περὶ ἱστορικῶν τεκμηρίων (5), ἐκ τῶν ὁποίων νὰ προκύπτῃ σχέσις τις μεταξὺ Νικλιάνων καὶ Νικολάου Σαῖντ Όμερ.

2) Τὸ ἀπόσπασμα τοῦ μοιρολογίου, ἔνθα τὸ ὄνομα Νίκλος, ἔχει οὕτως (6) :

1) Ἐνθ' ἄν. σ. 103.

2) Χρονικὸν Μορέως στ. 8069.

3) Πρβλ. Μίλλερ, Ἱστορία τῆς Φραγκοκρατίας, σ. 219. (Ἑλλην. μετάφρασις Α. Φουριώτη).

4) Πρβλ. Π. Ζερλέντου, Οἱ Νικλιᾶνοι τῆς Μάνης, Ἀθηνᾶ 28, 278 κέξ.

5) Ὁ Buchon δὲν δύναται ἀσφαλῶς νὰ θεωρηθῇ ἱστορικὴ πηγή.

6) Πασαγιάννη, Μανιάτικα μοιρολόγια καὶ τραγούδια, σ. 66, Κουγέας, ἔνθ' ἄν. σ. 102.

«*Ἀνάθεμα τοὺς ἐδικοὺς
ποὺ σένα σὲ ξορίσανε
μέσα στοῦ Νίκλου τὰ βουνά,
μέσα στοῦ Νίκλου τὰ χωριά.
Ἀνάθεμά την τὴ Βουλῇ
δὲ σ' ἄφησε ἡσυχαστικὸ
μόν' σ' ἔκανε χιλίαρχο
καὶ βγήκες ὅξω στὸ Μοριά
ὅξω στὰ Μοθωκόρωνα
μές τὸ Μανιάκι τὸ χωριό,
ποὺ γίνηκε ρωμιοκομμός».*

Ἐκ τοῦ μοιρολογίου τούτου ἀφορμώμενος ὁ κ. Κουγέας γράφει: «ὁ Νίκλος ὁ ἔχων χωριά καὶ ὄρη ἐν τῇ Πυλίᾳ εἶναι ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν Νίκλον, ἐρείπια τοῦ φρουρίου τοῦ ὁποίου σφύζονται ἐν τῇ λακωνικῇ ἀκτῇ καὶ αὐτὸς πάλιν εἶναι ὁ Νικόλαος Σαῖνι Ὅμῆρ ὁ μέχρι τοῦ νῦν ὡς Νίκλος φερόμενος ἀνὰ τὸ στόμα τοῦ λαοῦ» (1).

Ἐδείχθη ἀνωτέρω ὅτι τὰ περὶ ἰδρύσεως κάστρου ἐν Μάνῃ ὑπὸ τοῦ Νικολάου Σαῖνι Ὅμῆρ εἶναι προϊόντα παρανοήσεως, ἀλλὰ καὶ τὰ περὶ διατηρήσεως τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ εἰς τὸ στόμα τοῦ λαοῦ θὰ ἀποδειχθῶσι, νομίζομεν, λίαν ἀπίθανα. Εἰς Μάνην εἶναι γνωστὰ τὸ οἰκογενειακὸν Νίκλος—Νικλιᾶνοι καὶ τὰ τοπωνύμια Νίκλου, τοῦ καὶ Νικλιάνικα, τά. Διὰ τὰ δεχθῶμεν ὅτι λέγουσα ἡ Μανιάτισσα Νίκλου ἔχει κατὰ νοῦν ἄνδρα συνδεόμενον μετὰ τῆς Πυλίας, ἔδει προφανῶς νὰ συμβαίῃ ἐν ἑκ τῶν δύο. Τὸ «Νίκλου» ἔπρεπε νὰ εἶναι τοπωνύμιον, δηλαδὴ νὰ εἶναι τὸ ὄνομα μιᾶς ἐν Πυλίᾳ περιοχῆς, τὴν ὅποیان νὰ ἐγνώριζον οἱ Μανιάται, ἢ τὸ ὄνομα ἐνὸς Νίκλου συνδεομένου μετὰ τῆς Πυλίας νὰ διαμνημονεύεται ἐν Μάνῃ διὰ παραδόσεων ἢ ἁσμάτων ἢ ἄλλου τινὸς τρόπου, ὥστε νὰ ἐπιζήσῃ εἰς τὴν μνήμην αὐτῶν διὰ μέσου τῶν αἰώνων. Οὐδὲν ὅμως τούτων συμβαίνει. Ἐὰν ὑπῆρχε τοπικὸν ὄνομα Νίκλου ἐν Πυλίᾳ μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Βοϊδῆ Μαυρομιχάλη, ἀσφαλῶς δὲν θὰ συνεξέλιπε μετ' αὐτοῦ, ἀλλὰ γράφων μετὰ 80 ἔτη ὁ κ. Κουγέας ἀσφαλῶς θὰ ἀνεύρισκε τὸ τοπωνύμιον.

Παράδοσις ἡ ἥσμα ἀναφερόμενον εἰς Νίκλον σχέσιν ἔχοντα μετὰ τῆς Πυλίας οὐδὲν ἀνεφέρθη ποτὲ ἐν Μάνῃ καὶ ὡς ἐκ τούτου εἶναι δύσκολον νὰ ἀντιληφθῶμεν πῶς ἐγνώριζεν ἡ ἀδελφὴ τοῦ Βοϊδῆ τὸν μετὰ τῆς Πυλίας συνδεόμενον Νίκλον. Ἐκ τῶν πραγμάτων προκύπτει ἡ ἀνάγκη νέας ἐξετάσεως τοῦ περιεχομένου τοῦ μοιρολογίου πρὸς ἀκριβέστερον καθορισμὸν τῆς γενικῆς Νίκλου.

Ὁ Δ. Βαγιακάκος ἀσχολούμενος μὲ τὸ τοπωνύμιον Νίκλι καὶ τὰ συγγενῇ πρὸς αὐτὸ τοπωνύμια (*Ἀθηνᾶς 53, 185 κξ.) γράφει: «Νίκλου, τοῦ. Τοπων. ἐν Πυλίᾳ γνωστὸν ἐκ μοιρολογίου, εἰς τὸ ὁποῖον ἡ ἀδελφὴ τοῦ Πιέρου Βοϊδῆ—Μαυρομιχάλη, τοῦ φονευθέντος τῷ 1825 μετὰ τοῦ Παπαφλέσσα εἰς τὸ Μανιάκι, φέρεται λέγουσα» (2). Εἰς τὸ βιβλίον του, ὁ Ἱμβραῆμ ἐναντίον τῆς Μάνης, σελ. 166, ἐρμηνεύων τοὺς αὐτοὺς στίχους τοῦ μοιρολογίου τούτου, γράφει: «Περιοχὴ τοῦ Νίκλου—τὰ Νικλιάνικα εἶναι ἡ Μέσα Μάνη, κυρίως δὲ ἡ περὶ τῆς Κίττας καὶ Νόμιας, τὸ Νικλιάνικο. Περὶ τούτου βλ. Δ. Β. Βαγιακάκου, Συμβολὴ εἰς τὰ περὶ Νίκλων—Νικλιάνων τῆς Μάνης, Ἀθηνᾶ 53 (1949) σ. 167—178».

Ἀναιρῶν τὴν εἰδικὴν πραγματείαν ἐκτεθεῖσαν ἄποψιν περὶ τῆς γενικῆς Νίκλου, ἔδει προφανῶς νὰ αἰτιολογήσῃ τὴν ἀντίφασιν ποιούμενος λόγον τινά. Ὁ κ. Κουγέας κρίνων τὸ βιβλίον τοῦτο τοῦ Δ. Βαγιακάκου παρατηρεῖ (3): «Ἡ ἐρμηνεία τῶν στίχων τοῦ γνωστοῦ μοιρολογίου τῆς ἀδελφῆς τοῦ Πιέρου Βοϊδῆ «ἀνάθεμα τοὺς ἐδικοὺς | ποὺ

1) *Ἐνθ' ἀν. σ. 103.

2) Ἀθηνᾶς 53, 188.

3) Πελοποννησιακὰ Ε, σ. 368.

σένα σ' ἐξορίσασι | μέσα τοῦ Νίκλου τὰ βουνὰ | μέσα στοῦ Νίκλου τὰ χωριά» εἶναι ἐσφαλμένη. Δὲν νοεῖται ἐδῶ τὸ Νικλιάνικο τῆς Μέσα Μάνης, ἡ περιοχὴ τῆς Κίττας καὶ Νόμιας, ὅπου οὐδεμία παραδίδεται διαμονή, ἐπίσκεψις ἢ θρᾶσις τοῦ Πιέρου Βοϊδῆ, ἀλλὰ τὸ Νικλιάνικο τῆς Πυλίας».

Ἐπὶ τῶν παρατηρήσεων τούτων τοῦ κ. Κουγέα εἰμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ διατηρήσωμεν ἐπιφυλάξεις τινὰς διὰ τοὺς ἐπομένους λόγους.

1) Τὸ μέγα πλῆθος τῶν ἀγωνιστῶν, ἐν οἷς καὶ ὁ Πιέρος Βοϊδῆς, δὲν ἔτυχον Ὁμήρου κήρυκος οὐδὲ Πλουτάρχου βιογράφου καὶ ὥς ἐκ τούτου εἶναι ἴσως τολμηρὸν νὰ ἰσχυρίζωμεθα ὅτι δυνάμεθα νὰ γνωρίζωμεν τὸν ἐκάστοτε τόπον τῆς διαμονῆς αὐτῶν, πολὺ δὲ μᾶλλον νὰ παρακολουθῶμεν τὰς μετακινήσεις καὶ ἐπισκέψεις των. Οἱ Μαυρομιχαλαῖοι διετήρουν πάντοτε σχέσεις οὐ μόνον μετ' ἐγγὺς εὐρισκομένην Κόλταν ἀλλὰ καὶ μετ' ἐκείνην μακρὰν κειμένην περιοχὴν Λαγίας. Μετέβαινον διὰ νὰ βαπτίσουν, νὰ στεφανώσουν, νὰ συμβιβάσουν ἐρίζοντας φίλους, διότι ἡ ἀπονομή τῆς δικαιοσύνης κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἦτο ἔργον τῶν γεροντάδων καὶ μόνον, τῶν ἐκπροσώπων δηλαδὴ ἰσχυρῶν οἰκογενειῶν, ἀλλὰ καὶ δι' ἄλλους λόγους. Κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους εἶναι πολὺ πιθανὸν νὰ ἀπεφασίσθῃ ὑπὸ τῶν Μαυρομιχαλαίων ἡ μετάβασις ἐνὸς ἐξ αὐτῶν εἰς Μέσα Μάνην, δι' ὑπόθεσιν σχέσιν ἔχουσιν μετ' ἐκείνην διεξαγόμενον ἀγῶνα, προεκρίθη δὲ ἴσως ὁ Βοϊδῆς. Τοιοῦτόν τι νομίζομεν ὅτι ἐννοεῖ ἡ ἀδελφὴ του λέγουσα «*Ἀνάθεμα τοὺς ἐδικούς | ποὺ σένα σὲ ξορίσανε | μέσα στοῦ Νίκλου τὰ βουνὰ | μέσα στοῦ Νίκλου τὰ χωριά*». Αἰτιᾶται τοὺς συγγενεῖς τῆς, διότι, κατόπιν συνεννοήσεως μετ' αὐτῶν, μετέβη ὁ Βοϊδῆς εἰς Μέσα Μάνην, τὴν μετάβασίν του δὲ εἰς Μέσα Μάνην κατὰ τινα τρόπον συσχετίζει ἡ θρηνοῦσα μετ' ἐκείνην ἐπακολουθήσασαν συμμετοχὴν τοῦ Βοϊδῆ εἰς τὸν κατὰ τοῦ Ἰμβραῆμ ἀγῶνα καὶ τὸν θάνατον αὐτοῦ. Εἰς τὸ Μανιάκι ὁ Βοϊδῆς ἡγεῖται σημαντικοῦ ἀριθμοῦ Μανιατῶν.

Εἰς τὰ μοιρολόγια τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὸν θάνατον τοῦ Βοϊδῆ παρατηροῦμεν (1).

«*Ἀπὸ τὸ ἄρφα κι ὥς τὸ νῦ
ἔ, καπετὰν Πιέρο Βοϊδῆ,
τό 'χε ἀπὸ τοῦ πάππου του
καπετανία νὰ βαστῇ.
Καὶ Πουλικάκο μπουλονεῖ
κι ὅλη ἡ μανιατουριά μαζί*».

Καὶ κατωτέρω ἐν τῷ αὐτῷ μοιρολόγιῳ.

«*Χίλιοι Μανιάτες χάθησαν,
τὰ παλληκάρια τὰ καλά*».

Εἰς ἄλλο μοιρολόγιον (Φωτάκου, Ἀπομνημονεύματα Β', σ. 92).

«*Μαυρομιχάλης ὁ Βοϊδῆς
μὲ ἐκλεκτὴ Μανιατουριά
καὶ μὲ τὸ Φλέσσα τὸν παπᾶ*».

Ἄξιοι προσοχῆς εἶναι οἱ στίχοι τοῦ μοιρολογίου τοῦ δημοσιευθέντος ὑπὸ τοῦ Α. Πετρίδου (Πανδώρα, 20 (1870) σ. 262 κέξ.).

«*μαῦρε Πιέρο μου Βοϊδῆ,
ποὺ δὲν ἐχόρταινες τιμὴ
ἢ τό 'κανες πινεργοτὶς (2)
ὁ Μπεῖζαντὲς νὰ χαλαστῇ,
ὅπου σκλάβο τὸν εἶχας
κάτου 'ς τὰ Μοθωκόρωνα;
θυμήθης τὰ παλαιῖκα
ποὺ 'χατε ἀπὸ τοὺς πρώτους σας*;

1) Πρβλ. Ἡ Λακωνικὴ χωρογραφία, ὑπὸ Ν. Νήφου, Λάκωνος. Ἐν Ἀθήναις 1853, σ. 21.

2) Μὲ αὐτὸν τὸν σκοπὸν.

Τί (¹) συμφωνία εἶχας
Μπραῆμης καὶ Πετρόμπεης
στράτευμα γὰρ νὰ μὴν ἐρθῇ,
᾿ς τὴ Μάνη καὶ ᾿ς τὸ Μορεάν».

Εἰς τὸν κατὰ τοῦ Ἰμβραήμ πόλεμον ὁ Βοϊδῆς ἀνέπτυξε πρωτοβουλίαν καὶ δρα-
στηριότητα ἡγηθείς πολυαριθμῶν Μανιατῶν.

Μεταξὺ τῶν συγκεντρωθέντων εἰς Μανιάκι πολλοὶ θὰ ἦσαν καὶ οἱ προερχόμενοι
ἀπὸ τὴν Μέσα Μάνην. Εἰς Μέσα Μάνην ἀνήκει καὶ τὸ χωρίον Μπάμπακα, ἐξ οὗ κατὰ-
γεται ὁ ὀνομαστὶ ἀναφερόμενος μπουλουξῆς Πουλικάκος. Ἡ μᾶλλον γνωστὴ περιοχὴ
τῆς Μέσα Μάνης εἶναι ἡ περιοχὴ τοῦ Νίκλου. Ἐκ τῆς περιοχῆς αὐτῆς, καθὼς καὶ ἐκ τῆς
ἄλλης Μέσα Μάνης, πολλοὶ θὰ ἦσαν οἱ φίλοι τῶν Βοϊδήδων, οἱ ὁποῖοι ἠκολούθησαν τὸν
Πιέρο Βοϊδῆ εἰς τὸ Μανιάκι.

Κατὰ τὸ πρὸ τῆς εἰς Μανιάκι καταστροφῆς διάστημα φρονοῦμεν ὅτι ὁ Πιέρος
Βοϊδῆς οὐχὶ ἄπαξ ἀλλὰ πολλάκις παρέστη ἀνάγκη νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν Μέσα Μάνην.

Εἰς τὴν συλλογὴν Πασαγιάννη, ἔνθα τὸ εἰς τὸν θάνατον τοῦ Βοϊδῆ μοιρολόγιον,
ὑπάρχει καὶ ἕτερον, τοῦ ὁποίου τὸ περιεχόμενον δὲν συνηγορεῖ ὑπὲρ τῶν ἀπόψεων τοῦ
κ. Κουγέα. Πρβλ. σ. 113 ἀριθ. 167 (*).

᾽Οντες δπ' ἄνοιξε ὁ καυγᾶς
καὶ κρούοντα οἱ Κλαπατσιοραῖ(¹)
ἐχαίρουνταν ὅλοι οἱ ὀχτροί.
᾽Ο Τσίγκος εἶταν φανερός
5 καὶ ὁ Γιάννακας ὁ ἀνόητος
στρατῶνα εἶχε τὸ σπίτι του
καὶ εἶταν καὶ κείνος στὸν καυγᾶ.
᾽Ο Λίας μὲ τὸν Καναβὸ
ἐμπαίνασι στὸ μυστικόν.
10 Κι ὁ Μπαλιτσάρης γνωστικὸς
καθίζει κάνει ἀναφορά,
καθίζει κάνει μὰ γραφὴ
καὶ τήνε στέλνει τοῦ Βοϊδῆ,
Τὸ γληγορότερο νὰ ρθῇ,
15 Τί τὴν ὥρα εἶναι τὰ στεγνὰ
θενὰ χαλάση τὴ γενιὰ
νῇ σκοτωμένος ἢ φονιᾶς . . .
—Νὰ ξανακάμω δὲ μπορῶ! . . .
—Ἐφτασ' ὁ καπετὰν Βοϊδῆς
20 μὲ τὸν Ἀράπη του μαζί

καὶ ἐδιάει στὰ Κλαπατσιοράικα
καὶ μίλησε συμβιβασμό,
νὰ τότε γράφουσι ἀδερφό.
—Καὶ ὅποιος σας δὲ μ' ἀγρικᾶ,
25 χωρίζεται ἡ ἀγάπη μας . . . »
᾽Ολοι τὸν ἀπακούσασι,
τόνε ξεβγάλασι μαζί
καὶ πέρασε καὶ περαστὰ
ἀπὸ τὸ Λία τὸ Μουλᾶ.
30 Κεῖδ' ὁ Λίας τοῦ μιλᾶ,
—Βοϊδῆ, νὰ φύγης ἀπὸ πά,
καὶ μεῖς θὰ κάνουμε καλὰ . . . »
Στὸν Ἀδημήτηρ κἀθισε
καὶ ἔστειλε τὸν Ἀράπη του
35 καὶ ἐδιάει στὰ Μπουρειακίανικα.
Κανένανς δὲν εὔρε κεί,
τοῦ Μπαλιτσάρη τὴν ἀδερφή.
Σηκώθηγα οἱ Κλαπατσαροὶ
τόνε ξεβγάλασι μαζί.
40 Κι ὄντας πὺν μαρκαρίζοταν
καὶ τότε σαλουδάρασι(⁴).

1) Διότι.

2) Ἀναδημοσιεύεται ἐνταῦθα ὥς ἔχει ἐν τῇ ἐκδόσει Πασαγιάννη.

3) Πολεμικὴ πατριὰ τῆς Μέσα Μάνης τὴν ὅποιαν ἀποτελοῦσι οἱ Μιχελιδνοὶ, Λαζαριῶνοι,
Καλαμάρηδες, Πολυχρονιᾶνοι, Μανωλιᾶνοι. Οὗτοι ἐρίζοντες πρὸς ἀλλήλους ζητοῦσι τὴν ἐπέμβα-
σιν τοῦ Βοϊδῆ, τοῦ ὁποίου ἡ παρουσία ἐξασφαλίζει τὴν εἰρήνευσιν.

4. Κατόπιν σχετικῆς ἐρεῦνης διεπιστώσαμεν ὅτι εἰς τὸ μοιρολόγιον ἀναφέρονται γεγο-
νότα ἀναγόμενα εἰς τὸ 1870 περίπου, ὃ δὲ καπετὰν Βοϊδῆς εἶναι μᾶλλον ὁ υἱὸς τοῦ Πιέρου τοῦ
πεσόντος εἰς τὸ Μανιάκι. Ἐκ τοῦ μοιρολογίου σαφῶς ἐξάγεται ὅτι οἱ Βοϊδήδες Μαυρομιχαλιᾶ-
νοι εἶχον παλαιούς καὶ στενοὺς δεσμοὺς μετὰ τῆς Μέσα Μάνης. Πρβλ. στίχους 24, 25, 26 καὶ
41: «Καὶ ὅποιος σας δὲ μ' ἀγρικᾶ | χωρίζεται ἡ ἀγάπη μας. | ᾽Ολοι τὸν ἀπακούσασι, | καὶ τότε

II) Εἰς τὸ μοιρολόγι ἀναφέρονται δύο συμβάντα προελθόντα ἐκ δύο διαφόρων αἰτίων. Ὁ Βοῖδης, εἶτε κατόπιν κοινῆς μετὰ τῶν συγγενῶν του ἀποφάσεως, εἶτε δι' ἄλλους ἀγνώστους εἰς ἡμᾶς λόγους, παρέστη ἀνάγκη νὰ μεταβῇ καὶ ἴσως νὰ διατρίψῃ—μέσα στοῦ Νίκλου τὰ βουνὰ | μέσα στοῦ Νίκλου τὰ χωριά—διὰ τοῦ «μέσα» δηλοῦται καὶ νῦν κίνησις πρὸς τὴν Μέσα Μάνην, ἔνθα ἡ περιοχὴ τοῦ Νίκλου, δι' ἀποφάσεως δὲ τῆς Βουλῆς ἐβγῆκε—ἔξω στὸ Μοριά | ἔξω στὰ Μοθωνόκρωνα—ἐβγῆκε δηλαδὴ ἀπὸ τὴν Μάνην καὶ μετέβη εἰς Μεσσηνίαν.

Τὰ ἐπιρρήματα δηλαδὴ μέσα καὶ ἔξω εἶναι προφανές ὅτι δὲν ἐκφράζουσι κίνησιν τοῦ Βοῖδῃ πρὸς τὴν αὐτὴν κατεύθυνσιν. Λέγουσα ἡ Μανιάτισσα μέσα, ἐννοεῖ κίνησιν πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Μάνης, τὸ ἐσωτερικὸν δὲ εἶναι ἡ καλουμένη Μέσα Μάνη, ἔνθα καὶ ἡ περιοχὴ Νίκλου. Καθ' ἐκάστην ἀκούεται εἰς Ἀρεόπολιν καὶ Γύθειον ἡ φράσις «εἶμαι γιὰ Μέσα» ἢ «πάου γιὰ Μέσα», ἥτοι κατευθύνομαι πρὸς τὴν περιοχὴν Λαγίας ἢ Κοίτας.

Ἡ γειτνιάζουσα πρὸς τὴν Μεσσηνίαν περιοχὴ τῆς Μάνης καλεῖται Ἐξω Μάνη. Χρησιμοποιοῦσα καθ' ἐκάστην ἡ ἀδελφὴ τοῦ Βοῖδῃ τὸ «μέσα» πρὸς δήλωσιν τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Μάνης, δηλαδὴ τῆς Μέσα Μάνης, ἔνθα καὶ τοῦ Νίκλου, τὸ δὲ «ἔξω» πρὸς δήλωσιν τῆς Ἐξω Μάνης καὶ τῆς συνεχομένης Μεσσηνίας, δὲν νομίζομεν ὅτι εἰς τὸ μοιρολόγιον ἦτο δυνατόν νὰ μεταβάλλῃ τοὺς εἰς πάντας γνωστοὺς καὶ ὑπὸ τῆς ἰδίας συνεχῶς χρησιμοποιουμένους ὅρους.

Πιστεύομεν ὅτι, καὶ ἂν ὑπῆρχεν εἰς Πυλίαν περιοχὴ Νίκλου, δὲν ἦτο δυνατόν ἀναφερόουσα αὐτὴν νὰ προτάξῃ τὸ «μέσα», διότι λέγουσα «μέσα στοῦ Νίκλου τὰ χωριά | μέσα στοῦ Νίκλου τὰ βουνὰ» ὁδηγεῖ τὴν σκέψιν πρὸς τὰ γνωστὰ εἰς πάντας Μέσα, ἥτοι τὰ χωρία καὶ τὰ βουνὰ τοῦ Νίκλου τῆς Μέσα Μάνης.

Τοπωνύμιον Νίκλου πρέπει νὰ δεχθῶμεν ὅτι δὲν ὑπῆρξεν εἰς τὴν Πυλίαν. Ἐὰν κατὰ τὸ 1825 ὑπῆρχεν ἐν Πυλίσῃ περιοχὴ καλουμένη Νίκλου, θὰ ὑπῆρχεν ἀσφαλῶς καὶ σήμερον, ὡς ὑπάρχει εἰς τὴν αὐτὴν περιοχὴν καὶ τὸ τοπωνύμιον Νίκλαινα, ὅπερ καλεῖται καὶ Ἴκλαινα. Ὁ Δραγούμης νομίζει ὅτι τὸ Νίκλαινα προήλθεν ἐκ τοῦ Ἴκλαινα, ἐκ τῆς αἰτιατικῆς δηλαδὴ τὴν Ἴκλαινα ἐγένετο τὴ Νίκλαινα καὶ ὀνομαστ. ἢ Νίκλαινα (?). Τὴν προέλευσιν τοῦ τύπου τούτου ὀρθῶς ἐρμηνεύει ὁ Γεωργακῆς (?). Διὰ κακὸν δηλαδὴ χωρισμὸν ἐλέγχθῃ τὴ Νίκλαινα—τὴν Ἴκλαινα. Ἡ δημιουργία τοῦ Ἴκλαινα ἐκ τοῦ Νίκλαινα ἐπιτρέπεται, νομίζομεν, τὴν ἐπομένην βάσιμον εἰκασίαν. Ἐὰν τὸ τοπωνύμιον Νίκλαινα εὐρίσκετο εἰς περιοχὴν καλουμένην Νίκλου ἢ ἐὰν ἀνεφέρετο εἰς τὴν περιοχὴν ἐκείνην τὸ ὄνομα περιπτώσου τινὸς Νίκλου, τὰ ὀνόματα Νίκλος καὶ Νίκλαινα ἀσφαλῶς θὰ εἶχον συσχετισθῇ, τὸ δὲ Νίκλαινα θὰ διετῆρει, νομίζομεν, ἐτυμολογικὴν διαφάνειαν καὶ κατὰ συνέπειαν δὲν θὰ ἐλέγετο Ἴκλαινα ἀλλὰ πάντοτε Νίκλαινα, ὡς Νίκλος οὐδέποτε ἐλέγχθῃ Ἴκλος, ἀλλ' αἰετοτε Νίκλος.

Ἡ ἐρμηνεία τοῦ τοπωνυμίου Νίκλαινα ἐγένετο ὀρθῶς ὑπὸ τοῦ κ. Κουγέα, ἡ δὲ ἐρμηνεία τοῦ Π. Ζερλέντη (Ἀθηνᾶς 28, 278) εἶναι ἀτυχής, ὡς παρετήρησεν ἡδη ὁ Δ. Γεωργακῆς (?). Ἡ Νίκλαινα εἶναι ἡ σύζυγος ἐνὸς Νίκλου, τοῦτο εἶναι βέβαιον, δὲν εἶναι ὁμως ἐξ Ἰσου βέβαιον ὅτι ὁ Νίκλος οὗτος εἶναι ὁ Νικόλαος Σαῖντ Ὁμέρ. Εἶναι δηλαδὴ πιθανὸν νὰ προήλθε τὸ ἐν Πυλίσῃ τοπωνύμιον Νίκλαινα, ὡς προήλθε καὶ τὸ

σαλουδάρασι., ἥτοι πάντες ἐπῆκουσαν εἰς τὰς συστάσεις του, ἀπερχόμενον δὲ ἐχαιρέτησαν διὰ τιμητικῶν πυροβολισμῶν. Δύναται νὰ θεωρηθῇ βέβαιον ὅτι ἀπὸ τὰ ὅπλα τῶν Κλαπατσιαρῶν πολλὰ θὰ ἐκρότησαν ἄλλοτε κατὰ διαταγὴν τοῦ Πιέρου Βοῖδῃ, εἰς ἀναλόγους δὲ περιστάσεις θὰ εἶχον χαιρετῆσαι αὐτὸν ἀπερχόμενον.

1) Πρβλ. Σ. Δραγούμη, ἐνθ' ἂν. σ. 246.

2) Ἀθηνᾶ 48, σ. 21.

3) Ἐνθ' ἂν. σ. 21.

ὕπαρχον σήμερον εἰς τὸ παρὰ τὸ Γύθειον χωρίον Παγανέα τοπων. Γ'ραιά Νικλοῦ. Ἡ

Γ'ραιά Νικλοῦ εἶναι ἡ σύζυγος ἐνὸς Νίκλου, πόθεν ὁμοῦς ὁ Νίκλος οὗτος; Πιθανὴ εἶναι ἡ ἐγκατάστασις ἐνὸς Νίκλου ἐκ Κοίτας νυμφευθέντος εἰς Παγανέα (σώγαμπος). Πιθανὸν νὰ εἶναι παρωνύμιον δοθέν εἰς τινα τῶν κατοίκων τῆς Παγανέας διὰ τὴν ἐκ Νικλιάνων προέλευσιν τῆς μητρὸς τοῦ ἢ διὰ τὸν Νίκλον ἀνάδοχόν του. Παρωνύμιον ἐκ τοῦ οἰκογενειακοῦ τῆς μητρὸς ἢ τοῦ ἀναδόχου εἶναι τι τὸ σύνηθες (*). Ἐὰν πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἀνεξήτει τις εἰς τὸ χωρίον Κοκάλα τὸν Θεόδωρον Μουρκακήν, θὰ ἐδυσκολεύετο εἰς τὴν ἀνεύρεσιν, διότι πάντες ἐγνώριζον αὐτὸν ὡς Μαλεῦρον. Τὸ παρωνύμιον δοθέν εἰς αὐτὸν παιδιόθεν, διὰ τὸν ἀνάδοχόν του Μαλεῦρον, ἐσκίασε τελικῶς ὄνομα καὶ ἐπώνυμον, οἱ δὲ ἀπόγονοι του καλοῦνται νῦν Μαλεῦριανοί.

Καθ' ὃν τρόπον προήλθε τὸ πτν. Γ'ραιά Νικλοῦ εἰς Παγανέα, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἡδύνατο νὰ προέλθῃ καὶ τὸ πτν. Νίκλαινα ἐν Πυλίσ, γνωστοῦ ὄντος ὅτι ἡ μετὰ τῆς Παγανέας ἐπαφὴ τῆς περιοχῆς Κοίτας ὑπῆρξε πάντοτε χαλαρά, ἡ δὲ κίνησις τῶν κατοίκων αὐτῆς πρὸς τὴν Μεσσηνίαν συνεχῆς καὶ ἀδιάλειπτος.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω συνάγεται, νομίζομεν, ὅτι διὰ τῆς ἐν τῷ μοιρολογίῳ γενικῆς Νίκλου δὲν δηλοῦται οὔτε ὁ Νικόλαος Σαῖντ Ὁμέρ οὔτε τὸ Νικλιάνικο τῆς Πυλίας, ὡς νομίζει ὁ κ. Κουγέας. Τὰ ἀναφερόμενα ὑπὸ τοῦ Βαγιακάκου Νικλιάνικα εἶναι τὸ γνωστὸν τοπωνύμιον τῆς Μέσα Μάνης, τοπωνύμιον ὁμοῦς Νικλιάνικα ἢ Νικλιάνικο ἐν Πυλίσ δὲν ὑπάρχει καὶ ὡς ἐκ τούτου δὲν δυνάμεθα νὰ ἀντιληφθῶμεν τί ἐννοεῖ ὁ κ. Κουγέας διὰ τῆς φράσεως «δὲν νοσῖται ἐδῶ τὸ Νικλιάνικο τῆς Μέσα Μάνης ἀλλὰ τὸ Νικλιάνικο τῆς Πυλίας». Ὁ κ. Κουγέας γνωρίζει βεβαίως καλῶτερον παντὸς ἄλλου τὴν Ἱστορίαν τῆς Μάνης, ἡ κατανόησις ὁμοῦς τοῦ περιεχομένου τῶν μοιρολογίων τῆς Μέσα Μάνης ἐμφανίζει ἐνίοτε δυσκολίας καὶ δι' αὐτοὺς τοὺς προερχομένους ἐκ τῆς περιοχῆς ταύτης.

Εἰς τὸ ἀναφερθὲν ἀνωτέρω πρόσφατον δημοσίευσμά του ἐπιχειρεῖ, σὺν τοῖς ἄλλοις, καὶ ἀποκατάστασιν τῶν ὑπὸ τοῦ Βαγιακάκου δημοσιευομένων τὸ πρῶτον κειμένων, τερματίζει δὲ τὰς παρατηρήσεις του διὰ τῆς φράσεως «δ στ. 36 τοῦ ἐν σελ. 163 μοιρολογίου — ποτὲ τῆς μὴ μὲ καρτερῇ—νὰ ἀναγνωσθῇ—πέτε τῆς μὴ μὲ καρτερῇ» (*). Νομίζομεν ὅτι ἂν ὁ κ. Κουγέας ἐπέμενε, θὰ εἶχεν ἀντιληφθῇ τὰ οὐσιώδη ἐν τῷ κειμένῳ τοῦτ' ὡς σφάλματα καὶ δὲν θὰ ἤρκείτο εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ ποτὲ εἰς πέτε, ὅπερ ἡδύνατο πᾶς τις νὰ μαντεύσῃ, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς ὑπὸ τοῦ Πασαγιάννη (*) ὁρθῆς γραφῆς νὰ διδασθῇ, θὰ ἐσημείωνε δὲ ἀσφαλῶς τὰ ἐπόμενα.

«Ἡρθαι, ζ' ἀποπχιάσαι

Στιχ. 13—15

μέσ' ε' τοῦ Μανιάκι τὸ βουνό

ὅπως τ' ἀρδύκι ε' τὸ λουρό».

Τὸ ἀποπχιάνω ὁ Βαγιακάκος ἐρμηνεύει περικυκλώνω (*), ἀλλὰ ρῆμα ἀποπχιάνω μὲ τὴν σημασίαν τοῦ περικυκλώνω δὲν ὑπάρχει εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Μέσα Μάνης. Τὸ ρ. ἀποπχιάνω, κυρίως δὲ τὸ μέσον ἀποπχιάνομαι, δηλοῖ: α) θεωρῶ ἐχθρόν μου τὸν ἐχθρόν ἄλλων μελῶν τῆς πατριᾶς, εἰς ἣν ἀνήκω καὶ β) φιλονικῶ μὲ ἀσθενέστερόν μου.

1) Τὸ πλῆθος τῶν ἐν Μάνῃ παρωνυμίων ὑπεβοήθει, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, καὶ ἡ ἀνάγκη πρὸς διάκρισιν τῶν πολλῶν φερόντων τὸ αὐτὸ ὀνοματεπώνυμον.

2) Πελοποννησιακὰ Ε, σ. 369.

3) Μανιάτικα Μοιρολόγια σ. 67 καὶ 68. Εἰς δύο δημοσιευόμενα ὑπ' αὐτοῦ μοιρολόγια, περιέχοντα τὸν στίχον, γράφει «πέτε τῆς».

4) Πρβλ. Βαγιακάκου, Ὁ Ἰμβραήμ ἐναντίον τῆς Μάνης, σ. 162.

Εἰς τοὺς λουρούς ἀναζητοῦσι τοὺς ὄρυγας οἱ κατὰ μόνας θηρεύοντες, οἱ ὅποιοι δὲν ἀπο-
τρίχάνουσι αὐτοὺς, ἀλλὰ ἀποχιάζουσι, ἦτοι συλλαμβάνουσι διὰ τῆς ἀπόχης ('). Ὁ στίχος
ἐπομένως πρέπει νὰ γραφῇ «*Ἡρθασι ζ' ἀποχιάσασι*».

Ἐν στίχῳ 27 ὁ τύπος ἄγρια (²) δὲν ἔχει ὀρθῶς, διότι ἡ ἐπένθεσις παρὰ τὸ σύμ-
πλεγμα γρ εἶναι ὑποχρεωτική. Ἑρμηνεύων τὸ ἐν στίχῳ 38 ρ. «*ἀποσκιάση*» ὁ Βαγιακά-
κος γράφει: (³) «*Θὰ πῆσῃ ἡσκιος, θὰ σκοτεινιάσῃ, ἐνδεικτικὸν τῆς μεγάλης συμφορᾶς καὶ τῆς
λύπης*». Ἡ σημασία τοῦ «*θ' ἀποσκιάσῃ*» εἶναι ἀκριβῶς ἀντίθετος τῆς δεδομένης ὑπὸ τοῦ
Βαγιακάκου. Πολλάκις ἀκούει τις τὰς ἐν χηρεῖα τελούσας νὰ καλοῦσι τοὺς ἀνδραδελ-
φούς των λέγουσαι «*Ἐλατε πλέο ν' ἀποσκιάσῃ ἡ πόρτα μου ἀπὸ σᾶς*». Αἱ μοιρολογοῦσαι πολ-
λάκις στρεφόμεναι πρὸς τοὺς ἄρρενας συγγενεῖς των λέγουσι «*Νὰ 'στε καλὰ χιλιόχρονοι,
νὰ ζοῦ στὴν ἀποσκιάδα ζας*».

Ἐν τῷ μοιρολογίῳ τούτῳ ὁ θνήσκων Βοϊδῆς παραγγέλλει εἰς τὴν σύζυγόν του
νὰ μὴν ἐλπίζει ὅτι θὰ ἴδῃ ποτὲ τὴν σκιάν του πίπτουσαν εἰς τὸν οὐδὸν τῆς οἰκίας της
καὶ νὰ ἀποβάλλῃ πᾶσαν περὶ ἐπανάδου του ἐλπίδα. Ὁ στίχος δηλαδὴ 38 «*τί θ' ἀπο-
σκιᾶς' ἡ πόρτα της*» εἶναι τὸ ἀντικείμενον τοῦ προηγηθέντος ῥήματος «*ἔχῃ ἀπαντοχή*».
Ἑρμηνεύων τὸν στίχον 40 ὁ Βαγιακάκος παρέχει τὸν τύπον «*μπουγασιά*» ὡς προσερχό-
μενον ἐκ Μέσα Μάνης, ἀλλὰ τύπος παρέχων ἀναλλοίωτον σ μετὰ τὴν συνίλησιν δὲν
εἶναι δυνατόν νὰ προέρχεται ἐκ τοῦ ἰδιώματος τῆς περιοχῆς ἐκείνης.

Ὁ κ. Κουγέας δὲν ἐπρόσεξε, νομίζομεν, τὰ ἀνωτέρω καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἐπεχεί-
ρησε σχετικὴν ἀποκατάστασιν. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον δὲν ἐπρόσεξεν ὅτι ἡ μοιρολο-
γίστρια λέγουσα «*μέσα στοῦ Νίκλου τὰ χωριά | μέσα στοῦ Νίκλου τὰ βουνά*» δὲν ἐννοεῖ
περιοχὴν ἔξω τῆς Μάνης, ἀλλὰ κυριολεκτοῦσα χρησιμοποιεῖ τὸ «*μέσα*» πρὸς δῆλωσιν
τῆς Μέσα Μάνης. Ἐὰν εἰς τὴν Μάνην ἦτο γνωστὸς Νίκλος συνδεόμενος μετὰ τῆς
Πυλίας, ἡ συσχέτισις τοῦ Νίκλου τούτου πρὸς τοὺς ἐν Μάνῃ Νικλιάνους θὰ
εἶχεν ἐξετασθῇ, νομίζομεν, πολὺ πρὸ τῆς διατυπώσεως τῆς θεωρίας τοῦ κ. Κουγέα. Δὲν
νομίζομεν δηλαδὴ ὅτι ὁ Α. Πετρίδης, ὁ μετὰ πείσματος καὶ ἐπὶ μακρὸν ἐρευνήσας τὴν
περιοχὴν, δὲν θὰ ἀνέφερε ποτὲ ὅτι ἐν Μάνῃ διαμνημονεύεται Νίκλος τις συνδεόμενος
μετὰ τῆς Πυλίας. Ὁ Πετρίδης ἔζησεν ἐπὶ μακρὸν εἰς Ἀρεόπολιν καὶ τὴν Μέσα Μάνην,
ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν δημοσιευμάτων του, καλῶς ἐγνώρισεν, ἀναφέρων δὲ κάστρον τοῦ
Νίκλου (⁴) δὲν θὰ παρέλειπε ἀσφαλῶς νὰ σημειώσῃ ὅτι ἐν Μάνῃ ἀναφέρεται Νίκλος
συνδεόμενος μετὰ τῆς Πυλίας. Τοιοῦτόν τι ὅμως ὁ Πετρίδης οὐδαμοῦ ἀναφέρει, διότι
δὲν ἀνεῦρεν ἀσφαλῶς σχετικὴν παράδοσιν ἢ ἄλλο στοιχεῖον. Τὸν Νίκλον θεωρεῖ Μα-
νιάτην, τοὺς δὲ Νικλιάνους, πολὺ πρὸ τῆς διατυπώσεως τῶν ἀπόψεων τοῦ κ. Κουγέα,
ἐθεώρησεν ἀπογόνους τοῦ Νίκλου, γράφων κατὰ τὸ 1872 εἰς Πανδώραν (22, 155) «*Τὸ
φρούριον τῆς Μαΐνης ἐπὶ τῶν σταυροφορικῶν χρόνων ἠλλαξεν ὀνομασίαν ἐπικληθὲν Κάστρον
τοῦ Νικλείτου ἢ Νίκλου, διὰ τὸν ἐπίσημον ἐγχώριον Νικλείτον ἢ Νίκλον, τὸν κατέχοντα τὸ
φρούριον καὶ ἀντισταθέντα λίαν ἰσχυρῶς κατὰ τῶν ξένων, οἵτινες δὲν ἠδυνήθησαν νὰ κατισχύ-
σωσι τῶν Νικλειάνων, ἦτοι ὁπαδῶν καὶ ἀπογόνων τοῦ Νίκλου*».

Τὸν Πετρίδην, τὸν ἐπὶ μακρὸν καὶ μετὰ τοσαύτης ἐπιμελείας ἐρευνήσαντα τὴν
Μάνην, εἶναι ὀρθὸν ἀσφαλῶς νὰ συμβουλευέται ὁ ἀσχολούμενος μὲ προβλήματα τῆς
περιοχῆς ἐκείνης. Τὴν γνώμην αὐτὴν ἔχει, φαίνεται, καὶ ὁ κ. Κουγέας, δι' ὃ καὶ πολλὰ-
κις παραπέμπει εἰς τὰς ἐργασίας τοῦ Πετρίδου. Μὲ τὸν Βοϊδῆ Μαυρομιχάλη, δηλαδὴ μὲ
τὰ εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ μοιρολόγια, ἡσχολήθη ὁ Πετρίδης, δύο δὲ ἔτη πρὸ τῆς δη-
μοσιεύσεως τῶν ἀνωτέρω περὶ τῶν Νικλιάνων εἶχε δημοσιεύσει εἰς Πανδώραν (20,

1) Πρβλ. Α. Κουτσιλιέρη, *Κυνηγετικά τῆς Μάνης*, Διογραφία ΙΖ σ. 449 κέξ.

2) Ἐνθ' ἀν. σ. 163.

3) Αὐτόθι σ. 163 σημ.

4) Πανδώρα 22 (1872) σ. 155.

1870, σ. 262—63) τὸ ἐκτενὲς εἰς τὸν θάνατον τοῦ Βοῖδῆ μοιρολόγιον. Συλλέγων τὰ στοιχεῖα ταῦτα θὰ ἐπληροφορεῖτο ἀσφαλῶς ὅτι ἐν Μάνῃ ἀναφέρεται τὸ ὄνομα Νίκλου τινὸς σχέσιν ἔχοντος μετὰ τῆς Πυλίας, ἐνθα ὁ Βοῖδῆς εὔρε τὸν θάνατον. Τοιοῦτόν τι δὲν ἐσημείωσε, διότι δὲν ἤκουσεν ἐν Μάνῃ Νίκλον συνδεόμενον μετὰ τῆς Πυλίας. Πρέπει νὰ ληφθῇ ὅπ' ὅσιν ὅτι ὁ Πετριδῆς συνωμίλησεν ἰσως καὶ με αὐτὴν τὴν ἀδελφὴν τοῦ Βοῖδῆ, ἀσφαλῶς δὲ με πολλοὺς ἐξ ἐκείνων, οἵτινες ἐθρήνησαν ἐπὶ τῷ ἀκούσματι τῆς εἰς Μανιάκι καταστροφῆς. Ταῦτα δηλοῦσι, φρονούμεν, ὅτι διὰ τῶν στίχων «μέσα τοῦ Νίκλου τὰ βουνά, | μέσα 'ς τοῦ Νίκλου τὰ χωριά» κυριολεκτοῦσα ἡ μοιρολογίστρια ἀναφέρει τὰ μέσα Χωρία καλούμενα, δηλαδὴ τὴν γνωστὴν εἰς πάντας περιοχὴν Νίκλου τῆς Μέσας Μάνης καὶ οὐχὶ τοπωνύμιον τῆς Πυλίας, ἀφοῦ οὐδαμόθεν μαρτυρεῖται τοπωνύμιον Νίκλου ἐν Πυλίᾳ καὶ κατὰ συνέπειαν πρέπει νὰ θεωρηθῇ ἀνύπαρκτον.

Β) Γλωσσικὰ τεκμήρια.

1. Τὰ περὶ ἱστορικῶν τεκμηρίων διὰ βραχυτάτων ἀπεδείχθησαν ἀβάσιμα, προκειμένου ὅμως περὶ τῶν γλωσσικῶν θὰ παραστῇ ἀνάγκη ἐκτενεστέρας διερευνήσεως.

Διὰ νὰ ἀνεύρῃ καὶ προσκομίσῃ τις γλωσσικὰ τεκμήρια, πρέπει, νομίζομεν, νὰ γνωρίξῃ τὴν γλῶσσαν τῆς ἐξεταζομένης περιοχῆς. Ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῆς μελέτης τοῦ κ. Κουγέα ὁ ἀναγνώστης εὐκόλως ἀντιλαμβάνεται ὅτι τὰ περιεχόμενα εἰς αὐτὴν κεῖμενα, τὰ φερόμενα ὡς γεγραμμένα εἰς τὴν διάλεκτον τοῦ τόπου, μαρτυροῦσιν ὅτι οἱ συλλέξαντες αὐτὰ δὲν διέθετον τὴν ἀναγκαίαν πρὸς τὸ ἰδιῶμα οὐκείων. Οἱ ἐν τῇ περιοχῇ ὑπηρετοῦντες τότε ἐκπαιδευτικοί, παρὰ τῶν ὁποίων ἐδέχθη πληροφορίας ὁ κ. Κουγέας (1), δὲν ἠδυνήθησαν, δι' ἄγνοιαν τοῦ ἰδιώματος, νὰ προσφέρωσιν ἐπαρκῆ στοιχεῖα. Τοῦτο σαφῶς συνάγεται ἐκ τῶν ἐπομένων. Εἰς τὴν σελίδα 92 δημοσιεύεται ἡ παράδοσις περὶ τῆς προελεύσεως τῶν Νικλιάνων. Εἰς τὸ κεῖμενον τοῦτο, τὸ δημοσιευόμενον τὸ πρῶτον, μετὰ τῶν λέξεων τῆς τοπικῆς διαλέκτου ὑπάρχουσι καὶ τύποι ὅλως ἄγνωστοι εἰς τὴν Μάνην καὶ τὰ νότια ἰδιώματα γενικώτερον. Θεωροῦμεν σκόπιμον νὰ παραθέσωμεν ἐνταῦθα τὸ κεῖμενον τοῦτο μετὰ σχετικῶν παρατηρήσεών μας

»Στόμ παλιὸ καιρὸ ἦρθε ἕνας ξένος ποῦ τὸν ἐλέγασιν Νίκλου ἀπὸ τὰ Μπουγάζια τῆς Πόλης ἐδῶ στὴ Μάνη. Δὲν ἦταν μοναχός, τὸν ἀκολουθοῦσας κι' ἄλλοι, ἀλλὰ λίγοι. κείνου τοῦ καιροῦ οἱ Μανιάτες δὲν ἐγνωρίζας ἀκόμη τὴ μαπαρούτη, οὐδὲ ἤξερας τί πρᾶμα ἔναι τὸ ντου φέκι. Αὐτὸς καὶ οἱ συντρόφοι του ἔταν ἀρματωμένοι με σαρμαδες καὶ καϊροφίλια ποῦ εἶχας πιρὸβολους καὶ αἰσολόπετρες. Οἱ κάτοικοι τότες τοῦ ἀντιστάθηναν, μὰ αὐτὸς τοὺς ἐνίκησε ὅχι ἀπὸ τὴν αἰνιγρὰ του, μόνε ἀπὸ τὰ ντουφέκια ποῦ 'χε. Ἀφοῦ σκοτωθῆκας πολλοὶ ἀπὸ τοῦ Μανιάτες, οἱ ἄλλοι δὲν ἤμπόρουναν πλέου νὰ βαστάξουσι καὶ τὸν ἐπαραδέχτηνα γι' ἄρχον ντὸ τους. Αὐτὸς εἰδὰχ τότες καὶ κατοίκησε εἰς τὸ χωρίον Κίττα, ἔχτισε πύργους κι' ἀπὸ 'καὶ κυβέρνα τὸν τόπου παίρνου ντας φόρους καὶ μεράδι ἀπὸ τίς ἱνιράδες τοῦ κατοίκουνε. Αὐτὸς εἶχε τρεῖς ὕγιους. ὁ ἕνας ἀπόθανε, οἱ ἄλλοι δύο, ὁ Δίας καὶ ὁ Μιχάλης, ἔτσι τοὺς ἐλέγασιν, ἐξήσαςιν, παντρευντήκαςιν, κι' ἐκάμασιν πολλὰ παιδόγγονα, ὡς ποῦ ἐπλήθυνε ὁ τόπος ἀπὸ τὴ γενιὲς τους.

Ὁ Μιχάλης ἔταν, ἀκούεις, ἄντρας στοιχειὸ γιὰ τοῦτο τὸν ἐβγάλασιν Μιχάλακα. Ἀπὸ δαῦτους κρατοῦσι, λέπεις, τὸ Νικλιάνικο οἱ δύο μεγάλες γενιὲς τοῦ Αἰάνωνε καὶ τοῦ Μιχαλακιάωνε. Αἰᾶνοι ἔναι οἱ Μαντοῦβαλοι, Περιμένηδες, Σκυλακιάνοι, Καβαντζάδες, Ξαρχιάνοι. Μιχαλακιάνοι ἔναι οἱ Δρακουλαῖρᾶνοι, Γερακαῖρᾶνοι, Πατσιλινιάνοι, Βουγλουκλάκηδες, Μιχαλεᾶνοι, Μεσίσκηδες, Τσαλοκουβερετζᾶνοι, Σαλπαῖτοι».

Εἰς τὴν πρώτῃν λέξιν «Στόμ» ὁ συλλογὸς νομίζει ὅτι τὸ τελικὸν ν ὀφίσταται ἀπλῶς τὴν ἀφομοιωτικὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἀκολουθοῦντος π. Ἀληθὲς εἶναι ὅτι τὸ ν ἐξαφανίζεται τρέπον τὸ ἄχχον π εἰς ἡχρὸν b (2). Ἀνάλογον σφάλμα παρατηροῦμεν ἔπειτα

1) Ἐνθ' ἂν. σ. 92.

2) Πρβλ. Α. Κουτσιλιέρη «Πλάτων» 27/28 σ. 326.

ἀπὸ μερικοῦς στίχους εἰς τὸν τύπον «τοῦ κατοικοῦντος», ὅπου νομίζει ὅτι παρατηρεῖται ἀπλῶς ἐξαφάνισις τοῦ τελικοῦ ν, ἐνῶ τὸ τελικὸν ν ἐξαφανίζεται τρεπομένου τοῦ ἐπομένου κ εἰς ἡχηρὸν g. Παρατηροῦμεν ἐπίσης τοὺς ὀνομαστικοὺς τύπους ξένου ς, τὸν Νί- κλου, τὸ χωρίου, τὸν τόπου, ὁ τόπου ς, ἄρχου ντα, παίρνου ντας. Ἐὰν ἐξαιρέσωμεν δηλαδὴ τοὺς τύπους «τοῦτο» καὶ «Νικλιάνικου», εἰς πάσας τὰς ἄλλας περιπτώσεις τὸ τε- λικὸν ἄτονον ο παρίσταται προφερόμενον ὡς υ. Ἡ προφορά τοῦ ἀτόνου ο ὡς υ, παρα- τηρουμένη εἰς τὰ βόρεια ἰδιώματα, εἶναι ξένη πρὸς τὸ ἰδιῶμα τῆς Μάνης (1), εἰς τὸ ὁποῖον οἱ τύποι τὸ χωρίου, ὁ τόπου ς κλπ. εἶναι ἄγνωστοι. Ἐν ἄλλῃ χώρᾳ τὴν προ- φοράν τοῦ ἀτόνου ο ὡς υ τὴν θεωρεῖ, φαίνεται, σπανιωτέραν καὶ διὰ τοῦτο εἰς δύο μό- νον ἐπὶ τῶν ξξ περιπτώσεων νομίζει ὅτι ἐμφανίζεται, ἥτοι εἰς τοὺς σημειωθέντας ἀνω- τέρω τύπους παίρνου ντας καὶ ἄρχου ντας, ἐνῶ εἰς τοὺς τύπους πιῦρόβολου, σκοτωθή- καςι πολλὰ παιδόγοννα δὲν παρατηρεῖται. Ἄγνωστος εἰς τὸ ἰδιῶμα εἶναι καὶ ὁ τύπος δύο, λόγιος δὲ ὁ τύπος οὐδέ. Ἐπὶ τῶν ρηματικῶν τύπων παρατηροῦμεν ἀκλου- θούσας ἀντὶ ἀγλουθοῦσα καὶ ἡμπόρουναν ἀντὶ ἐμποροῦσα. Κατὰ τὴν κλίσιν τοῦ ρ. εἶμαι παρατηροῦμεν ὅτι εἰς τὸν δεῦτερον στίχον τὸ γ' ἐνικ. πρόσωπον τοῦ παρατατικοῦ γράφεται ἦταν, πρβλ. «ἦταν μοναχός», μετὰ 15 ὅμως στίχους γράφεται ἦταν «ὁ Μιχάλης ἦταν». Τὸ ἄγνωστον τοῦτο εἰς τὴν Μάνην ἦταν εἰς τὸν ἕκτον στίχον τῆς διηγήσεως γρά- φεται καὶ ὡς γ' πληθ. πρόσ. τοῦ παρατατικοῦ. Πρβλ. «ἦταν ἀρματωμένοι». Εἰς τὸν ἐνε- στῶτα τοῦ αὐτοῦ ρήματος παρατηροῦμεν τὸν τύπον εἶναι διὰ τὸ γ' πληθ. Πρβλ. «Διῶνοι εἶναι καὶ Μιχαλακιδῶνοι εἶναι», εἰς τὸν δεῦτερον ὅμως μετὰ τὴν διήγησιν στίχον παρατηροῦ- μεν «αὐτὸς εἶναι ἀπὸ τοὺς Νικλιάνους». Τὸ ἀληθές εἶναι ὅτι τὸ γ' ἐνικὸν ἔχει ὀρθῶς, τὸ γ' πληθ. ὅμως λέγεται εἶναι.

Παραβλέποντες τὰ ἐπὶ τοῦ φαινομένου τῆς ἐπενθέσεως καὶ λοιπὰ ἐν τῇ διηγῇ σφάλματα, σημειοῦμεν ὅτι ἡ παρατήρησις τοῦ κ. Κουγέα, ὅτι δηλαδὴ ἡ κατάληξις -ιδῶνοι εἶναι κατάληξις οἰκογενειακῶν ὀνομάτων, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐθεμελίωσε κυρίως τὰ γλωσ- σικὰ τεκμήρια, εἶναι ὀρθή ἀλλ' ἀτελής. Ἔδει δηλαδὴ νὰ τονισθῇ ὅτι δὲν εἶναι μόνον κα- τάληξις οἰκογενειακῶν ὀνομάτων, ἀλλὰ καὶ ἐθνικῶν καὶ τοπωνυμίων, ὡς ἐκ τῶν ἐπομέ- νων θέλει ἀποδειχθῇ.

Ἐξ ὀνομάτων ἀνδρῶν, βαπτιστικῶν, πατρωνυμικῶν, παρωνυμίων, προέρχονται οἰκογενειακὰ λήγοντα εἰς -ιδῶνοι, ἐξ αὐτῶν ἐνικὸς εἰς -ιδῶνος καὶ τοπωνύμια λήγοντα εἰς -ιδνικά. Ὁ Ἀντώνιος, π. χ., μετὰ τῆς συζύγου καὶ τῶν τέκνων ἀποκαλοῦνται ὁμοῦ Ἀντωνιδῶνοι, εἰς ἕκαστος δὲ ἐξ αὐτῶν Ἀντωνιδῶνος. Πᾶν τὸ ἀνήκον εἰς τὴν οἰκογένειαν δηλοῦται διὰ τῆς καταλήξεως -ιδνικό καὶ κατὰ πληθυντικὸν -ιδνικά. Οὕτω λέγονται «Ἀντωνιδνικό λεβέτι», «Ἀντωνιδνικό μουλάρι», «Ἀντωνιδνικό ἄλώνι», «Ἀντωνιδνικά περιβό- λια». Ἐκ τῶν τέκνων τὰ ἄρρενα θὰ δηλωθῶσι διὰ τῆς καταλήξεως -άκος: Παναγιώτης ὁ Ἀντωνάκος, ὁ Γιώργος ὁ Ἀντωνάκος, ἐντεῦθεν καὶ τὸ ἐπώνυμον Ἀντωνάκος, αἱ δὲ κόραι διὰ τῆς καταλήξεως -ίτσα, Ἑλένη Ἀντωνίτσα.

Ἐκ τοῦ Παναγιώτη καὶ τοῦ Γιώργου δυνατόν νὰ προέλθωσι τὰ ἐπώνυμα Πανα- γιωτάκος καὶ Γιωργάκος καὶ κατὰ πληθυντικὸν Παναγιωτῖδῶνοι καὶ Γιωργιδῶνοι. Ὁ τύ- πος Ἀντωνιδῶνοι, δηλωτικὸς ἄλλοτε τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας τοῦ Ἀντωνίου, θὰ δηλοῖ τῶρα τὸ σύνολον τῶν μελῶν τῆς ἐξ αὐτοῦ προελθούσης πατριᾶς, εἰς ἣν θὰ ἀνήκουσιν οἱ καταγόμενοι ἐξ αὐτοῦ Παναγιωτῖδῶνοι, Γιωργιδῶνοι κλπ. Παρερχομένου τοῦ χρό- νου ὁ ἀριθμὸς τῶν μελῶν τῆς πατριᾶς πολλαπλασιάζεται διὰ τῆς ἀρρενογονίας, παραλ- λήλως δὲ παρατηρεῖται καὶ αὐξησις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐπωνυμιῶν διὰ νέων οἰκογενεια- κῶν ὀνομάτων. Μετὰ ζήλου ὅμως θὰ διατηρηθῇ ὁ τύπος Ἀντωνιδῶνοι ὡς ὄνομα τῆς πα-

1) Περιπτώσεις καθ' ὅς ἐμφανίζεται ο=υ ἐν τῇ ἰδιώματι τοῦ Τρινάρου, βλ. εἰς Α. Κου- τοιλιέρην «Πλάτων» 25/26 σ. 86 καὶ 27/28 σ. 326.

τριᾶς, εἰς ἣν ἀνήκουσι πάντες οἱ ἐκ τοῦ πάλαι ποτὲ Ἀντωνίου προελθόντες. Ἐκτὸς τῆς ἀρρενογονίας, ὁ ἀριθμὸς τῶν μελῶν μιᾶς πατριᾶς δύναται νὰ ἀδξηθῇ καὶ δι' ἄλλων τρόπων, περὶ τῶν ὁποίων ἐν τοῖς ἐπομένοις ὁ λόγος.

Αἱ οἰκίαι τῶν μελῶν τῆς πατριᾶς, κείμεναι ἢ μία παρὰ τὴν ἄλλην καὶ προστατεύμεναι ἀπὸ τὸν εἰς τὴν πατριὰν ἀνήκοντα πύργον, κατελάμβανον περιοχὴν καλούμενην πάντοτε διὰ τοπικοῦ ὀνόματος λήγονος εἰς -ιάνικα, Ἀντωνιάνικα. Διὰ τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος ἐκαλοῦντο καὶ τὰ εἰς τὴν πατριὰν ἀνήκοντα ἀκίνητα, ἐγγὺς ἢ μακρὰν τῶν οἰκιῶν εὐρισκόμενα. Οὕτως ἐλέχθησαν Ἀντωνιάνικα Περιβόλια, Ἀντωνιάνικα Καλύβγια κλπ. Κατὰ τὸν τρόπον αὐτὸν ἐδημιουργήθη τὸ μέγα πλῆθος τῶν εἰς -ιάνικα ληγόντων ἐν Μάνῃ τοπωνυμίων. Οἱ ἐγκατασταθέντες εἰς περιοχὰς ἐχούσας τοπικὸν ὄνομα λήγον εἰς -ιάνικα, προερχόμενον ἐκ παλαιοῦ τινος ἰδιοκτητοῦ, ἔλαβον ἐθνικὸν λῆγον εἰς -ιᾶνοι. Χωρὶα τοῦ τ. δ. Λαγίας εἶναι τὰ Παχιάνικα καὶ τὰ ἐγγὺς κείμενα Κορακιάνικα. Τούτων τὸ πρῶτον ἔλαβεν ἴσως τὸ ὄνομα ἐξ ἰδιοκτητοῦ φέροντος τὸ παρωνύμιον Παχὺς ἢ Πασᾶς.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρελθόντος αἰῶνος μέλη τῆς μεγάλης πατριᾶς τῶν Καντηριάνων ἐκινήθησαν ἐκ τῆς Ἀποσκερῆς Μάνης καὶ κατέλαβον τὴν περιοχὴν Παχιάνικα. Οἱ κάτοικοι τοῦ ὑπάρχοντος κατὰ τὴν περιοχὴν ἐκείνην μικροῦ συνοικισμοῦ ἐτρέψαν πρὸς νότον καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν μικρὰν περιοχὴν Κορακιάνικα. Οἱ ἐγκατασταθέντες εἰς τὰ Παχιάνικα ἐκλήθησαν Παχιᾶνοι, οὐδεμίαν βεβαίως σχέσιν ἔχοντες πρὸς Παχὺν τινα ἢ Πασᾶν, ἀλλ' ὥς ἐκ τοῦ τόπου τῆς ἐγκαταστάσεώς των. Κατὰ τὸν αὐτὸν ἀκριβῶς τρόπον καὶ οἱ ἐγκατασταθέντες εἰς τὰ Κορακιάνικα ἐκλήθησαν Κορακιᾶνοι. Τὸ χωρίον Κορακιάνικα εἰς τὰ μοιρολόγια ἀποκαλεῖται Κορακοφουλιὰ (¹) καὶ Κορακόσγουρνα, διὰ τὴν τραχύτητα προφανῶς τοῦ τόπου καὶ τὰ ἐνδiciaτῆματα τῶν ὀρνέων, συνεργούσης καὶ τῆς καταλήξεως τῶν ὑπερκειμένων περιοχῶν Παχιάνικα καὶ Πάνου Παχιάνικα. Δὲν δυνάμεθα βεβαίως νὰ ἀποκλείσωμεν σχέσιν τινὰ πρὸς παρωνύμιον Κοράκης, ἀλλὰ πρὸς τὸν Κοράκην τοῦτον δὲν ἔχουσι σχέσιν οἱ καλούμενοι νῦν Κορακιᾶνοι. Τὰ ὀνόματα Παχιᾶνοι καὶ Κορακιᾶνοι μέχρι τοῦδε δὲν ἀπαντῶσιν ὡς οἰκογενειακά. Εἰς τὴν περιοχὴν Μαλευρίου, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, τὸ ἐθνικὸν Σκυφιᾶνοι ἀπαντᾷ καὶ ὡς οἰκογενειακόν.

Ἡ ἐκτεταμένη περιοχὴ Μαλευρίου, ἢ περιλαμβάνουσα τὰς κωμοπόλεις Πάντισα, Καρβελάς καὶ πλῆθος χωρίων, ἔλαβε τὸ ὄνομα ἐκ τοῦ γνωστοῦ Μαλεύρη. Κατ' ἀρχὰς μικρὰ βεβαίως περιοχὴ, ἔνθα κτῆμά τι τοῦ Μαλεύρη, ὠνομάσθη Μαλεύρη, τοῦ. Ἐπεκταθὲν ἀκολουθῶς τὸ τοπικὸν ὄνομα συμπεριέλαβε τὴν εὐρυτάτην περιοχὴν, τὴν καλούμενην σήμερον Μαλευρί (²) ἢ Μαλευριάνικα. Οἱ κατοικοῦντες τὴν περιοχὴν ἐκλήθησαν καὶ καλοῦνται μέχρι τοῦ νῦν Μαλευριᾶνοι, οὐδεμίαν ὁμως σχέσιν δύναται νὰ ἀναζητηθῇ μεταξὺ τοῦ πλήθους τῶν κατοίκων τῆς περιοχῆς Μαλευριάνικα καὶ γενάρχου τινὸς Μαλεύρη.

Ἐκτὸς τῶν εἰς -ιᾶνοι οἰκογενειακῶν καὶ ἐθνικῶν, εἰς τὸ ἡμερολόγιον τοῦ ἐκ Λαγίας ἱατροῦ Παπαδάκη ἀναφέρονται καὶ τοπωνύμια λήγοντα εἰς -ιᾶνοι, ὡς εἶναι τὰ ἀναφερόμενα ὑπ' αὐτοῦ χωρὶα Κορογονιᾶνοι, Κεχριᾶνοι, Σαμπατιᾶνοι κ.ἄ. Τὸ φαινόμενον τοῦτο εἶναι γνωστὸν καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν. Ὁ Χατζιδάκις (Ἀκαδ. Ἀναγν. Β, 351) παρατηρεῖ «Ὅτι πολλάκις διὰ τοῦ αὐτοῦ τύπου δηλοῦται καὶ ἡ πόλις καὶ τὸ ἐθνικόν, γνωστόν, πρβλ. Πειραιεύς, ὅπως καὶ Δελφοί, Λεοντῖνοι κτλ.». Ἐκ τῶν ἀνωτέρω σαφὲς συνάγεται ὅτι ὀνόματα λήγοντα εἰς -ιᾶνοι ἐχρησιμοποιοῦντο α) πρὸς δῆλωσιν τοῦ συνόλου τῶν μελῶν μιᾶς πατριᾶς ἀναγοῦσης τὴν καταγωγὴν αὐτῆς εἰς κοινόν τινα γενάρχην, β) ὡς ἐθνικά τῶν κατοίκων περιοχῆς ἐχούσης τοπικὸν ὄνομα λήγον εἰς -ιάνικα, π.χ. Παχιάνικα—Παχιᾶνοι, Μαλευριάνικα—Μαλευριᾶνοι, Σκυφιάνικα—Σκυφιᾶνοι κ.ἄ., γ) ὡς τοπωνύμια.

1) Πασαγιάννη, ἐνθ' ἀν. σ. 146.

2) Κατὰ τὸ γνωστὸν σχῆμα τοῦ Μαλεύρη—τὸ Μαλευρί.

Ἡ χρῆσις αὐτῆς καταλήξεως -ιᾶνοι ἐδημιουργεῖ προφανῶς ἐναλλαγὰς μεταξὺ οἰκογενειακῶν καὶ ἔθνικῶν ὀνομάτων. Τοῦτο σαφῶς συνάγεται καὶ ἐξ ἐγγράφων. Οὕτως εἰς ἔγγραφον τοῦ 1806 (¹) παρατηροῦμεν «(Βοίτυλος—Βοιτυλιῶτες), Γιατριᾶνοι, Ραζελιᾶνοι . . . (Κελεφᾶ—Κελεφιῶτες), Βασιλιᾶνοι, Γιωργακιᾶνοι, (Πύργος—Πυργιᾶνοι), Μιχαλιᾶνοι, Θεοδοριᾶνοι . . . (Μαλεῦρης), Σκυφιᾶνοι». Εἰς τὸ αὐτὸ ἔγγραφον παρατηροῦμεν «Μαλεῦρης. Καὶ ἡμεῖς Καρβελιῶτες, Μαραθιῶτες, Πηλαλιῶτες, Πανιτζιῶτες . . . Σκυφιᾶνοι». Τὸ ὄνομα Σκυφιᾶνοι εἰς μὲν τὴν πρώτην περίπτωσιν ἐλήφθη ὡς οἰκογενειακόν, εἰς δὲ τὴν δευτέραν ὡς ἔθνικόν, εἰς ἀμφοτέρας δὲ τὰς περιπτώσεις πρόκειται περὶ τῶν πολεμικῶν Σκυφιᾶνων, τῶν κατοίκων δηλαδὴ τῆς περιοχῆς Σκυφιάνικα (²).

Ἐπιχειρῶν ὁ Δ. Βαγιακάκος νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ἐκ τοπωνυμικῆς καταλήξεως -ιᾶνοι προῆλθε νέα τοπωνυμικὴ κατάληξις εἰς -ιάνικο -ιάνικα, γράφει (Ἀθηνᾶς 53, 172) «Ἐκ τοπωνυμικῆς καταλήξεως -ιᾶνοι ἐσχηματίσθη νέα τοπωνυμικὴ κατάληξις εἰς -ιάνικο -ιάνικα καὶ εἰς τὴν Μάνην καὶ ἀλλαχοῦ δηλοῦσα τὸ μέρος ἢ τὸ κτῆμα τὸ ἀνήκον εἰς τὴν οἰκογένειαν ἢ τὸν τόπον εἰς τὸν ὁποῖον αὕτη διαμένει. Οὕτως ἐκ τῆς οἰκογενείας Scalciotiagni προῆλθε τὸ τοπωνύμιον Σκαλτσιοτιάνικα τὰ, μνημονευόμενον ὡς χωρίον ἤδη ὑπὸ τοῦ Ν. Νηφάκου».

Ἡ τελευταία φράσις ἔδει ἀναμφιβόλως νὰ ἔχη ὡς ἐξῆς: «Οὕτως ἐκ τοῦ τοπωνυμίου Scalciotiagni προῆλθε τὸ τοπωνύμιον Σκαλτσιοτιάνικα τὰ, μνημονευόμενον ἤδη ὑπὸ τοῦ Ν. Νηφάκου». Τὸ ὅτι ἐκ τῆς οἰκογενείας Σκαλτσιοτιᾶνοι θὰ προήρχετο τοπωνύμιον, Σκαλτσιοτιάνικα ἦτο βέβαιον καὶ οὐδεμιᾶς ἐδεῖτο μνείας, ἄλλως τε ὁ συγγραφεὺς ἐνδιαφέρεται νὰ ἀποδείξῃ τὴν προέλευσιν τοπων. εἰς -ιάνικα ἐκ τοπων. εἰς -ιᾶνοι καὶ οὐχὶ τὴν γνωστὴν δημιουργίαν τοπωνυμίων εἰς -ιάνικα ἐξ οἰκογενειακῶν εἰς -ιᾶνοι. Πρόχειρον παράδειγμα ὑπῆρχεν εἰς Κοίταν, Κεχριάνοι—Κεχριάνικα (³). Ἡ χρῆσις τῶν εἰς -ιᾶνοι τοπωνυμικῶν, ἔθνικῶν καὶ οἰκογενειακῶν δὲν ἠδύνατο νὰ εἶναι πάντοτε ἀκριβής, αἱ δὲ μεταξὺ τῶν ἐναλλαγῶν δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀποκλεισθῶσι, καθόσον μάλιστα, ὡς ἀνωτέρω ἐδείχθη, παρατηροῦνται εἰς ἔγγραφα ἀλλὰ καὶ εἰς γλωσσικὰς ἀκόμη πραγματείας.

Ἐκ τῶν ἐκτεθέντων ἀνωτέρω δύναται νομιζομεν νὰ λεχθῇ ὅτι ἡ ὁρθὴ σημειωθεῖσα ὑπὸ τοῦ Δ. Βαγιακάκου σειρά (Ἀθηνᾶς 53, 179) Νίκλος—Νικλιᾶνοι—Νικλιᾶνος—Νικλιάνικο—Νικλιάνικα δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ἡ μόνη ἀλλὰ παρ' αὐτὴν εἶναι ἐξ ἴσου ὁρθὴ καὶ ἡ σειρά Μαλεῦρης—Μαλευριάνικα, Μαλευριᾶνοι—Μαλευριᾶνος, καθόσον εἶναι βέβαιον ὅτι οἱ Πανιτζιῶτες, Καρβελιῶτες, Μαραθιῶτες, Σκυφιᾶνοι, Πηλαλιῶτες κλπ. δὲν ἐκλήθησαν πάντες Μαλευριᾶνοι διὰ τὴν πρὸς τὸν Μαλεῦρην συγγένειαν, ἀλλὰ διότι ἡ οἰκουμένη ὑπ' αὐτῶν χώρα ἔλαβέ ποτε τὸ ὄνομα Μαλευριάνικα.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω προκύπτει, νομιζομεν, τὸ ἐρώτημα. Οἱ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 16ου αἰῶνος ἐμφανιζόμενοι καὶ συνεχῶς ἔκτοτε ζῶντες Νικλιᾶνοι πρέπει νὰ θεωρηθῶσι ὅπως δὴποτε ἀπόγονοι κοινοῦ τινος γενάρχου ἢ συνέβη καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν Νικλιάνων, ὅ,τι καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν Μαλευριάνων. Μήπως δηλαδὴ εἰς τὴν περιοχὴν Νικλιάνικα, ἔνθα ἔζησεν ἡ γνωστὴ οἰκογένεια τῶν Νικλιάνων, συνυπῆρχον καὶ ἄλλαι πατριαὶ, αἵτινες, ὡς ἐκ τοῦ τόπου τῆς διαμονῆς των ἢ καὶ μακρὰς μετὰ τῶν Νικλιάνων συμμαχίας, ἐκλήθησαν οὕτως, ὡς δηλαδὴ ἐκλήθησαν Μαλευριᾶνοι πάντες οἱ τὴν περιοχὴν Μαλευριάνικα οἰκοῦντες καὶ Σκυφιᾶνοι οἱ τὰ Σκυφιάνικα.

Εἰς τὴν παράδοσιν μεταξὺ τῶν Νικλιάνων συγκαταλέγονται, ὡς εἶδομεν, καὶ οἱ Μεσίκληδες, οἵτινες καὶ θεωροῦνται μέχρι σήμερον ἐπιφανεῖς Νικλιᾶνοι. Τὸ εἰς τὸ χρονικόν τοῦ Μορέως ἀναφερόμενον πτν. Μεσίκλη (⁴) δηλοῖ προφανῶς ὅτι ἡ οἰκογένεια Μεσίκλη πρέπει νὰ θεωρηθῇ ἀρχαιότερα τῆς τῶν Νικλιάνων.

1) Ἀωνύμου, Ἱστορικαὶ ἀλήθειαι συμβάντων τινῶν τῆς Μάνης, σ. 44 κἑξ.

2) Ὁ τύπος Σκυφιᾶνοι ὡς οἰκογενειακόν ὑπάρχει σήμερον εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ χωρίου Μαραθέα.

3) Τὰ τοπωνύμια Κεχριάνοι καὶ Κεχριάνικα, ἀναφερόμενα ὑπὸ τοῦ Παπαδάκη καὶ τοῦ Νηφάκου, σημειοῦνται ὑπὸ τοῦ Βαγιακάκου (αὐτόθι σ. 171).

4) Χρονικόν τοῦ Μορέως στίχ. 5049.

Ὁ ἐρευνῶν τοιαῦτα προβλήματα εἶναι ἀνάγκη νὰ ἔχη πάντοτε κατὰ νοῦν ὅτι διὰ τὸν Μανιάτην ἢ τὴν Μανιάτισσαν ὑπέρτατος νόμος εἶναι ἡ ἰσχὺς τῆς πατριᾶς. Ἐν ὄνοματι τῆς ἰσχύος τῆς πατριᾶς ἡ Μανιάτισσα δὲν διστάζει καὶ τὸν σύζυγόν της νὰ φονεύσῃ, ἐάν ποτε οὗτος ἐπιβουλευθῇ τὴν ἰσχὺν τῶν πατρόθεν ἐξ αἵματος συγγενῶν της (1). Ἡ ἰσχὺς τῆς πατριᾶς εἶναι πάντοτε ἀνάλογος πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐνόπλων αὐτῆς μελῶν. Μακρὰ ἐν ὅπλοις συνεργασία ὠδήγει εἰς τὴν δημιουργίαν παραδόσεων περὶ κοινῆς καταγωγῆς. Αἱ παραδόσεις αὗται, ἐνισχύουσαι τὸν μεταξὺ τῶν συμμάχων δεσμὸν καὶ τὴν ἰσχὺν τῆς δημιουργουμένης πατριᾶς αὐξάνουσαι, ἐγένοντο ὑπὸ πάντων τῶν μελῶν ἀσμένως δεκταὶ καὶ μετὰ περισσοῦς φροντίδος μετεβιβάζοντο εἰς τοὺς μεταγενεστέρους. Πολλοὶ οἰκογένειαι ἐγκατεσπαρμέναι σήμερον εἰς διάφορα χωρία τῆς Μάνης, ὥρας μεταξὺ τῶν ἀπέχοντα, ἐξακολουθοῦσι νὰ ὁμιλῶσι περὶ κοινοῦ γενάρχου, ἢ σχέσις ὅμως αὐτῶν πρὸς τὸν κοινὸν γενάρχην εἶναι τόσον δύσκολον νὰ ἀποδειχθῇ, ὅσον δύσκολον εἶναι νὰ ἀποδειχθῇ ἡ σχέσις τῶν Ὀμηριδῶν τῆς Χίου πρὸς τὸν ποιητὴν Ὀμηρον ἢ τῶν Βουτάδων τῶν Ἀθηνῶν πρὸς τὸν Βούτην. Μετακινούμενοι πρὸς Ἀνατολὰς οἱ κάτοικοι τῆς περιοχῆς Νικλιάνικα μετὰ τοῦ ὀνόματος τῆς πατριᾶς Μιχαλακιάνοι, Λιᾶνοι, Καραβατιᾶνοι κλπ. παρελάβανον καὶ τὸ Νικλιᾶνοι, ὅπερ, δι' οὗ λόγου ἀνωτέρω ἐξεθέσαμεν, μετ' ἰδιαζούσης ἐμφάσεως ἐτόνιζον, καταστήσαντες τοῦτο ἐπικρατέστερον τῶν ἄλλων.

Οὕτως ὁ τύπος Νικλιᾶνοι ταλαντευόμενος ἴσως μεταξὺ ἐθνικοῦ καὶ οἰκογενειακοῦ, διὰ τοὺς ἀπομακρυνθέντας τοῦλάχιστον τῆς περιοχῆς Νικλιάνικα, κατέληξεν εἰς δηλωτικὸν πατριᾶς. Τὴν ἐξέλιξιν βεβαίως αὐτὴν ὑπεβοήθησαν διὰ διηγήσεων καὶ γενεαλογικῶν ἀναζητήσεων, διότι τὴν ἐπέκτασιν τοῦ ὀνόματος τῆς πατριᾶς παρηκολούθει ἡ αὐξήσις τῶν ὄπλων αὐτῆς καὶ κατ' ἀκολουθίαν τῆς δυνάμεως καὶ ἐπιβολῆς.

Ὁ γέρον Διμητράκος, Νικλιᾶνος ἐκ τῆς περιοχῆς τῆς Κόϊτας, εἰς τὸ βιβλίον του περὶ τῶν Νικλιάνων, ἐν σελ. 16, γράφει: «Πολλὲς οἰκογένειαι Ἀχαμνόμερων, στὰν πληθύνουν, παίρνουν τὰ δικαιώματά τους αὐτὰ μὲ τὸ ντοφεῖ τους, στὸ ἴδιο χωριὸ ἢ πηγαίνουν καὶ χιτίζουν ἄλλο χωριό. Ἐκεῖ χιτίζουν καὶ πυργόσπιτα καὶ πύργους καὶ γίνονται ἰσότιμοι μὲ Νυκλιάνους. Ἀλλοτε πάλι ἐνόνονται μὲ γενιὰ Νυκλιάνων καὶ ἄλλοτε γενιὲς Ἀχαμνόμερων ἐνόνονται σὲ μιὰ γενιὰ καὶ γίνονται ἰσχυροί. Μὲ τὸν καιρὸ χάνεται ἡ μνήμη τοῦ Ἀχαμνόμερου καὶ γίνονται Νυκλιᾶνοι. Στὸν τόπο δηλαδὴ αὐτὸ τὴν ἀξία στὸν ἄνθρωπο τὴν δίνει τὸ ντοφεῖ». Καὶ εἰς τὴν σελίδα 17: «Ἀλλὰ καὶ οἱ Γενιὲς δὲ φαίνεται νὰ εἶναι πραγματικές· δηλαδὴ δὲν εἶναι ἀπὸ τὸν ἴδιον γενάρχη. Σὲ πολλὰς Γενιὲς εἶναι περισσότερο φανερό ὅτι ἀποτελοῦνται ἀπὸ διάφορες οἰκογένειαι, οἱ ὁποῖες ἀπὸ ἀνάγκη ἀλληλοβοήθειαν κατοίκησαν ἢ μία κοντὰ στὴν ἄλλη καὶ συμφώνησαν νὰ ἔχουν τοὺς αὐτοὺς ἐχθροὺς καὶ φίλους, μὲ τὸ κοινὸ ἐπίθετο τῆς δυνατότητος οἰκογένειας».

Ἐκ τῶν λεχθέντων ἐδείχθη, νομίζομεν, ὅτι ἡ παρατήρησις τοῦ κ. Κουγέα περὶ τῆς καταλήξεως -ἱᾶνοι, ὅτι δηλαδὴ ἡ κατάληξις -ἱᾶνοι εἶναι κατάληξις οἰκογενειακῶν ὀνομάτων, ὀρθὴ βεβαίως εἶναι, ἀλλὰ ἀτελής, διὰ τοὺς ἀνωτέρω ἐκτεθέντας λόγους, καὶ ὥς ἐκ τούτου μικρὰν βεβαίως ὑπηρεσίαν προσφέρει εἰς τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος τῆς προελεύσεως τῶν Νικλιάνων.

Οἱ ἀπόγονοι ἐνὸς Νίκλου θὰ ἐκαλοῦντο ἀσφαλῶς, ὥς καὶ ἐκλήθησαν, Νικλιᾶνοι, πόθεν ὅμως ἡ ἀρχὴ τοῦ ὀνόματος Νίκλος; Ἡ ἀπάντησις εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο ἀποτελεῖ ἀσφαλῶς βασικὸν στοιχεῖον διὰ τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος τῆς προελεύσεως τῶν Νικλιάνων. Ἀντιλαμβανόμενος τοῦτο ὁ κ. Κουγέας τρέπεται ἐπὶ τὴν ἀναζήτησιν τῆς ἀρχῆς τοῦ ὀνόματος Νίκλος, πρῶτος δὲ καὶ μόνος διέγνωνεν ὅτι ὑπὸ τὸν τύπον Νίκλος λανθάνει ὁ τύπος Νικόλαος.

2) Περὶ τῆς προελεύσεως τοῦ τύπου Νίκλος ἐκ τοῦ Νικόλαος γράφει τὰ ἐξῆς (2) :

1) Πρβλ. Φ. Πολίτη, Ἐκλογὴ ἀπὸ τὸ Ἔργο του Β, 117.

2) Ἐνθ' ἄν. 102.

«Εἰς Ἰταλικά ἔγγραφα φέρεται τὸ ὄνομα προπαροξύτονον Niccola, ὃ ἄγει ἡμᾶς εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ Νικόλαος Σαῖντ Όμέρ ἐκαλεῖτο ἑλληνιστὶ Νίκολας ἢ Νίκολος» ὡς γνωστὸν Νίκολος εἶναι μεγεθυντικὸν τοῦ Νικολῆς» καὶ κατωτέρω: «Τὸ ἑλληνικὸν Νίκολος ἠδύνατο εὐκόλως νὰ μετατραπῇ εἰς Nicle εἰς τὴν γαλλικὴν γλῶσσαν, εἰς ἣν αἱ λέξεις τονίζονται εἰς τὴν λήγουσαν καὶ εὐκόλως συγκόπτονται. Ἐκ τοῦ γαλλικοῦ Nicle μετηνέχθη βραδύτερον ὁ συγκεκριμένος τύπος Νίκλος εἰς τὴν ἑλληνικὴν» (*). Τὸ πολύχρηστον ὄνομα Νικόλαος, γνωστὸν ὑπὸ ποικίλους τύπους ἀνά τὸν ἑλληνικὸν χῶρον, δὲν νομίζομεν ὅτι εἶναι πιθανὸν νὰ ὑπέστη φωνητικὰς ἀλλοιώσεις διὰ τῆς παρεμβολῆς τῆς γαλλικῆς γλῶσσης. Ἄν τὸ ὄνομα Νίκολος ἐδόθη εἰς τὸν Νικόλαον Σαῖντ Όμέρ, ὡς μεγεθυντικὸν τοῦ Νικολῆς, δι' οὗς λόγους ἀναφέρει ὁ κ. Κουγέας, δὲν δυνάμεθα νὰ ἀντιληφθῶμεν διὰ τίνα λόγον, ἀδιαλείπτως ἐν Πελοποννήσῳ ἀναφερόμενον ὄνομα ἐπιφανοῦς ἀνδρός, θὰ ὑφίστατο παθήσεις ἐξικνουμένας μέχρις ἀλλοιώσεως τοῦ ἰνδάλματος τῆς λέξεως. Τὸ ὅτι πρόκειται περὶ τοιαύτης ἀλλοιώσεως, μαρτυρεῖται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι οἱ παλαιότεροι ἐρευνηταὶ συνέδεσαν τοὺς τύπους Νίκλος καὶ Νικλιᾶνοι πρὸς τοὺς τύπους incolā—incoliani, Νύκλι κλπ., πρῶτος δὲ καὶ μόνος ὁ κ. Κουγέας συνέλαβε τὴν σκέψιν ὅτι ὑπὸ τὸν τύπον Νίκλος λανθάνει ὁ τύπος Νικόλαος. Ἡ τοιαύτη ἀλλοίωσις δὲν συνηγορεῖ προφανῶς ὑπὲρ τῆς ἀπόψεως τοῦ κ. Κουγέα.

Ἡ τροπὴ τοῦ Νίκολος εἰς Νίκλος διὰ τῆς παρεμβολῆς τῆς γαλλικῆς γλῶσσης δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ πιθανή, διότι α) ὁ μὲν συγκεκριμένος τύπος δὲν εἶναι γνωστός, ὁ δὲ πλήρης Νικόλας λίαν γνωστός. Ἡ λατρεία τοῦ Ἁγίου Νικολάου εἶναι λίαν διαδεδομένη ἐν Γαλλίᾳ καὶ συνεπῶς καὶ τὸ ὄνομα Νικόλας πολλάκις ἀναφέρεται. Τὸ Νίκλος, ἂν ἐδίδοτο εἰς τὸν Νικόλαον Σαῖντ Όμέρ, θὰ ἐδίδοτο εἰς ὥριμον ἡλικίαν, ἀλλὰ ἡ μεταβολὴ τοῦ ὀνόματος ἡλικιωμένου ἀνδρός πρῶτον ἐν Γαλλίᾳ καὶ ἀκολουθῶς εἰς τὴν Ἑλλάδα δὲν εἶναι ἀσφαλῶς κάτι τὸ πιθανόν· β) προκειμένου περὶ μεγεθυντικοῦ ὀνόματος δοθέντος πρὸς ἑξάρσιν τῶν ἰδιοτήτων ἐπιφανοῦς ἀνδρός ἀδιαλείπτως ἀναφερομένου, δὲν νομίζομεν ὅτι θὰ ὑφίστατο συγκοπὴν, ἀφοῦ εἶναι βέβαιον ὅτι ἡ μεγεθυντικὴ σημασία οὐδέποτε ἀπετρίβη καὶ γ) διότι δὲν δυνάμεθα νὰ ἐξηγήσωμεν τίνι τρόπῳ οἱ ἐν Πελοποννήσῳ ἔπαυσαν νὰ ἀποκαλῶσι τὸν Νικόλαον Σαῖντ Όμέρ διὰ τοῦ μεγεθυντικοῦ Νίκολος δεχθέντες τὸν συγκεκριμένον τύπον Νίκλος, τὸν προσιδιάζοντα μᾶλλον εἰς ὑποκορισμὸν παρὰ εἰς μεγέθυνσιν.

3) Ἐν σελίδι 104 ὁ κ. Κουγέας, ἀκολουθῶν τὴν παράδοσιν, γράφει ὅτι ὁ Νίκλος διώκει τὴν χώραν «ἀπὸ τῆς μητροπόλεως αὐτοῦ, ἣτις καλεῖται μέχρι σήμερον μὲ τὸ ξένον ὄνομα Κίττα (πόλις, citta, cité)». Ἡ θέσις ἔνθα, κατὰ τὸν κ. Κουγέα, τὸ κάστρο τοῦ Νίκλου εὐρίσκεται παρὰ τὸ χωρίον Μέζαπος, ἀπέχει δὲ τῆς Κόλτας ὑπὲρ τριῶν ὥραν. Εἰς Κόλταν οὐδὲν κτῆμα Νίκλου μνημονεύεται σήμερον. Ὁ ἐρευνησας τὴν περιοχὴν Δ. Βαγιακάκος ἐπληροφορήθη παρὰ τινος ὅτι ὑπῆρχεν ἄλλοτε θέσις καλουμένη «Νίκλου ἡ γι ἐλαία, τοῦ» (*). Διατὶ νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ ἄρχων Νίκλος ὠκοδόμησε τὰ ἀνάκτορά του ὡρας μακρὰν τῆς μητροπόλεως αὐτοῦ; Νομίζομεν διὰ τὸν λόγον ὅτι οὐδέποτε ἡ Κόλτα ὑπῆρξεν ἔδρα τοῦ Νικολάου Σαῖντ Όμέρ, ἡ δὲ ἀρχὴ τοῦ τοπωνυμίου δὲν εἶναι αὕτη τὴν ὁποίαν νομίζει ὁ κ. Κουγέας. Τὸ τοπωνύμιον δὲν ἐλέχθη Κίττα ἀλλὰ Κόλτα. Πρόκειται δηλαδὴ περὶ τοῦ γνωστοῦ εἰς πλεῖστα σημεῖα τῆς Ἑλλάδος τοπωνυμίου. Διὰ τὴν ὑπάρχουσαν αὐτόθι κοίτην ἐλέχθη ἡ κώμη Κόλτα. Περὶ τῶν τοπωνυμίων τούτων πολλὰ πληροφοροῦμεθα παρὰ τοῦ Α. Χατζῆ, ὅστις, μετὰ τῶν ἄλλων, παρατηρεῖ (*): «κώμη τις τῆς Μάνης ἐν Πελοποννήσῳ καλεῖται Κόλτα», καὶ ἐν σημειώσει: «κακῶς ὁ Σ. Κουγέας, Glotta (1907), σ. 104, συνῆψε πρὸς τὴν ἰταλ. λ. citta (προφ. τσιττά)».

1) Αὐτόθι: σ. 103, Βλ. καὶ Ζερλέντην, Ἀθηνᾶς 28, 276.

2) Ἀθηνᾶς 53, 187.

3) Ἐπετηρίς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς Πανεπ. Ἀθηνῶν, Περίοδος Δευτέρα, Τόμος Β, 151.

Συνοψίζοντες τὰ μέχρι τοῦδε λεχθέντα, δυνάμεθα, νομίζομεν, νὰ προβῶμεν εἰς τὴν διατύπωσιν τῶν ἐπομένων παρατηρήσεων.

I) Μέχρι τοῦδε οὔτε ὑπὸ τοῦ κ. Κουγέα οὔτε ὑπὸ ἄλλου τινὸς ἀνευρέθησαν ἱστορικαὶ μαρτυραὶ δικαιολογοῦσαι τὴν ἀντίληψιν ὅτι οἱ Νικλιᾶνοι τῆς Μάνης προέρχονται ἐκ τοῦ Νικολάου Σαῖντ Όμέρ.

II) Αἱ γενόμεναι γλωσσικαὶ παρατηρήσεις ἐλάχιστα προάγουσι τὴν ἔρευναν, διότι :

α) ἡ πρώτη παρατήρησις τοῦ κ. Κουγέα, ὅτι δηλαδὴ ἡ κατάληξις -ιᾶνοι εἶναι κατάληξις οἰκογενειακῶν ὀνομάτων, οὐδὲν προσφέρει, δεδομένου ὅτι ἡ κατάληξις αὕτη εἶναι κατάληξις οἰκογενειακῶν ὀνομάτων, ἀλλὰ καὶ ἐθνικῶν καὶ τοπωνυμίων, τοῦτο δὲ ἔχει ἀσφαλῶς βασικὴν σημασίαν διὰ τὴν ἔρευναν, ἄλλως τε τὴν ἔρευναν ἐνδιαφέρει κατὰ πρῶτον ἢ ἀρχὴ τοῦ ὀνόματος Νίκλος καὶ οὐχὶ τοῦ τύπου Νικλιᾶνοι· β) ἡ ὑπὸ τοῦ κ. Κουγέα γενομένη ἑρμηνεία τοῦ ὀνόματος Νίκλος ἐκ τοῦ Νικόλαος δὲν δύναται νὰ γίνῃ ἀποδεκτὴ, δι' οὗς λόγους ἀνωτέρω ἐξεθέσαμεν· γ) ἡ ἐν τῷ μοιρολογίῳ γενικὴ Νίκλου, ἐξ ἧς ἀφορμᾶται ὁ κ. Κουγέας πρὸς διατύπωσιν τῆς θεωρίας του, δὲν ἀπεδείχθη ὅτι δηλοῖ τὴν ἐν Πυλῖα καὶ Μάνη αἰωνίαν μνήμην τοῦ Νικολάου Σαῖντ Όμέρ, ἀλλὰ πρόκειται περὶ τοπωνυμίου λίαν μὲν γνωστοῦ εἰς Μέσα Μάνην, ἀνυπάρκτου δὲ ἐν τῇ Πυλῖα.

Νικλιᾶνοι καὶ Νικόλαος Σαῖντ Όμέρ.

Ἡ ἔλλειψις στοιχείων καὶ ἡ καθόλου φύσις τοῦ θέματος δὲν ἐπέτρεψαν οὐδὲ εἰς τὴν ἐγνωσμένην ἱκανότητα τοῦ κ. Κουγέα νὰ χωρήσῃ πέρα τῆς διατυπώσεως πιθανοφανῶν τινῶν ἀπόψεων. Οἱ γλωσσικοὶ νόμοι δὲν ἀποτελοῦσι πάντοτε ἀσφαλῆ κρηπίδα θεμελιώσεως συλλογισμῶν ἀναμφισβητήτου ἀληθείας.

Ἐκ τῶν δεδομένων τούτων προκύπτει ἡ ἀνάγκη ἀναζητήσεως καὶ νέων στοιχείων, τὰ ὅποια δύναται ἴσως νὰ ἀποδειχθῶσι λυσιτελέστερα τῶν μέχρι τοῦδε. Τὰ στοιχεῖα ταῦτα εἶναι δυνατόν νὰ προέλθωσιν ἐκ τῆς μετὰ προσοχῆς πολυπλεύρου ἐξετάσεως τῆς περιοχῆς ἐκείνης.

Μετὰ τῶν νέμων τῆς γλώσσης εἶναι πάντοτε ἀναγκαῖα καὶ ἡ συνεξέτασις τῶν νόμων καὶ τῶν ὄρων τῆς ζωῆς.

Διαβηματίζοντες παιδιόθεν τὴν ἀπόκροτον γῆν τῶν Νικλιάνων συνελέξαμεν στοιχεῖα καὶ ἐμορφώσαμεν ἀπόψεις, τὰς ὁποίας νομίζομεν σκόπιμον νὰ θέσωμεν εἰς τὴν διάθεσιν τῆς ἐρεῦνης.

Κατ' ἀρχὴν πρέπει νὰ τονισθῇ ὅτι ἡ γενομένη ὑπὸ πολλῶν διαίρεσις τῶν Μανιατῶν εἰς Νικλιάνους καὶ Ἀχαμνόμερους δὲν εἶναι ὀρθή.

Οἱ Πετροπουλιᾶνοι, οἱ Καλκαντήδες, οἱ Πετρολαγιᾶνοι κλπ. εἶναι Μανιάτες, ἀλλὰ δὲν ἀνήκουσιν οὔτε εἰς τοὺς Νικλιάνους, οὔτε εἰς τοὺς Ἀχαμνόμερους, εἶναι Σοῦληδες. Τὴν ὀρθὴν διάκρισιν ἐσημείωσε πρὸ ἐνὸς αἰῶνος ὁ Α. Πετρίδης, γράφων (1) : «*Σημειωτέον ὅμως ὅτι οἱ Μανιάται διαιροῦσιν ἑαυτοὺς εἰς δύο κοινωνικὰς τάξεις, τὴν τῶν ἀπὸ «γενεᾶς», ὡς λέγουσι, καταγομένων καὶ τὴν τῶν «φαμέγιων».*

Ἀνὰ τὰς διαφόρους περιοχὰς τῆς Μάνης ἐνεφανίσθησαν κατὰ καιροὺς ἰσχυραὶ πατριαὶ, αἵτινες διὰ τῆς ἰσχύος τῶν ὄπλων ἐπεβλήθησαν ἐπὶ τῶν ἄλλων. Ἡ ἐν περιοχῇ τινὶ ὑπερέχουσα πατριὰ ἐκαλεῖτο «ἀ' δ' ἐξαγὴ γενιά», τὰ δὲ μέλη αὐτῆς Σοῦληδες. Ἡ διάκρισις εἰς Νικλιάνους καὶ Ἀχαμνόμερους ἢ Φαμέγιους ἰσχύει μόνον διὰ τὴν πε-

ριοχὴν τῆς Κοίτας. Οἱ Νικλιᾶνοι τῆς Προσηλιακῆς Μάνης προέρχονται ἐκ τῆς περιοχῆς τῆς Κοίτας, ἐγκατεστάθησαν δὲ εἰς Λάγιαν προσκληθέντες ὑπὸ Λαγιατῶν (1).

Ἡ ἐγκατάστασις αὕτη, ὡς πιστεύεται εἰς Λάγιαν, δὲν εἶναι παλαιότερα τοῦ 18ου αἰῶνος.

Ἐκ τοῦ ἐλέγχου τῶν ἀναφερομένων ἐν Λαγίᾳ παραδόσεων καὶ σχετικῶν μοιρολογίων, ὡς καὶ ἐκ τῆς θέσεως τῶν κτημάτων τῶν ἐν Λαγίᾳ Νικλιάνων, ἀποδεικνύεται ὅτι οὗτοι προέρχονται ἐκ τῆς περιοχῆς Κοίτας καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς Λάγιαν κατόπιν προσκλήσεως τῶν Λαγιατῶν.

Ἐκ τῆς σχετικῆς ἐρεύνης προκύπτει ὅτι οἱ Νικλιᾶνοι ἦσαν μίᾳ ἰσχυρᾷ πατριᾷ ἐπιβληθεῖσα εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Κοίτας, ὡς ἐπεβλήθησαν ἄλλαι πατριαὶ κατὰ καιροὺς εἰς διαφόρους περιοχὰς τῆς Μάνης. Ἡ πατριὰ ἔλαβε τὸ ὄνομα ἐκ γενάρχου τινὸς Νίκλου.

Εἰς τὰ ἔγγραφα, τὰ πληροφοροῦντα ἡμᾶς περὶ τῆς παρουσίας τῶν Νικλιάνων εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Κοίτας, ἀναγράφονται καὶ τὰ ὀνόματα ἄλλων πατριῶν προσερχομένων ἐκ διαφόρων περιοχῶν τῆς Μάνης.

Εἰς τὴν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν δοῦκα τοῦ Νεβέρ μετὰ τοῦ ὀνόματος Νίκλος ὑπάρχουσι καὶ τὰ ὀνόματα Φωκᾶς, Κοντόσταυλος, Μελισσινός, Κουτήφαρης Μέδιτζης, Στεφανόπουλος, Κοσμάς κ. ἄ. (2).

Πάντες οἱ ὑπογράψαντες ἐν ἔτει 1618 τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ἡγοῦνται διαφόρων περιοχῶν τῆς Μάνης, οἱ περισσότεροι δέ, ὡς ἐν τῇ ἐπιστολῇ ἀναφέρεται καὶ ἐξ ἄλλων στοιχείων εἶναι γνωστόν, καθὼς ἀκριβῶς ὁ Νίκλος, εἶναι καὶ αὐτοὶ ἀρχηγοὶ ἰσχυρῶν πατριῶν.

Εἰς ἄλλα ἔγγραφα ἀναφέρονται καὶ ἄλλα ὀνόματα ἐκπροσώπων πατριῶν, αἵτινες ἐμφανίζονται ἡγοῦμεναι διαφόρων περιοχῶν, εἰς ἃς ἐπεβλήθησαν διὰ τοῦ κύρους τῶν ἐνόπλων μελῶν των.

Νικλιᾶνοι ἐκλήθησαν βεβαίως οἱ ἀπόγονοι τοῦ Νίκλου, δὲν δυνάμεθα ὁμῶς νὰ ἀποκλείσωμεν τὴν αὐξήσιν τοῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν δι' ἐπεκτάσεως τοῦ ὀνόματος καὶ εἰς ἄλλους ταυτισθέντας πρὸς τοὺς Νικλιάνους διὰ τὴν μακρὰν μετ' αὐτῶν ἐν ὅλοις συνεργασίαν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν προέλευσιν ἐκ τῆς περιοχῆς Νικλιάνικα, ἥτις ἐκλήθη οὕτως ὡς ἀνήκουσα εἰς τοὺς Νικλιάνους. Εἰς τὰ Νικλιάνικα συνέζων βεβαίως μετὰ τῶν Νικλιάνων καὶ ἄλλοι ὑπακούοντες εἰς αὐτοὺς καὶ συμμαχοῦντες, ἴσως δὲ καὶ ἐνίοτε ἐρίζοντες πρὸς αὐτούς.

1) Ἡ ἐν Λαγίᾳ πατριὰ τῶν Ρικιάνων, εὐρισκομένη εἰς πόλεμον μετὰ τὴν πατριὰν τῶν Μιχελιάνων, ἐζήτησε τὴν συμμαχίαν τῶν Μιχαλακιάνων, οἱ ὅποιοι ἀνῆκον εἰς τὴν πατριὰν τῶν Νικλιάνων. Τοὺς Ρικιάνους ἐμμήθησαν οἱ ἀντίπαλοι αὐτῶν Μιχελιᾶνοι, ἐκάλεσαν καὶ αὐτοὶ ἄλλον κλάδον ἐκ τῶν Νικλιάνων, τοὺς Ξαρχιάνους. Εἰς τοὺς κληθέντας παρεχωρήθησαν κτήματα καὶ οἰκίαι καὶ οὕτως ἐγκατεστάθησαν εἰς Λάγιαν οἱ Μιχαλακιᾶνοι καὶ οἱ Ξαρχιᾶνοι. Κατὰ τοὺς ἐπακολουθήσαντας πολέμους οἱ ἐγκατασταθέντες εἰς Λάγιαν Νικλιᾶνοι συνεχροῦσθησαν μετὰ τῶν βοηθῶντες τὰς ἀντιπάλους πατριας, αἵτινες ἐκάλεσαν αὐτούς. Ἐκ διαφόρων πληροφοριῶν, ἃς ἐλάβομεν περὶ τῶν πολέμων τούτων, σημειοῦμεν ἐνταῦθα τὴν δοθεῖσαν ὑπὸ τοῦ γέροντος Γαλάκου, Νικλιάνου ἐκ τῶν ἐγκατασταθέντων εἰς Λάγιαν Ξαρχιάνων. «Ἐδηγάτω ὁ πατέρα μου ὅτι ἔβραζε τὸ κανόνι στὴ Λάγια καὶ τὸ πᾶνον ἀγουνάρι τοῦ Λαχανᾶ τὸ παρὲς κανονιὰ Μιχαλακιάνικη καὶ τὸ ὀδᾶν στὸ Μελιζόκηπο». Καθὼς θηλαδῇ διηγείτο ὁ πατέρας του, οἱ Μιχαλακιᾶνοι ἐκτύπησαν μετὰ τὸ κανόνι τὸν πύργον τῶν Ξαρχιάνων, τὸν καλούμενον Λαχανᾶ, ὁ πρῶτος δὲ ἐκ τῶν ἄνω ἀκρογωνιαῖος λίθος αὐτοῦ ἐκσφενδονισθεὶς ἔπεσε μακρὰν εἰς κτῆμα καλούμενον Μελιζόκηπος. Ἐπτὰ κανόνια, ἀφαιρεθέντα προσφάτως ἐκ τῶν πύργων, εὐρίσκονται εἰς τὸν πρὸ τοῦ Σχολείου Λαγίας χώρον.

2) Πρὸβλ. Α. Δασκαλάκη, Μάνη καὶ Ὀθωμανικὴ Αὐτοκρατορία, σ. 68 κἑξ.

Εἰς μοιρολόγιον τοῦ παρελθόντος αἰῶνος παρατηροῦμεν.

«Μαζεύτη ὁ κόσμος καὶ ὁ νουνιᾶς,
τοῦ Νίκλου τὰ πομπόγενα» (¹).

Τὸ «πομπόγενα» δὲν δύναται βεβαίως νὰ ἀναφέρεται εἰς τοὺς Νικλιάνους, ἀλλὰ εἶναι ὑβριστικὴ λέξις χαρακτηρίζουσα ἄλλους κατοίκους τῆς περιοχῆς Νικλιάνικα, ὅτινες διὰ τῆς πολεμικῆς των δράσεως βλάβπτουσι τὴν πατριάν, εἰς ἣν ἀνήκει ἡ μοιρολογία.

Ὁ μὴ ἀνήκων εἰς «ἀ' ἀρειανὴ γενιά» ἐκαλεῖτο ἀχαμνόμερος, φαμέγιος, γαῖδαρος, χελιδός, ἀφύσικος, λωβοσειρης.

Διὰ τῆς φράσεως «εἶναι ἀπὸ γενιά» ἐδηλοῦτο τὸ εὐγενές τῆς καταγωγῆς. Τὸ κύρος καὶ ἡ ὑπόστασις καθόλου τῶν ἀτόμων εἶναι ἀπολύτως ἐξηρητημένη ἐκ τοῦ κύρους τῆς γενιᾶς εἰς ἣν ἀνήκουσι. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ὑπερτάτῃ ὑποχρέωσις πάντων θεωρεῖται ἡ περιφρούρησις τοῦ κύρους τῆς γενιᾶς. Παραθέτομεν σχετικὰ ἀποσπάσματα μοιρολογίων ἐκ τῆς συλλογῆς Πασαγιάννη (²).

Σ. 89. Ἐπὶ φονευθέντος, τοῦ ὁποῦ «δὲν ἐπάρασι τὸ αἷμα πάλι».

«Μὴ καὶ δὲν εἶτα ἀπὸ γενιά;
Δὲν εἶχε καὶ κανέναν; ...»

Σ. 95. Προπαρασκευὴ πατριᾶς πρὸς ἐκδίκησιν καὶ ἀποκατάστασιν τοῦ κύρους αὐτῆς.

«Σαρανταπέντε σερνικοὶ
στὸ Πεταλίδι, στὸ Σταυρί,
ὅλοι ἐσυφωνήσασιν
καὶ ὅλοι γενιά τὸ κάμασι.
Μονάχα ὁ Γιάννης καὶ ὁ Παπᾶς
ἐβγήκαν ἀπὸ τῆ γενιά.
Ἐβγάλασι ἔνανε βγαλτό (³),
τοῦ Παναγιώτη τὸν κουφό».

Ἡ ἐν γένει συμπεριφορὰ τῶν μελῶν τῆς πατριᾶς καθορίζεται ὑπὸ τῆς πολεμικῆς ἰσχύος αὐτῆς.

Πρβλ. σ. 105 «—Αἶ, τώρα ἀξίζει καὶ φελᾶ,
ἂν εἶσαι ἀπ' ἀντρεϊανὴ γενιά».

Σ. 115 «Τὸ ψυχικὸ μας δὲν περνᾶ,
γιατ' εἶναι ἀπ' ἀντρεϊανὴ γενιά».

Ἡ πτώσις τῆς πολεμικῆς ἰσχύος τῆς πατριᾶς συνεπέφερεν αὐτομάτως τὴν ταπείνωσιν τῶν μελῶν αὐτῆς. Ἐξαφανιζομένου τοῦ κύρους τῆς πατριᾶς, οἱ ἀνήκοντες εἰς αὐτὴν οὐδόλως ὑπελογίζοντο, ἐξισούμενοι πρὸς ταπεινοὺς φαμέγιους. Χαρακτηριστικοὶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου εἶναι οἱ ἐπόμενοι στίχοι (Πασαγιάννη, ἔνθ' ἀν. σ. 128).

«Ὅντες δπ' ἀπαντήθηνα
ὁ Ρήγας μὲ τὸ Βασιλιᾶ,
ὁ ξακουσμένος Μουσταφᾶς
καὶ ὁ τιμημένος Καβαντζᾶς,
εἶταν καὶ ἐμᾶς ἡ θεία μας
ἄσπρη, χιονάτη βαμπακιά

1) Πασαγιάννη, Μανιάτικα μοιρολόγια καὶ τραγούδια, σ. 107.

2) Τὰ ἀποσπάσματα ταῦτα, ὥς καὶ τὰ εἰς ἄλλα σημεῖα τῆς μελέτης μας, παρατίθενται ὥς ἀκριβῶς ἔχουσι ἐν τῇ ἐκδόσει Πασαγιάννη.

3) Βγαρτὸς καλεῖται ὁ ὑπὸ τῆς συνελεύσεως τῆς πατριᾶς ὀριζόμενος νὰ φονεύσῃ ἕναν ἐκ τῶν ἀντιπάλων.

μὲ τ' ἀσημένια της κουμπιά,
μὲ τὰ μεταξωτὰ πανιά,
κι εἶχε κι ἀδέρφια κι ἀνηγιούς,
ξάδερφο τὸν Καραμαλῆ (¹),
ποὺ ξέβγανε μὲ τὸ ραβδί. (²)
Μὰ τὴν ὥρα δὲν ξεβγάνουσι
οὔτε τὰ ἴδια πρόσωπα
γιατὶ χαμήλωσε ἡ συκιά
καὶ ξεριζώσαν τὰ δεντρά».

Εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Κοίτας, ἐπειδὴ ἡ γενιά τῶν Νικλιάνων ἐπὶ μακρὸν ἦτο ἡ ἰσχυροτέρα γενιά τῆς περιοχῆς, τὸ ὄνομα Νικλιᾶνοι ἐταυτίσθη πρὸς τοὺς ὄρους «ἀ' δ' ῥιανὴ γενιά» καὶ «μεγάλο σόι». Οἱ Νικλιᾶνοι ἦσαν οἱ κατ' ἐξοχὴν Σοῦλῆδες τῆς περιοχῆς τῆς Κοίτας, ὁ ἀκούων δὲ Σοῦλῆδες τῆς περιοχῆς ἐκείνης ἔστρεφε τὴν σκέψιν πρὸς τὴν ἰσχυρὰν τῷ τῇ πατριάν (³). Οὕτω, διὰ τοῦ κατ' ἐξοχὴν λεγομένου σχήματος, ὁ τύπος Σοῦλῆδες κατέστη διὰ τὴν περιοχὴν ἐκείνην δηλωτικὸς τῶν Νικλιάνων.

Ἐπεκταθέντες οἱ Νικλιᾶνοι διὰ πολέμων, οὓς ἐκ τῶν παραδόσεων καὶ τῶν μοιρολογίων δυνάμεθα πολλάκις νὰ παρακολουθήσωμεν, μεθ' ὑπερφηφάνειας ἀνέφερον τὸ τῆς πατριᾶς τῶν ὄνομα. Πρβλ. «Νίκλος εἰμαι καὶ βάρε μου», ἢτοι ἀνήκω εἰς τὴν πατριάν τῶν Νικλιάνων καί, ἂν τολμᾷς, κτύπησε μέλος τῆς πατριᾶς ταύτης. Οἱ Νικλιᾶνοι ἐγκαταστάθησαν εἰς διαφόρους περιοχὰς συμμαχοῦντες μετ' ἄλλων πατριῶν. Οἱ δι' ἀγώνων ἐγκατασταθέντες μετὰ τῶν Νικλιάνων εἰς τινὰ περιοχὴν, ἐκλήθησαν πάντες ὁμοῦ Νικλιᾶνοι. Οὕτως ἐκλήθησαν Νικλιᾶνοι καὶ ξένοι πρὸς τὴν πατριάν τῶν Νικλιάνων. Ὑπὸ τὰς συνθήκας αὐτὰς ἡ ἐπικρατοῦσα εἰς τὰς ἄλλας περιοχὰς τῆς Μάνης διάκρισις τῶν κατ' οἰκῶν εἰς τοὺς «ἀπὸ γενιά» καὶ μὴ, εἰς τὴν Μέσσα Μάνην ἐδηλώθη διὰ τῶν ὄρων Νικλιᾶνοι καὶ Φαμέγιοι ἢ Ἀχαμνόμεροι. Οἱ ὄροι Ἀχαμνόμεροι καὶ Φαμέγιοι εἰς ἄλλας περιοχὰς ἐκτὸς τῆς Μέσσα Μάνης, τὸ γε νῦν, εἶναι ἄγνωστοι, ἀλλὰ καὶ ἡ διάκρισις τῶν κατοίκων εἰς τοὺς «ἀπὸ γενιά» καὶ μὴ σχεδὸν ἐξηφανίσθη ἐκ τῆς λοιπῆς Μάνης.

Σημασίαν ἀσφαλῶς θὰ εἶχεν ὁ καθορισμὸς τοῦ χρόνου κατὰ τὸν ὁποῖον ἐμφανίζεται ἡ διάκρισις τῶν Μανιατῶν εἰς ἰσχυροὺς καὶ ἀσθενεῖς. Ὁ καθορισμὸς οὗτος, τὸ γε νῦν, εἶναι ἀδύνατος διὰ τὴν τελείαν ἔλλειψιν σχετικῶν στοιχείων. Οἱ ὄροι οἱ τῆς διακρίσεως δηλωτικοὶ οὐδὲν τὸ ἀσφαλὲς διδάσκουσι, δύνανται ὅμως, νομίζομεν, νὰ ἀποτελέσωσι συζητήσιμον στοιχεῖον. Οἱ ἰσχυροὶ δηλοῦνται διὰ τῶν ὄρων «ἀπὸ γενιά», Σοῦλῆδες, Νικοκλῆδες, Νικλιᾶνοι. Οἱ ἀσθενεῖς διὰ τῶν ὄρων Φαμέγιοι, Ἀχαμνόμεροι, Γαῖδάροι, Ἀφύσικοι, Μποβολᾶνοι, Λωβοσείρηδες. Ἐκ τῶν ὄρων τούτων ὁ δὴδηγῆσας εἰς πῆλιν ἀσθενεῖς εἰκόσας εἶναι ὁ ὄρος Φαμέγιοι. Θεωροῦμεν σκόπιμον νὰ σημειώσωμεν ἐνταῦθα βραχέα τινὰ περὶ τοῦ ὄρου τούτου.

Εἰς Στράβωνος Γεωγραφικὰ 15, 1, 34 παρατηροῦμεν «καὶ τὸ ἀντὶ δούλων τοῖς ἐν ἀκμῇ χρῆσθαι νέοις, ὡς Κρήτες μὲν τοῖς Ἀφαμώταις, Λάκωνες δὲ τοῖς Ἐλλωσι». Κατὰ τὸν Ἡρόδοτον «ἀφαμώται» οἰκεῖται, ἀγροῖκοι, περὶοικοι».

1) Μιχαλακιᾶνος ἐκ τῶν Νικλιάνων τοῦ χωρίου Καρύνεια.

2) Ὁ συνοδευόμενος ὑπὸ μέλους ἰσχυρᾶς πατριᾶς δὲν ἐκινδύνευε νὰ κτυπηθῇ ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν του. Ὁ συνοδῶν ἐκαλεῖτο ξεθαγρτής. Ἀρχηγέτης ἰσχυρᾶς πατριᾶς παραδίδων εἰς τινὰ τὸ ραβδί του καθίστα τοῦτον ἀπαραβίαστον, ἀρκεῖ ὁ φέρων κατὰ τὴν μετὰ τῶν ἐχθρῶν συνάντησιν νὰ εἰπῇ «κρατοῦ τὸ ραβδί τοῦ τάδε».

3) Συλλέγων στοιχεῖα περὶ τοῦ εἴους τῶν Μανιατῶν ὁ Ἀ. Πετρίδης ἔγραψε πρὸ ἐνὸς αἰῶνος: «Τοσαύτην δὲ ὑπόληψιν καὶ βαρύτητα εἶχον ἐν Μάνῃ οἱ Νικλιᾶνοι, ὥστε καὶ σήμερον τὸ ἐπίθετον «Νικλιᾶνος» ἰσοδυναμεῖ τῷ «ἐγγενής, ἰσχυρός» ἐκ «γενεᾶς». Πρβλ. Πανδώρα 22, 155.

Ὁ ἐν Κρήτῃ καὶ Μάνῃ ὑπάρχων νῦν ὄρος Φαμέγιοι εἶναι κατὰ σημασίαν ὁ αὐτὸς ἀκριβῶς πρὸς τὸν ἀρχαῖον Ἀφαμιῶται.

Ἐν Μάνῃ εἶναι γνωστὸν τὸ δωρικὸν ἄφαμος καὶ τὸ ῥῆμα ἀφαμίζω. Τὸ φαμέγιος ἄγει βεβαίως πρὸς τὸ νεώτερον φαμέλιος, ἡ διατήρησις ὅμως τοσούτων δωρικῶν στοιχείων εἰς τὴν διάλεκτον τῆς Μάνης καταλείπει ὑπόνοιαν τινα περὶ ἐπιδράσεως τῶν ἀφαμιωτῶν ἐπὶ τοὺς φαμέγιους. Οἱ τύποι ἀφαμιῶται καὶ φαμέγιοι δηλοῦσι τὸ αὐτό. Ἐάν, πέρα τῆς συνωνυμίας, δεχθῶμεν καὶ ἄλλην τινὰ σχέσιν, ὅτι δηλαδὴ τὸ φαμέγιοι εἰς Κρήτην καὶ Μάνην ἐπεκράτησε διὰ τοὺς προϋπάρχοντας κατὰ τὰς χώρας ταύτας ἀφαμιώτας, τότε εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἡ διάκρισις τῶν Μανιατῶν εἰς τάξεις εἶναι παλαιότερα τῆς φραγκοκρατίας καὶ τῆς ἐμφανίσεως τῶν Νικλιάνων. Σχετικὰ πρὸς τοὺς Φαμέγιους εὐρίσκομεν εἰς Πετρίδην (1), καθὼς καὶ εἰς τὴν ἐργασίαν τοῦ κ. Κουγέα (2), ὅστις καὶ παραπέμπει εἰς τοὺς ἀναφερομένους εἰς τὸ θέμα τοῦτο.

Νικλιᾶνοι ἐκλήθησαν οἱ ἀπόγονοι τοῦ Νίκλου, τοῦτο εἶναι βέβαιον, ἀφοῦ εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Κοίτας ἔζησεν ἄνθρωπος καλούμενος Νίκλος, οἱ δὲ ἀπόγονοι αὐτοῦ, ὡς ἦτο ἐπόμενον, ἐκλήθησαν κατὰ τοὺς νόμους τοῦ ἰδιώματος Νικλιᾶνοι.

Τὸ ὄνομα Νικλιᾶνοι, δι' οὗς λόγους ἐξεθέσαμεν, ἔλαβον καὶ ἄλλοι, ὡς εἶναι οἱ ἀρχαιότεροι ἴσως τῶν Νικλιάνων Μεσίσκληδες, οἱ θεωρούμενοι ἐπιφανεῖς Νικλιᾶνοι.

Ὁ ἐξετάζων τὴν προέλευσιν τῶν Νικλιάνων θὰ ἀναζητήσῃ τὴν ἀρχὴν τοῦ ὀνόματος Νίκλος, ἐκ τοῦ ὁποῦ προῆλθον οἱ τύποι Νικλιᾶνοι καὶ Νικλιάνικα.

Τὸ πρόβλημα δηλαδὴ συνίσταται εἰς τὸ ποία ἡ ἀρχὴ τοῦ ὀνόματος Νίκλος καὶ ποῖος ὁ τῶν Νικλιάνων γενάρχης Νίκλος.

Διὰ τὸν κ. Κουγέα ὁ Νίκλος οὗτος εἶναι ὁ Νικόλαος Σαῖντ Ὀμέρ. Ἡ ἂποψις αὕτη τοῦ κ. Κουγέα ἐξακολουθεῖ νὰ εὐρίσκεται εἰς τὴν περιοχὴν τῆς εἰκασίας, διότι, ὡς ἀνωτέρω ἀπεδείχθη, δὲν ὑπάρχει ἱστορικὴ μαρτυρία ἐνισχύουσα κάπως τὴν ἂποψιν ταύτην, διὰ τῆς παρατηρήσεως δὲ ὅτι Νικλιᾶνοι εἶναι οἱ ἀπόγονοι ἑνὸς Νίκλου, δὲν ἀποδεικνύεται ὅτι ὁ Νίκλος οὗτος εἶναι ὁ Νικόλαος Σαῖντ Ὀμέρ, ἀλλὰ ὡς θὰ ἀποδειχθῇ κατωτέρω, ἐὰν ὁ Νικόλαος Σαῖντ Ὀμέρ ἐλέχθη Νίκλος, θὰ ἡδύνατο καὶ ἄλλος τις νὰ ὀνομασθῇ Νίκλος καὶ ὁ ἄλλος αὐτὸς Νίκλος νὰ εἶναι ὁ μᾶλλον πιθανὸς γενάρχης τῶν Νικλιάνων.

Ἐάν δηλαδὴ, παρὰ τὴν ἑλλειψιν σχετικῶν μαρτυριῶν, δεχθῶμεν ὅτι τὸ ὄνομα Νικόλαος, κατὰ παράβασιν γλωσσικῶν ἀρχῶν, ἔλαβε τὴν μορφήν Νίκλος, ὁ δὲ ὀνομασθεὶς Νίκλος ἦτο ὁ Νικόλαος Σαῖντ Ὀμέρ, τότε δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι τὸ μὲν ὄνομα τοῦ Νίκλου Σαῖντ Ὀμέρ ἔφθασε καὶ ἐπεκράτησεν εἰς τὴν Μάνην, αὐτὸς δὲ οὗτος ὁ Νικόλαος Σαῖντ Ὀμέρ δὲν διενεόθη ἀσφαλῶς νὰ ἐγκατασταθῇ εἰς τὴν χώραν τῶν Κακαβούλιδων. Στερούμενοι ἱστορικῶν τεκμηρίων καὶ οὐδόλως ἡ ἐλάχιστα ἐπικουρούμενοι ἐκ γλωσσικῶν στοιχείων, πρὸς καθορισμὸν τῆς πιθανῆς σχέσεως Νικολάου Σαῖντ Ὀμέρ καὶ Μανιατῶν, θὰ προχωρήσωμεν εἰς τὴν ἔρευναν στηριζόμενοι εἰς πραγματικὰ κυρίως δεδομένα, ἐλπίζομεν δὲ διὰ τῆς τοιαύτης ἐρεῦνης νὰ εὐρεθῶμεν ἐγγύτερον πρὸς τὴν ἀλήθειαν.

Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον εἶναι ἀνάγκη νὰ καθορισθῶσι δύο τινά: α) ποῖος ὁ Νικόλαος Σαῖντ Ὀμέρ, καὶ β) ποία ἡ χώρα εἰς τὴν ὁποίαν φέρεται ἐγκατασταθεῖς. Εὐτυχῶς τὸν ἄνδρα γνωρίζομεν ἐκ τοῦ Χρονικοῦ τοῦ Μορέως, ἡ δὲ χώρα εὐρίσκεται ἐνώπιόν μας ἀκεραία καὶ ἀναλλοίωτος.

Παραθέτομεν χαρακτηριστικούς στίχους τοῦ Χρονικοῦ ἀναφερομένους εἰς τὸν Νικόλαον Π τὸν Σαῖντ Ὀμέρ.

1) Πανθώρα 22, 155.

2) Ἐνθ' ἄν. σ. 87 κέξ.

«Αφότου γὰρ ἀπέθανεν ὁ πρίγκιπα Γυλιάμος
ἀπόμεινε ἡ πριγκίπισσα, ἐκείνη ἡ γυνὴ του,
(ἐνῶ ἦτον αὐταδέλφισσα ἐκείνου τοῦ Δεσπότην,
κὺρ Νικηφόρου ἐκείνου, τοῦ ἀφέντη γὰρ τῆς Ἄρτας),
χῆρα, καὶ ἦτον στὸν Μορέαν κ' εἶχεν χωρία πλεῖστα,
ἐνῶ ἐκράτει καὶ ἐνομεύετον στὸν κήμπον τοῦ Μορέως·
ὡσαύτως στὸ καστελλανίον, ἐκείνο τῆς Καλαμάτας,
εἶχεν ὅπου ἀφέντευσεν χώραν τὸ Μανιατοχώριν,
τὸν Πλάτανον καὶ τὸ Γλυκὸν καὶ ἄλλα χωρία μετ' αὐτά.
Ἐνταῦτα ὁ μισὶρ Νικόλαος ντὲ Σαῖντ' Ὁμέρ ὁ γέρος,
ὡς ἦτον μέγας κ' εὐγενὴς κ' εἶχε πολλὰ λογάρια,
καὶ ἦτον ἀποθάνοντα ἡ πρώτη του γυναικα,
(ὅπου ἦτον γὰρ πριγκίπισσα τῆς πόλεως Ἀντιοχείας,
ἀπὸ τὴν ὅποιαν ἔλαβεν πλοῦτος, λογάρια εἰς δόξαν),
ὡς εὐγενὴς καὶ φρόνιμος ἰσιάστηκεν καὶ ἀπῆρεν
ἐκείνην τὴν πριγκίπισσαν, ὅπου ἦτον τοῦ Μορέως,
γυναῖκαν του εὐλογητικὴν, οὕτως τὴν εὐλογητήν,
καὶ δι' αὐτὸ ἦλθεν στὸν Μορέαν καὶ ἦτον μετ' ἐκείνην.
Ἀπὸ τοῦ πλοῦτου τοῦ πολλοῦ, τὴν ἀφεντίαν ὅπου εἶχεν,
τὸ κάστρον τοῦ Σαῖντ' Ὁμέριου, ὅπου ἦτον εἰς τὴν Θήβαν,
ἐποίησεν, κ' ἔχτισεν αὐτὸ κάστρο ἀφιερὸν εἰς σφόδρα·
οἰκήματα ἐποίησε εἰς αὐτὸ διὰ ἕναν βασιλέαν» (4).

Περὶ τῆς χώρας, ἔνθα φέρεται ἐγκατασταθεὶς ὁ Νικόλαος Σαῖντ' Ὁμέρ, παραθέτο-
μεν τὰ ἐπόμενα.

Μικρὸν ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ ἔργου τῶν Στεφανοπούλων «Τὸ Ταξίδι τοῦ 1797», μι-
κρὸν ὁμοίως ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ βιβλίου τοῦ Δ. Δημητράκου «Οἱ Νυκλιᾶνοι» καὶ τέλος
στίχους τοῦ Ν. Νηφάκου.

Εἰς τὸ βιβλίον τῶν Στεφανοπούλων παρατηροῦμεν: «Μόνοι οἱ Κακαβούληδες, οἰκοῦν-
τες κατὰ τὸ ἀκρωτήριον τοῦ Ταϊνάρου, δὲν ἔχουσι τὸ αὐτὸ πλεονέκτημα, διότι τὸ ἔδαφος αὐτῶν
εἶναι ὀλιγώτερον εὐφορον τοῦ τῆς λοιπῆς Μάνης. Πολλοὶ αὐτῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ θερισμοῦ
μεταβαίνουν εἰς τὸν Μορέαν, ἵνα ἐργασθῶσι καὶ προμηθευθῶσι κριθὴν καὶ σίτον διὰ τὰς ἀνάγ-
κας αὐτῶν ὅλου τοῦ ἔτους» (5).

Ὁ Δημητράκος, ὁ ἐκ τῆς περιοχῆς τῆς Κοίτας καταγόμενος, εἰς τὸ ἀνωτέρω βι-
βλίον του σ. 128 γράφει: «Στὸ Νυκλιάνικο, λοιπόν, με τοὺς μικροὺς συνοικισμοὺς κατὰ τὴν πρὸ
τοῦ 1300 περίοδο κατοικοῦσαν ἄνθρωποι ποὺ ζοῦσαν σὲ τρωγλῆς κατὰ πρωτόγονο τρόπο. Θὰ
εἶχαν λίγα ζῶα: πρόβατα, γουρούνια, βόδια καὶ θᾶσπερναν λίγο κριθάρι, κουνιὰ καὶ λούπινα καὶ
θὰ ζοῦσαν πολλὰ σκληρὰ στὸν ξηρό, ἄδεντρο ἄνυδρο (6) καὶ ἀνεμόδαρτο αὐτὸν τόπο». Ὁ Ν. Νη-
φάκος, περιγράφων τὴν Μάνην διὰ τῶν στίχων του, παρέχει πολλὰκις στοιχεῖα σημαντι-
κῶς ἀφιστάμενα τῆς ἀληθείας, ἐνίστε ὅμως ἀρκούντως πλησιάζει τὴν πραγματικότητα.
Ἀναφερόμενος εἰς τὴν ἀπασχολοῦσαν ἡμᾶς περιοχὴν γράφει (στιχ. 219 κέξ.) (4).

«Δέντρο ἢ ξύλο ἢ κλαρὶ δὲν εἶναι μήτε ἕνα,
δὲ βρίσκουν ἴσκιο νὰ σταθοῦν θεοῦρια τὰ καυμένα.
Νερό δὲ βγαίνει πούπετα (6) ὅς ὄλη τὴ Μῆσα Μάνη.

Χ ρονικά τοῦ Μορέως, ἔκδοσις Schmitt, στίχ. 8062—8083.

2) Πρὸλ. Ἀ. Δασκαλάκη, Ἡ Μάνη καὶ ἡ Ὀθωμανικὴ Αὐτοκρατορία, σ. 164.

3) Πρὸ ὀλίγων ἐτῶν διατάχθησαν αἱ ἐθρεῦσαι ἐν Λακωνίᾳ στρατιωτικαὶ μονάδες νὰ
κινηθοῦν ταχέως πρὸς μεταφορὰν ποσίου ὕδατος εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Κοίτας.

4) Πρὸλ. Δ. Δημητράτου ἐνθ' ἄν. σ. 195.

5) Πουθενά.

Καρπό; κουνκία μοναχὰ καὶ ξεροκρίθι κάνει.
 Ἀπὸ γυναῖκες σπέρνονται γυναῖκες τὰ θερίζουν,
 γυναῖκες τὰ δεμάτια στ' ἁλώνια συναθροίζουν.
 Γυναῖκες μὲ τὰ πόδια τους γυμνὰ τὰ ἄλωνίζουν,
 γυναῖκες μὲ τὰ χέρια τους μονάχες τὰ λυχνίζουν.
 Γυναῖκες μὲ τὴ ράχη τους γυμνὲς τὰ κουβαλοῦσι,
 καὶ βγάζουν τὰ χοντρὰ σκουτιά, γιὰ νὰ μὴ τὰ χαλοῦσι.
 Ἀπὸ τὴν κάψα τὴν πολλή, τὴ βράση τοῦ ἡλίου,
 πετάζεται ἡ γλῶσσα τους σὰν καψαλοῦ (¹) σκυλίου.
 Τὰ χέρια τους, τὰ πόδια τους εἶναι ξεροσκασμένα,
 σὰν τῆς χελώνας ὅμοια, καὶ χοντροπετσιασμένα.
 Τὴ νύκτα τὸ χερμόμυλο, γυρίζει, καὶ κλαῖσι,
 ἀλέθουν τὸ κριθάρι τους καὶ μυρολόγια λέσι.
 Καὶ τὸ ταχὺ μισόγυμνες μὲ τὰ κοφῆνια βγαίνουν,
 καὶ εἰς τοὺς λάκκους τρέχουσι, γιὰ τίς κοπριὲς πηγαίνουν.
 Ἐκεῖ ὁποῦ τὰ ζῶα τους νερὸ πᾶσι καὶ πίνουν,
 καὶ ξεμεσημεριάζουσι, καὶ τίς κοπριὲς ἀφήνουν.
 Ἐκεῖ κ' ἐκείνες τρέχουσι, τὰ κάβαλα (²) μαζεύουν,
 γιὰτὶ μὲ κείνα τὸ χυλὸ, ποὺ τρώσι, μαγερεύουν».

Τὰ στοιχεῖα ταῦτα περὶ τοῦ Νικολάου Σαίντ Ὁμέρ καὶ τῆς χώρας εἰς ἣν φέρεται ἐγκατασταθεῖς, δὲν³ νομίζομεν ὅτι μᾶς ἐπιτρέπουν νὰ συμφωνήσωμεν μὲ τὸν κ. Κουγέαν λέγοντα (³): «Werfen wir schliesslich noch auf die oben S. 92 f. erwähnte Tradition in Lakonien einen Blick, nach welcher das Geschlecht der Νικληῖνοι seinen Ursprung auf einen fremden γενάρχης zurückführte, der aus weiter Ferne kam, vollkommenere Waffen hatte, die Einwohner, die Feuerwaffen noch nicht kannten, unterwarf, Türme gründete, das Land regierte und Steuern eintrieb von seiner Residenzstadt aus, die noch heute den fremden Namen Κίττα (citta, cité) trägt, dann sehen wir, dass dieser Fremdling alle Kennzeichen des fränkischen Eroberers an sich trägt. Die Volkstradition stimmt durchaus mit der Geschichte überein, und aller Wahrscheinlichkeit nach steht der Name des mächtigsten und stärksten Geschlechtes in der Mani in naher Beziehung zu dem Namen Nicolaus de St. Omer».

Εἰς τὴν προηγούμενην σελίδα, κατηγορηματικώτερον ἐκφραζόμενος, ὁ κ. Κουγέας γράφει: «Ἐκ τῶν εἰρημέων προκύπτει σαφῶς ὅτι ἡ ταυτότης τῶν μνημονευθέντων ὀνομάτων δὲν δύναται νὰ ᾖ τυχαία· ὁ Νίκλος ὁ ἔχων χωρία καὶ ὄρη ἐν τῇ Πυλῇ εἶναι ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν Νίκλον, ἐρείπια τοῦ φρουρίου τοῦ ὁποῦν σφύζονται ἐν τῇ λακωνικῇ ἀκτῇ· καὶ αὐτὸς πάλιν εἶναι ὁ Νικόλαος Saint Omer ὁ μέχρι τοῦ νῦν ὡς Νίκλος φερόμενος ἀνὰ τὸ στόμα τοῦ λαοῦ» (⁴).

Ἐκ τοῦ χρονικοῦ τοῦ Μορέως σαφῶς ἐξάγεται ὅτι ὁ Νικόλαος Σαίντ Ὁμέρ ἔζησε καὶ ἐγήρασε μεστὸς πάντοτε πλούτου καὶ δόξης. Εἰς μεγάλην κάπως ἡλικίαν, τελῶν ἐν χηρείᾳ, νυμφεύεται τὴν χήραν τοῦ Γουλιέλμου Βιλλαρδουίνου καὶ οὕτω προσθέτει εἰς τὰ προσωπικά ἀγαθὰ νέαν αἰγλήν καὶ νέον πλοῦτον.

Ἡ ἱδρυσις κάστρου εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Μέσα Μάνης καὶ ἡ ἐν αὐτῷ ἐγκατάστασις ἐκ τῶν πραγμάτων ἀποδεικνύεται τι τὸ ὅλως ἀπίθανον.

Τί νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἐξήτει εἰς τὴν ἐσχατιάν τοῦ Ταινάρου ὁ ἐνδοξος καὶ πάμπλουτος ἄρχων τοῦ Μορέως; Μήπως νὰ ἐξασφαλίσῃ μερίδιον ἀπὸ τίς ἱντεράδες τοῦ κατοί-

1) Οὐχὶ ὑποφέροντος ἀπὸ κάψα, ὡς νομίζει ὁ Δημητράκος, ἀλλὰ διὰ τὸ φαῖδν σκοῦρον χρώμα.

2) Ἐννοεῖ τὰ περιττώματα τῶν μεγάλων ζώων.

3) Ἐνθ' ἀν. σ. 104.

4) Μετάφρασις Π. Ζερλέντη, Ἀθηνᾶς 28,277.

κουνε» συμφώνως πρὸς τὴν λαϊκὴν παράδοσιν, περὶ τῆς ὁποίας ὁ κ. Κουγέας γράφει ἐν σελ. 104 ὅτι «*συμφωνεῖ καθ' ὅλα μετὰ τῆς ἱστορίας*» ἢ μήπως διὰ τὴν ἐξασφαλίσιν τὴν πρέπουσαν ἀγωγὴν εἰς τὸ Λία καὶ τὸ Μιχάλακα, ὡς καὶ τὰς ἐνδεικνυομένας διὰ τὴν πριγ-κίτισσαν (1) σύζυγον ἀνέσεις, προσφέρων εἰς αὐτὴν κριθὴν μὲν ἄρτον, ὄψον δὲ κουκουλόχυλο;

Ὅθεν ἐκ τῶν πραγμάτων εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ ἀπορρίψωμεν τὴν ἄποψιν ὅτι ὁ μπάιλος τοῦ Μορέως Νικόλαος Σαῖντ Ὅμερ ἐγκατεστάθῃ εἰς Μάνην, ζηλώσας τὴν εὐκρασίαν τῶν ἀέρων καὶ τὴν εὐφορίαν τῶν καρπῶν τῆς γῆς τῶν Κακαβούληδων, πρέπει νὰ ἀναζητήσωμεν ἄλλον περισσότερον πιθανὸν γενάρχην τῶν ἐν Μάνῃ Νικλιάνων.

Οἱ Νικλιᾶνοι ἐμφανίζονται εἰς τὴν Δυτικὴν Μάνην, τὴν περιοχὴν δηλαδὴ τῆς Κοίτας. Ἐκ τῆς περιοχῆς αὐτῆς ἐκινήθησαν πρὸς τὴν περιοχὴν Λαγίας, ὅφ' ἃς συνθήκας ἀνωτέρω ἐξεθέσαμεν. Αἱ ἄλλαι περιοχαὶ τῆς Μάνης δὲν ἐγνώρισαν τοὺς Νικλιάνους.

Ἡ ὅλως ἀνυδρὸς περιοχὴ τῆς Κοίτας εἶναι ἡ πλέον ἄγονος περιοχὴ τῆς Μάνης. Ὅμοιάζουσα πρὸς αὐτὴν περιοχὴ εἶναι πρὸς Ἀνατολὰς ἡ περιοχὴ Λαγίας.

Αἱ ἄλλαι περιοχαὶ τῆς Μάνης ἐμφανίζουσι σημαντικὴν ὑπεροχὴν καὶ βλάστησιν ἔχουσαι καὶ ὕδατα καὶ εὐφορίαν ἐνίοτε οὐχὶ εὐκαταφρόνητον.

Οἱ τῆς Ἀνατολικῆς Μάνης κάτοικοι διὰ τοῦ Λακωνικοῦ κόλπου, ἀλλὰ καὶ διὰ ξηρᾶς, μετέβαινον εἰς τὸ Ἔλος, ἐνθα ἐργαζόμενοι ἐξησφάλιζον τὸν ἀναγκαῖον διὰ τὴν συντήρησίν των σίτον. Μετὰ τοῦ σίτου μετέφερον συνήθως εἰς Μάνην καὶ τὴν ἔλνοσίαν, ἀλλὰ ὑπὸ τῆς σκληρᾶς ἀνάγκης πιεζόμενοι ἐπανελάμβανον κατ' ἔτος τὴν μετάβασιν, καίτοι ἐθεώρουν τὴν εἰς Ἔλος μετάβασιν ἐσχάτην κακοτυχίαν, ἐντεῦθεν καὶ ἡ συνήθης εἰς Ἀνατολικὴν Μάνην κατάρα «*εἰς τὸ Ἔλος (ἦ) (= Ἔλος) καὶ στὴν ὄρη νὰ πάῃς*».

Συνηθέστεραι τῶν εἰς Ἔλος ἐπισκέψεων τῶν Προσηλιακῶν ἦσαν αἱ ἐπισκέψεις τῶν Ἀποσκερῶν (τῶν κατοίκων δηλαδὴ τῆς περιοχῆς Κοίτας) εἰς Μεσσηνίαν.

Τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν κατοίκων τῆς Ἀποσκερῆς Μάνης μέχρι τοῦ πρώτου παγκοσμίου πολέμου ἐκινεῖτο συνεχῶς πρὸς τὴν Μεσσηνίαν πρὸς ἀνεύρεσιν ἄρτου. Ἡ κίνησις αὕτη τῶν Ἀποσκερῶν Μανιατῶν πρὸς τὴν Μεσσηνίαν δὲν εἶναι φαινόμενον τῶν τελευταίων αἰώνων, ἀλλὰ πάντοτε διὰ τοῦ βρέχοντος αὐτοὺς Μεσσηνιακοῦ κόλπου ἢ διὰ μέσου τοῦ Οἰτύλου ἐκινουῦντο πρὸς τὴν Μεσσηνίαν. Ἐκεῖ εἰργάζοντο κυρίως εἰς τὸν θερισμὸν καὶ εἰς ἄλλας γεωργικὰς ἐργασίας.

Δύναται νὰ θεωρηθῇ βέβαιον ὅτι κατὰ τοὺς ἀγῶνας μεταξὺ Φράγκων καὶ Ἑνετῶν, πολλοὶ τῶν Μανιατῶν ἐχρησιμοποιήθησαν καὶ ὡς στρατιῶται ὑπὸ τῶν ἐμπολέμων, καὶ ἐκεῖ χωρὶς ἀμφιβολίαν ἐγνώρισαν καὶ ἐθαύμασαν τὸν πλοῦτον τῶν Σαῖντ Ὅμερ.

Ὁ περίπυστος Νικόλαος Σαῖντ Ὅμερ ἀναμφιβόλως ἐθαυμάσθη ὅπ' αὐτῶν, ἐπιστρέφοντες δὲ εἰς τὴν γενέτειραν πολλάκις θὰ ἀνέφερον τὸ ὄνομα αὐτοῦ, διηγούμενοι τὴν ἰσχὺν καὶ τὸν πλοῦτον τοῦ ἀνδρὸς καὶ περιγράφοντες τὰ εἰς Μανιατοχώρι καὶ Ναβαρίνο κάστρα αὐτοῦ, τὰ ὁποῖα πιθανῶς καὶ ἐφροῦρῃσαν.

Εἰς Λάγιαν τὸν εὐτραφῆ καὶ καλοενδεδυμένον ἀποκαλοῦσι Μπουζουναρᾶ, ἐκ τοῦ γαιοκτήμονος τῆς Ἐπιδαύρου Λιμηρᾶς (Ἐλους) Βουζουναρᾶ, οὗ τὸν πλοῦτον ἐθαύμασαν ἐργαζόμενοι εἰς τὰ κτήματα αὐτοῦ.

Διὰ τὸν γνωρίζοντα τὴν τάσιν τῶν Μανιατῶν πρὸς τὰ παρωνύμια, σκωπτικὰ ἢ ἐπαινετικά, εἶναι οὐχὶ πιθανὸν ἀλλὰ φυσικόν, νὰ ἐδόθῃ εἰς τινὰ ἐξ αὐτῶν τὸ ὄνομα τοῦ Νικολάου Σαῖντ Ὅμερ.

Ἐὰν συνέβῃ νὰ οἰκοδομήσῃ τις πύργον κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, ἀναμφιβόλως

1) Ἐλέχθη ὅτι ἡ ὠραιότητα αὐτῆς Ἑλληνίς εἶναι ἡ σύζυγος τοῦ Φράγκου ἡγεμόνος, τῆς ὁποίας ὁ γάμος ἐνέπνευσεν εἰς τὸν Γκαίτε τὴν Ἑλένην τοῦ Δευτέρου Φάουστ. Πρβλ. Schmitt, Χρονικά τοῦ Μορέως, Εἰσαγωγή σελ. 58—66.

2) Ὁ τύπος Ἔλος καὶ εἰς τὸ Χρονικὸν τοῦ Μορέως.

θά ἤκουσε πολλάκις παρὰ τῶν φίλων τὴν κολακευτικὴν φράσιν «*Ὁχι, ἐσὺ ἐγίνηκες Νίκλος!*» ἢ «*Ἐσὺ πλέο ἔκαμες κάστρο τοῦ Νίκλου!*».

Συλλέγων τοπωνύμια τῆς Ἀνατολικῆς Μάνης ὁ μακαρίτης Γιαννακοῦρος, ἀνεῦρεν εἰς τὸ χωρίον Κότρωνας τὸ τοπωνύμιον Ἀβέρωφ, ἀναζητήσας δὲ τὴν προέλευσιν τοῦ τοπωνυμίου ἐπληροφορήθη ὅτι τὸ φέρον τὸ ὄνομα τοῦτο κτῆμα ἐτοιχίσθη κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δράσεως τοῦ ἐνδόξου θωρηκτοῦ, ἐπειδὴ δὲ ὁ ἰδιοκτήτης ὕψωνε πολὺ τοὺς τοίχους, κάποιος ἐκ τῶν γειτόνων εἶπε πρὸς οὐτὸν «*Μωρὲ τί τό 'καμες Ἀβέρωφ!*» (1) καὶ οὕτως ἐδημιουργήθη τὸ τοπωνύμιον.

Τὴν εἰκάσαν ὅτι τὸ ὄνομα Νίκλος δύναται νὰ ἔχη τὴν ἀρχὴν εἰς παρωνύμιον, ἐνισχύει τὸ γεγονός ὅτι σημαντικὸς ἀριθμὸς ὀνομάτων, προερχομένων ἐκ τῶν χρόνων τῶν Σαῖντ Ὁμέρ, τὰ ὁποῖα ἐδόθησαν τότε ὡς παρωνύμια, ἐξακολουθοῦσι νὰ ὑπάρχωσι μέχρι σήμερον ὡς τοπωνύμια ἀλλὰ καὶ ὡς παρωνύμια καὶ ἐπώνυμα.

Πρὸς τὸν ἀναφερόμενον πολλάκις εἰς τὸ Χρονικὸν τοῦ Μορέως πρωτοστάτορα Ντζεφρὲ θεωροῦμεν σχετιστέον τὸ ὑπάρχον σήμερον εἰς Ἀνατολικὴν Μάνην οἰκογενειακὸν ὄνομα Ντζεφέρης (2).

Εἰς τὴν περιοχὴν Λαγίας ἀπαντᾷ δις τὸ τοπων. Κλαδάς, ἀπὸ ἰδιοκτήτην προφανῶς Κλαδᾶν, ὅστις ἔλαβε τὸ ὄνομα τῶν ἐν Μάνῃ δρασάντων ὀπλαρχηγῶν ὡς παρωνύμιον (3).

Τὸ νῦν ἐν Λαγία ἐπώνυμον Γουλιέλμος θεωροῦμεν προερχόμενον ἐκ τοῦ γνωστοῦ κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ὀνόματος Γουλιέλμος, τοῦ ἀνήκοντος καὶ εἰς αὐτὸν τοῦτον τὸν οἶκον τῶν Σαῖντ Ὁμέρ (4).

Κλάδος τῆς γνωστῆς οἰκογενείας τῶν Νικλιάνων Μαντουβαλιάνων εἶναι οἱ Μπουᾶνοι, ἐξ αὐτῶν δὲ καὶ ἡ συνοικία Μπουάνικα.

Γενάρης βεβαίως τῶν Μπουάνων εἶναι πολεμικός τις Μαντούβαλος, εἰς τὸν ὁποῖον διὰ τὰς πολεμικάς του ἀρετὰς ἐδόθη τὸ παρωνύμιον Μπούας.

Ὁ Μαντούβαλος, ὁ λαβὼν τὸ παρωνύμιον Μπούας, δὲν εἶναι βεβαίως ὁ πρῶτος καὶ μόνος. Εἰς Λάγιαν ἀπαντᾷ τὸ Μπούγιας ὡς τοπωνύμιον (5). Οἱ ὑπηρετήσαντες μετὰ τοῦ Πέτρου Μπούα, μετὰ τῶν ὁποίων πολλοὶ τῶν Μανιατῶν, ἐκλήθησαν Πετρομπούγιοι.

Καθ' ὃν τρόπον ἐκ τοῦ παρωνυμίου Μπούας ἐκλήθησαν οἱ Μαντουβαλιᾶνοι Μπουᾶνοι καὶ ἡ συνοικία Μπουάνικα, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον δύναται νὰ προέρχωνται ἐκ τοῦ παρωνυμίου Νίκλος οἱ Νικλιᾶνοι καὶ τὰ Νικλιάνικα.

Τὴν ἀποψιν ὅτι γενάρης τῶν Νικλιάνων εἶναι Μανιάτης τις, εἰς τὸν ὁποῖον ἐδόθη τὸ ὄνομα τοῦ Νικολάου Σαῖντ Ὁμέρ ὡς παρωνύμιον, δὲν θὰ ἐδιστάζαμεν νὰ ἀποδεχθῶμεν, ἐὰν ἀπεδεικνύετο ὅτι ὁ Νικόλαος Σαῖντ Ὁμέρ ἐλέχθη ποτὲ Νίκλος. Ἡ τάσις πρὸς ἀπώδοσιν παρωνυμίων εἶναι συνήθης ἐν Μάνῃ, εἰς τινὰς δὲ περιοχάς, ὡς εἶναι τὰ παρὰ τὸ Κριτήρι (6) χωρία, ἐλάχιστοι εἶναι οἱ στερούμενοι παρωνυμίου, οἱ δὲ περισσότεροι εἶναι γνωστοὶ διὰ τοῦ σκιαζόντος βαπτιστικὸν καὶ ἐπώνυμον παρωνυμίου.

1) Πρβλ. Ἀθηνᾶς 42, 253.

2) Οἰκογένεια ἀνήκουσα εἰς τὴν μεγάλην πατριὰν τῶν Πετρολαγιάνων.

3) Πρβ. Ἀ. Κουτσιλιέρη, Παραιταινάρια ἀρχαιοπινῇ καὶ Βυζαντινὰ τοπωνύμια, Πλάτων, 19)20 (1958) σ. 243.

4) Εἰς τὸν ἀείμνηστον Ναύαρχον Λυκούδη, συντάξαντα τὸ ἐν τῇ Λεξικῇ Ἡλίου βιογραφικὸν ἄρθρον «*Γουλιέλμος Ἀνάργυρος*», ἐξέθεσα τὴν ἀποψιν ταύτην. Ὁ ἀείμνηστος Ναύαρχος δασιοθεῖς εἰς τοπικὴν παράδοσιν, ἔγραψεν ὅτι ἡ ἐν Λαγία οἰκογένεια Γουλιέλμου προέρχεται ἐκ Γερμανίας.

5) Πρβλ. Ἀ. Κουτσιλιέρη ἐνθ' ἂν. σ. 246.

6) Κριτήρι < Ἀκρωτήριον Ταίναρον.

μίου. Ἡ τάσις αὕτη, ὡς ἀπεδείχθη ἐκ τῶν ἀνωτέρω παρωνυμίων, δὲν εἶναι πρόσφατος, ἀλλὰ ἦτο συνήθης καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τῶν Σαῖντ Ὁμέρ, ὅσον εἶναι καὶ ἡ σήμερον.

Καθ' ὃν δηλαδὴ τρόπον διειρηθήσαν τὰ ὀνόματα Μπούας, Γουλιέλμος, Κλαδάς, Ντζεφρὲς κ. ἄ., ἡδύνατο νὰ διατηρηθῇ καὶ τὸ ὄνομα Νίκλος, ἐὰν βεβαίως τὸ ὄνομα τοῦτο ἐδίδετό ποτε εἰς τὸν Νικόλαον Σαῖντ Ὁμέρ.

Ἐὰν δηλαδὴ ἀποδειχθῇ ὅτι ὁ Νικόλαος Σαῖντ Ὁμέρ, κατὰ παράβασιν γλωσσικῶν ἀρχῶν, ἐλέχθη ποτὲ Νίκλος, τότε, κατὰ τὴν ταπεινὴν μας γνώμην, ὁ γενάρχης τῶν Νικλιάνων Μανιάτης Νίκλος ἔλαβε τὸ ὄνομα τοῦ Νικολάου—Νίκλου Σαῖντ Ὁμέρ ὡς παρωνύμιον, ἡ δὲ συσχέτισις τοῦ ὀνόματος τῶν Νικλιάνων πρὸς τὸν Νικόλαον Σαῖντ Ὁμέρ θὰ εἶναι ἀσφαλῶς μίᾳ ἐπιπόνησις τοῦ κ. Κουγέα, ὅσον νεανικὴ τοσοῦτον καὶ εὐφυής.

Εὐχόμεθα, συνεορτάζοντες μετὰ τοῦ Σεβαστοῦ μας Διδασκάλου κατὰ τὴν ἑκατοστὴν ἐπέτειον τῆς γεννήσεώς του, νὰ προσγράψωμεν εἰς τὸ ἐνεργητικόν του καὶ τὴν προσφορὰν ταύτην. Μέχρι τῆς ἀποδείξεως ὅμως εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ ἀναζητῶμεν καὶ τὴν ἄλλοθεν προέλευσιν τοῦ ὀνόματος τῶν Νικλιάνων.

Ἄλλαι περὶ τῆς προελεύσεως τῶν Νικλιάνων ἀπόψεις.

Παλαιότερον ὑπεστηρίχθη ἡ ὅλως ἀβάσιμος συσχέτισις τοῦ τύπου Νικλιᾶνοι πρὸς τὸν τύπον incoliani (incolae)⁽¹⁾. Ἄλλῃ ἐκδοχῇ, τὴν ὅποιαν δὲν δύνανται ἡ ἔρευνα νὰ ἀντιπαρέλθῃ, ὡς τὴν προηγουμένην, εἶναι ἐκείνη, καθ' ἣν οἱ Νικλιᾶνοι δέον νὰ σχετισθῶσι μὲ τὴν ἐν Τεγέα πόλιν Νίκλι. Εἰς τὴν σύνδεσιν ταύτην πρὸς τὴν πόλιν Νίκλι ὠδήγησεν ἡ ἀναζήτησις τῆς ἀρχῆς τοῦ τύπου Νικλιᾶνοι, ὅστις κακῶς βεβαίως ἐθεωρήθη ὡς ἔθνικόν τοῦ Νίκλι. Πρὸς ἐπικουρίαν τῆς βεβιασμένης ἐτυμολογίας κατέφυγον εἰς τοπικὰς παραδόσεις.

Εἰς τὴν Μάνην διατηροῦνται μέχρι τοῦδε παραδόσεις περὶ προελεύσεως ἐνίων οἰκογενειῶν ἐκ διαφόρων ἄλλων τόπων. Μία τοιαύτη παράδοσις, διατηρουμένη μέχρι τοῦδε εἶναι καὶ ἡ ἀνωτέρω περὶ τῶν Νικλιάνων.

Μετακινήσεις ἀτόμων ἢ καὶ ομάδων, κατὰ τὰς πολυταράχους ἡμέρας τῆς ἱστορίας τῆς Πελοποννήσου, νομίζομεν ὅτι πρέπει νὰ θεωρηθῶσιν ὡς λίαν πιθαναί. Εἰς περιπτώσεις τινὰς δύνανται νὰ θεωρηθῇ βέβαιον ὅτι ἐγκατεστάθησαν εἰς Μάνην οἰκογένειαι προερχόμεναι ἐξ ἄλλων περιοχῶν. Μία τῶν ἰσχυρῶν οἰκογενειῶν τῆς Προσηλιακῆς Μάνης εἶναι οἱ Μπαρπαγιαννιάνοι. Ἡ οἰκογένεια αὕτη προέρχεται ἐκ Βαρβίτσης⁽²⁾. Οἱ Μπαρπαγιαννιάνοι διατηροῦσι δεσμοὺς συγγενείας μὲ τὴν ἐν Σπάρτῃ οἰκογένειαν Βαρβιτσιώτη, διὰ τὴν ἐκ Βαρβίτσης δὲ προέλευσιν ἀποκαλοῦνται σκωπτικῶς ὑπὸ τῶν ἄλλων Μανιατῶν Μπιρμπιτσιώτηδες.

Ἐγκατάστασιν ἀτόμου ἢ οἰκογενείας προερχομένης ἐκ Νικλίου δὲν δυνάμεθα νὰ ἀποκλείσωμεν. Τὴν τοιαύτην ἐγκατάστασιν θὰ ἡδύνατο νὰ προκαλέσῃ φίλια ἢ ἄλλου εἰδους δεσμός μετὰ τῶν ἀνδρῶν ἐκ Νικλίου καὶ Μάνης.

Κατὰ τὴν ἀναζήτησιν τῆς ἀρχῆς τοῦ οἰκογενειακοῦ ὀνόματος Νίκλος—Νικλιᾶνοι καὶ τῶν τοπωνυμίων τῆς Μάνης Νίκλου τοῦ, Νίκλος ὁ, Νικλιάνικα τά, πρέπει ἀσφαλῶς νὰ καθορισθῇ ἡ σχέσηις αὐτῶν πρὸς τὰ φερόμενα ὡς προερχόμενα ἐκ Μάνης τοπωνύμιον Νίκλι τό, καὶ τὸν τύπον τοῦ οἰκογενειακοῦ Νίκλης. Ἡ προφορικὴ ἐν Μάνῃ παράδοσις δὲν διέτηρσεν οὔτε τὸ τοπωνύμιον Νίκλι οὔτε τὸ οἰκογενειακὸν Νίκλης. Ἐξ ἐγγράφων ἀποκειμένων ἐν τῷ Ἀρχειοφυλακίῳ Ζακύνθου, τῶν ὁποίων ἀντίγραφα ἀπέστειλεν ὁ Λ. Ζῶης πρὸς τὸν Δ. Βαγιακάκον, προκύπτει ὅτι κατὰ τὸ 1591 ὑπῆρχεν ἐν Μάνῃ τοπωνύ-

1) Πρὸς. Ἱ. Βογιατζίδην, Περὶ Νικλιάνων καὶ Φαμέγιων τῆς Μάνης, Ἀθήναι 18, σ 59 κξ.

2) Κατὰ πληροφορίαν τοῦ Γενικοῦ Ἐπιθεωρητοῦ Π. Μπαρπαγιάννη.

μιον Νίκλι (1), εις νεώτερον δὲ ἔγγραφον τὸ ὄνομα τῆς οἰκογενείας Νίκλου φέρεται καὶ ὑπὸ τὸν τύπον Νίκλης (2).

Σημασίαν ἔχει ἀναμφιβόλως τὸ νὰ καθορισθῇ ποῖος ὁ ἀρχαιότερος τύπος, Νίκλος ἢ Νίκλης. Εἰς τὸ περιοδικὸν Ἀθηνᾶ (53, 150 κέξ.) ὑποστηρίζεται ὑπὸ τοῦ Δ. Βαγιακάκου «ὅτι Νίκλος καὶ Νίκλης εἶναι τῆς αὐτῆς ἐτυμολογικῆς ἀρχῆς, τὸ δὲ Νίκλης προῆλθεν ἐκ τοῦ Νίκλος κατὰ γλωσσικὸν μεταπλασμὸν συνήθη ἐν τῇ γλώσσῃ» (3).

Παραθέτει ἀκολούθως πολυσέλιδον πίνακα ὀνομάτων, τὰ ὁποῖα, κατὰ τὴν γνώμην του, λήγοντα πρότερον εἰς -ος ἐμφανίζουσιν ἀκολούθως κατάληξιν -ις. Προῆλθον δηλαδὴ τὰ λήγοντα εἰς -ις ἐκ ληγόντων πρότερον εἰς -ος, ὡς δηλαδὴ νομίζει ὅτι προῆλθε τὸ Νίκλης ἐκ τοῦ Νίκλος. Ἐξετάζοντες τὰ παρεχόμενα παραδείγματα παρατηροῦμεν ὅτι οὐδὲν δυνάμεθα νὰ διδαχθῶμεν ἐξ αὐτῶν περὶ τῆς σχέσεως τῶν τύπων Νίκλης καὶ Νίκλος.

Παραθέτομεν ἐνταῦθα χαρακτηριστικὰς ομάδας ἐκ τῶν παραδειγμάτων πρὸς ἐξαγωγήν σχετικῶν συμπερασμάτων.

Α) Μέρους τῶν παραδειγμάτων ἀντλεῖ ὁ συγγραφεὺς ἐκ τοῦ γνωστοῦ βιβλίου τοῦ Μπούτουρα, Τὰ Ἑλληνικὰ Κύρια Ὀνόματα, εἰς τὸ ὁποῖον καὶ παραπέμπει.

Ἐπαναλαμβάνομεν τὰ κείμενα τοῦ Βαγιακάκου καὶ τὰ ἀντίστοιχα χωρία τοῦ Μπούτουρα πρὸς ἐξαγωγήν τῶν ἀναγκαίων συμπερασμάτων.

Βαγιακάκος σ. 151 «Ἀβατάσος (Μάδντος)—Βατάσης,». Μπούτουρας σ. 102 «Βατάσης. Ἐκ τοῦ ἐπωνύμου τῆς αὐτοκρατορικῆς ταύτης οἰκογενείας προέκυψε μετὰ προσθετικοῦ α+ος τὸ ἀρσ. ὄνομα Ἀβατάσος Μάδ.».

Βαγιακάκος σ. 151 «Ἀνέστος—Ἀνέστης (Ἀραβάνιον—Μακεδ.).». Μπούτουρας σ. 88 «Ἐκ τοῦ ὅμνου Χριστοῦ ἀνέστη προῆλθον τὸ ὄνόματα : Ἀρσ. +ης Ἀνέστης (Ἀραβάνιον, Μακεδονία) +ος Ἀνέστος (Σαράντ. Ἑκκλησίαι).».

Βαγιακάκος σ. 153 «Κυπαρίσος—Κυπαρίσης (Μακεδ.).». Μπούτουρας σ. 139 «κυπαρίσι. Διὰ τὸ ὑψηλὸν καὶ εὐθυτερές. Ἀρσ. +ης Κυπαρίσης (Μακεδ, (Ε)-) +ος Κυπαρίσος (Μαδ.).». Βαγιακάκος σ. 153 «Κωσταντός (Σαράντ. Ἑκκλησίαι).—Κωσταντῆς (κοινόν).». Μπούτουρας σ. 74 «Κωσταντίνος=Κοινῶς ἐπικρατῶν τύπος. Τύπος προκύψας κατὰ συγκοπὴν ἐν τέλει τοῦ πρωτοτύπου +ης Κωσταντῆς». Βαγιακάκος σ. 155 «Παῦλος—Παύλης» Μπούτουρας σ. 81 «Παῦλος=Κν+ης (ἴσως κατὰ φωνητικὴν τροπὴν τοῦ ο) Παύλης».

Προκειμένου περὶ τοῦ τελευταίου ἰδίως παραδείγματος, δὲν νομίζομεν ὅτι ὁ συγγραφεὺς εἶχε δικαίωμα νὰ ἀρκεσθῇ ἀπλῶς εἰς παραπομπὴν εἰς τὸ βιβλίον τοῦ Μπούτουρα, διότι ὁ Χατζιδάκις, ἐλέγχων τὸν Μπούτουρα, ἐτόνισεν: «Ἐκ τῶν εἰρημένων πείθεται, φρονῶ, ἕκαστος οὐ μόνον περὶ τοῦ ἀναλογικοῦ σχηματισμοῦ τούτων κατὰ διάφορα πρότυπα, ἀλλὰ καὶ ὅτι ἡ παραγωγή τοῦ ἐνὸς ἐκ τοῦ ἄλλου διὰ φωνητικῶν βιαιοτέρων ἀλλοιώσεων, ὡς Πάυλος—Παύλης—Παυλῆς, κλπ., εἶναι καθ' ὁλοκληρίαν ἐσφαλμένη, ἐλέγχουσα τελείαν παραγνώρισιν τοῦ σχηματισμοῦ καὶ μετασχηματισμοῦ τῶν κυρίων τούτων ὀνομάτων» (4).

Δὲν εἶχεν ἐπίσης, φρονοῦμεν, δικαίωμα νὰ χρησιμοποίησῃ ὁ Βαγιακάκος τὸ παράδειγμα, Κωσταντός—Κωσταντῆς, διὰ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι τὸ Νίκλης προῆλθεν ἐκ τοῦ Νίκλος, ὡς δηλαδὴ καὶ τὸ Κωσταντῆς ἐκ τοῦ Κωσταντός, διότι καὶ ὁ Μπούτουρας εἰς τὸν ὁποῖον παραπέμπει, ὡς ἀνωτέρω εἶδομεν, παράγει τὸ Κωσταντῆς οὐχὶ ἐκ τοῦ Κωσταντός ἀλλὰ ἐκ τοῦ Κωσταντίνος, ὁ δὲ Χατζιδάκις εἰς ΜΝΕ 2, 609 δημοσιεύει γνώμην τοῦ φίλου του ἀειμνήστου Γ. Ζολώτα, ἣν ἀνεπιφυλάκτως ἐδέχθη, ἔχουσαν οὕτως: «Ἐῖναι γνωστὸν ὅτι τὰ Λατ. ὀνόματα εἰς -inus (Ἑλλ. -ῖνος) καὶ τὰ Ἱταλ. εἰς -ino πάσχουσιν ἀποκοπὴν

1) Ἀθηνᾶς 53 σ. 162.

2) Ἀττόθι σ. 157.

3) Ἀττόθι σ. 150.

4) Γλωσσικαὶ Ἔρουναι, σ. 412.

τῆς τελικῆς συλλαβῆς, ἐντεῦθεν λέγεται Κωνσταντῖνος—Κωσταντῖς, Μπατῖνος—Μπατῖς, Μαρί-
νος—Μαρίς κτλ.».

Β) Παρέχει ὁμοίως ὁ Βαγιακάκος τὰ παραδειγματα «Γεωργάκος—Γεωργάκης (¹),
Κωστάκος—Κωστάκης (²), Μιχαλάκος—Μιχαλάκης» (³).

Γνωστὸν βεβαίως ἦτο ὅτι τὰ εἰς -άκις ὀνόματα ἐτράπησαν εἰς -άκος καὶ οὐχὶ
ἀντιστρόφως (⁴).

Διὰ τῆς ἡμετέρας περὶ τῶν ὀνομάτων τούτων μελέτης, βάσει τοῦ ἡμερολογίου
Παπαδάκι, ἀπεδείχθη ὅτι τὰ εἰς -άκις λήγοντα ὀνόματα ἐτράπησαν ἐν Μάνῃ εἰς -άκος
κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας (⁵).

Γ) Ἐπὶ τῶν παρεχομένων ὑπὸ τοῦ συγγραφέως παραδειγμάτων «Ἀντώνος (⁶)
(Μάνη)—Ἀντώνης (κοινόν), Γιώργος (⁷)—Γιώργης (κοινά), Στράτος (⁸)—Στράτης (κοινά), Φώ-
τος (⁹)—Φώτης (κοινά)» παρατηροῦμεν ὅτι ὁ Χατζιδάκις, εἰς τὴν ἐργασίαν τὴν ὅποιαν
εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν ὁ Βαγιακάκος κατὰ τὴν σύνταξιν τῆς μελέτης του, ἐπαναλαμβάνων
γνωστὴν ἀπὸ μακροῦ ἀλήθειαν, γράφει: «Οὕτω κατὰ πρῶτον παρατηρεῖται, ὅτι πολλὰ τῶν
πρότερον εἰς -ιος (-ειος) ὀνομάτων ἀποβαλόντα τὸ ο λήγουσι σήμερον κανονικῶς εἰς -ις, πρβλ.
Ἀντώνις, Γεώργις, Εὐστράτις—Στράτις, Φώτις» (¹⁰).

Ἐκ τῶν εἰρημένων κατέστη, νομιζόμεν, φανερόν ὅτι πάντα τὰ ἀνωτέρω παραδει-
γματα κακῶς ἐχρησιμοποιήθησαν ὑπὸ τοῦ συγγραφέως, διότι ἐκ τῶν παραδειγμάτων
τούτων οὐδὲν δυνάμεθα νὰ διδαχθῶμεν περὶ τῆς σχέσεως τῶν τύπων Νίκλος καὶ Νίκλης.

Ἡ τελεία ἐξαφάνισις ἐκ τῆς περιοχῆς τῆς Μάνης τῶν τύπων Νίκλης καὶ Νίκλι καὶ
ἡ ὀριστικὴ ἐπικράτησις τῶν τύπων Νίκλος καὶ Νίκλου δὲν νομίζομεν ὅτι προδίδει τά-
σιν τοῦ ἰδιώματος τῆς Μάνης εὐνοοῦσαν τὴν ἐξέλιξιν τοῦ τύπου Νίκλος εἰς Νίκλης.
Τὰς τάσεις καὶ προτιμήσεις τῶν ἰδιωμάτων προδίδουσι, φρονοῦμεν, αἱ ἐπικρατοῦσαι
καταλήξεις καὶ οὐχὶ αἱ ἐξαφανιζόμεναι.

Ἡ ἐξέλιξις τοῦ τύπου Νίκλος εἰς Νίκλης, καὶ ἡ ἐν συνεχείᾳ ἐξαφάνισις τοῦ Νί-
κλης τούτου ὑπὸ τοῦ ἐπικρατήσαντος καὶ πάλιν τύπου Νίκλος, εἶναι φαινόμενον τὸ
ὅποιον δὲν δυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν ὅτι παρετηρήθη ἐντὸς τῶν ὁρίων μικρᾶς περιοχῆς,
ὥς εἶναι ἡ Μέσσα Μάνη.

Ἐκ τῶν δεδομένων τούτων ἀγόμεθα εἰς τὴν σκέψιν ὅτι ὁ τύπος Νίκλης, ἐξ οὗ
καὶ τὸ ἐν Μάνῃ τοπωνύμιον Νίκλι, εἶναι ὁ ἀρχαιότερος. Κατὰ τὴν τάσιν τοῦ ἰδιώματος
ὑπεχώρησεν ὁ τύπος οὗτος εἰς τὸν τύπον Νίκλος, ὥς ὑπεχώρησαν οἱ εἰς -ις λήγοντες
τύποι εἰς τοὺς λήγοντας εἰς -ος ἐπὶ τῶν -άκις)-άκος.

Ἐκ τοῦ ἐπικρατήσαντος τύπου Νίκλος προήλθον τὰ γνωστὰ τοπωνύμια Νίκλου
καὶ Νίκλος, τὰ ὅποια ἐσκίασαν καὶ ἐξηφάνισαν τελικῶς καὶ τὸ τοπωνύμιον Νίκλι, τὸ
προελθὸν ἐκ τοῦ ἀρχικοῦ τύπου Νίκλης.

Ἀνάλογον ἐξέλιξιν παρατηροῦμεν καὶ εἰς τὸ ὄνομα Μαλεῖρης. Ἐκ τοῦ γνωστοῦ

1) Ἀθηνᾶς 53, 152.

2) Ἀττόθι σ. 153.

3) Ἀττόθι σ. 154.

4) Πρβλ. Χατζιδάκιν, Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρὶς Πανεπ. Ἀθηνῶν IX (1912) σ. 4 κέξ. καὶ
XII (1915) σ. 31 κέξ.

5) Α. Κουτσιλιέρη, Ἐπιστάσεις ἐπὶ τῆς φωνητικῆς καὶ μορφολογίας τοῦ Ταιναρίου ἰδιώ-
ματος, Πλάτων ΙΑ (1962) σ. 333 κέξ.

6) Ἀθηνᾶς 53, 151.

7) Ἀττόθι σ. 152.

8) Ἀττόθι σ. 155.

9) Ἀττόθι σ. 155—56.

10) Γλωσσικά καὶ Ἑρευναι Α. σ. 405—6.

οικογενειακοῦ Μαλεούρης προήλθεν τὸ τοπων. Μαλεούρι τό, ἐκ τοῦ αὐτοῦ δὲ Μαλεούρης προήλθεν, ὡς ἀνωτέρω ἀνεφέρθη, καὶ τὸ γνωστὸν σήμερον εἰς Ἀνατολικὴν Μάνην Μαλεῦρος. Δυνάμεθα δηλαδὴ νὰ φαντασθῶμεν ὅτι, καθὼς ἐξειλίχθη κατὰ τὴν ἐποχὴν μας τὸ ὄνομα Μαλεούρης, ἐξειλίχθη ποτὲ καὶ τὸ ὄνομα Νίκλης, ἦτοι :

Ἀναζητοῦντες τὴν ἀρχὴν τοῦ οικογενειακοῦ ὀνόματος Νίκλης δὲν εἶναι βεβαίως δυνατόν νὰ ἀγνοήσωμεν τὸ τοπων. Νίκλι.

Ἡ συνύπαρξις τῶν ἐν τῇ αὐτῇ μικρᾷ περιοχῇ προδίδει ἀναμφιβόλως τὴν σχέσιν τῶν ὀνομάτων τούτων.

Ἡ θέσις ἢ ἡ μικρὰ ἐν Μάνῃ περιοχή ἢ λαβοῦσα τὸ ὄνομα Νίκλι ἐδήλου ἀναμφιβόλως τὴν θέσιν, ἔνθα ἢ οἰκία ἢ τὸ κτῆμα τοῦ Νίκλη, διὰ τὴν συνήθη δὲ εἰς οὐδέτερον ἐξέλιξιν τῶν τοπικῶν τούτων ὀνομάτων προήλθεν ἀβιάστως ἐκ τῆς γενικῆς τοῦ Νίκλη τοπωνύμιον Νίκλι, τό. Ἐάν ταῦτα ἔχωσιν ὀρθῶς, τὸ οικογενειακὸν Νίκλης πρέπει νὰ θεωρηθῇ ἀρχαιότερον τοῦ τοπωνυμίου Νίκλι καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἀρχαιότερον τοῦ 1591, τοῦ χρόνου δηλαδὴ κατὰ τὸν ὁποῖον, ὡς μαρτυρεῖται ἐκ τοῦ ἐγγράφου, ὑπῆρχεν ἐν Μάνῃ τὸ τοπωνύμιον Νίκλι.

Τοπωνύμιον τῆς αὐτῆς περιοχῆς μαρτυρούμενον ἀπὸ τοῦ 1554 εἶναι καὶ τὸ τοπωνύμιον Νίκλου, τοῦ.

Ἡ διαφορὰ τῶν 37 ἐτῶν, προκειμένου περὶ τῶν τοπωνυμίων, δὲν ἐπιτρέπει εἰς ἡμᾶς νὰ εἰκάσωμεν, ποῖον τὸ ἀρχαιότερον ἐξ αὐτῶν. Ἡ γραπτὴ παράδοσις διὰ τὴν περιοχὴν ἐκείνην οὐδὲν δύναται νὰ διδάξῃ, διότι δὲν εἶναι ἀπλῶς ἑλληνικῆς ἀλλὰ σχεδὸν ἀνύπαρκτος, περιοριζομένη εἰς ἐλάχιστον ἀριθμὸν ἐγγράφων.

Ἀπὸ τοῦ 1554 ἀπαντᾷ ἐν Μάνῃ τὸ οικογενειακὸν Νίκλος, ἐξ ἐγγράφου δὲ τοῦ 1710 πληροφοροῦμεθα ὅτι τὸ οικογενειακὸν τοῦτο ἀπαντᾷ καὶ ὑπὸ τὸν τύπον Νίκλης.

Ἡ προφορικὴ ἐν Μάνῃ παράδοσις ἀγνοεῖ τοὺς τύπους Νίκλης καὶ Νίκλι, οἷτινες ἐγένοντο γνωστοὶ δι' ἐγγράφων γραφέντων εἰς Ζάκυνθον καὶ οὐχὶ εἰς Μάνην, τὸ οἰκογενειακὸν ὅμως Νίκλος καὶ τὰ ἐξ αὐτοῦ τοπωνύμια Νίκλου τοῦ, καὶ Νίκλος ὁ, συνεχῶς ἀναφέρονται ἐν Μάνῃ ἀλλὰ καὶ εἰς ἑγγραφα ἀπαντῶσι.

Τὸ συμβόλαιον, εἰς τὸ ὁποῖον εὕρισκομεν τὸ οικογενειακὸν Νίκλης, ὑπογράφει ὁ Θεοδωρὸς Νίκλος, ἐν τῷ κειμένῳ δὲ ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ συμβολαιογράφου καὶ ἡ γενικὴ Νίκλου. Δύο ἔτη μετὰ τὴν ἀρχικὴν σύνταξιν τοῦ συμβολαίου, ἡ χήρα τοῦ θανόντος ἐν τῷ μεταξύ Θεοδωρὴ Νίκλου ὑπογράφεται «*Καλομύρα χήρα γυνὴ τοῦ ἀντικυρὸς σ(ιγνὸ)ρ Θεοδωρῆ Νίκλη*» (1).

Ἡ ἐν τῷ αὐτῷ ἐγγράφῳ συνύπαρξις τῶν τύπων Νίκλος καὶ Νίκλης μᾶς ἐπιτρέπει νὰ εἰκάσωμεν ὅτι ἐκ μὲν τῆς Μάνης ἐξηφανίσθη ἐνωρίτατα ὁ τύπος Νίκλης, ὡς καὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ προελθὼν ἐν Μάνῃ τοπωνύμιον Νίκλι, οἱ δὲ καταφυγόντες εἰς Ζάκυνθον διετήρησαν περισσότερον τὴν ἐκ παραλλήλου χρῆσιν τῶν τύπων Νίκλης καὶ Νίκλος.

Συνύπαρξις παλαιότερων εἰς —ις τύπων μετὰ νεωτέρων εἰς —ος παρατηρεῖται καὶ σήμερον εἰς Μάνην.

Συνυπάρχουσι δηλαδὴ ἐν Μάνῃ οἱ παλαιότεροι εἰς —ις τύποι Γιαννουκάκις, Γρηγοράκις, Τζαννετάκις, Θεωρακάκις κ. ἄ. μετὰ τῶν τύπων Γιαννουκάκος, Γρηγοράκος, Τζαννετάκος, Θεωρακάκος.

1) Ἀθηνᾶς 53, 157.

Περὶ τοῦ τύπου Νίκλος ὀρθῶς ἐλέχθη ὅτι δὲν εἶναι τὸ ἐθνικὸν τοῦ Νίκλι, τοῦ ὁποίου ἐθνικὸν εἶναι τὸ γνωστὸν Νικλιώτης, ἀλλὰ ἔχει ἄλλην τινὰ τὴν ἀρχήν.

Ἐπειδὴ ἡ ἐξέλιξις Νίκλης > Νίκλος καὶ πρὸς τὰς τάσεις τοῦ ἰδιώματος εἶναι σύμφωνος καὶ ἐκ τῶν παρεχομένων ὑπὸ τῆς παραδόσεως στοιχείων εὐδοῦται, δὲν εἶναι βεβαίως νοητὸν νὰ ἀγνοηθῇ κατὰ τὴν ἀναζήτησιν τῆς ἀρχῆς τῶν ὀνομάτων τούτων.

Ὁ τύπος Νίκλης, ὡς ὀρθῶς παρατηρήθη καὶ περὶ τοῦ τύπου Νίκλος, δὲν δύναται νὰ εἶναι τὸ ἐθνικὸν τοῦ Νίκλι. Ἡ διαπίστωσις αὕτη δὲν σημαίνει βεβαίως ὅτι δυνάμεθα νὰ παραλείψωμεν τὴν συζήτησιν πιθανῆς σχέσεως μεταξὺ τῆς ἐν Τεγέᾳ πόλεως Νίκλι καὶ τοῦ οἰκογενειακοῦ ὀνόματος Νίκλης.

Κατὰ τὴν ἀναζήτησιν τῆς ἀρχῆς τοῦ ὀνόματος Νίκλης ἐνδείκνυται προφανῶς νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ ἐν Μάνῃ παράδοσις, ἡ ἀνωτέρω παρατεθεῖσα, ὁμιλεῖ περὶ προελεύσεως τῶν Νικλιάνων ἐξ ἄλλης χώρας, ἡ δὲ Ἀρκαδικὴ ὁμιλεῖ περὶ ἐγκαταστάσεως εἰς Μάνην κατοίκων τοῦ Νικλίου⁽¹⁾.

Γνωστὴ πατριὰ τῆς Μάνης, τῆς ὁποίας τὰ μέλη εὐρίσκονται νῦν ἐγκατεσπαρμένα εἰς διάφορα χωρία τῆς Μάνης, εἶναι ἡ πατριὰ Μεσίσκλη. Ἡ πατριὰ αὕτη λέγεται ὅτι προέρχεται ἐκ τῆς πατριᾶς τῶν Νικλιάνων. Εἰς τὸ χρονικὸν τοῦ Μορέως παρατηροῦμεν «εἰς τὸ Μεσίσκλιν τὸ λαλοῦν τοῦ τόπου γὰρ τὸ ἐπὶ κλην»⁽²⁾.

Ἡ σχέσις μεταξὺ τοῦ ἐν Ἡλείᾳ τοπων. Μεσίσκλη καὶ τοῦ ἐν Μάνῃ οἰκογενειακοῦ Μεσίσκλης εἶναι λίαν πιθανή. Ἐξ ἴσου πιθανὴν θεωροῦμεν καὶ τὴν σχέσιν τοῦ ἐν Τεγέᾳ τοπωνυμίου Νίκλι καὶ τοῦ ἐν Μάνῃ οἰκογενειακοῦ Νίκλης.

Θὰ ἡδύνατο νὰ παρατηρήσῃ τις ὅτι τὸ τοπωνύμιον Μεσίσκλη δηλοῖ τὸ κτῆμα τὸ ἀνήκον κάποτε εἰς Μεσίσκλην τινά, ποία ὅμως ἡ πιθανὴ σχέσις μεταξὺ τοῦ ἐν Τεγέᾳ τοπωνυμίου Νίκλι καὶ τοῦ οἰκογενειακοῦ Νίκλης;

Ἐκ τῶν ἐπομένων θὰ ἀποδειχθῇ, νομίζομεν, ὅτι ἡ παραγωγή τοῦ οἰκογενειακοῦ Νίκλης ἐκ τοῦ τοπωνυμίου Νίκλι δὲν εἶναι ἀδύνατος, ἀλλὰ λίαν πιθανή.

Ἡ προέλευσις οἰκογενειακῶν ὀνομάτων ἐξ ἐθνικῶν ὁμαλῶς σχηματισθέντων εἶναι συνήθης.

Ἐκτὸς τοῦ ὁμαλοῦ καὶ συνήθους τούτου σχηματισμοῦ οἰκογενειακῶν ἐξ ἐθνικῶν, δὲν εἶναι ἄγνωστος καὶ ἡ δημιουργία οἰκογενειακῶν ἐκ τοπωνυμίων δι' ἀπλῆς μεταβολῆς τοῦ γένους.

Ἐκ τῶν τοπικῶν ὀνομάτων Βαλάωρα, Γαρδίκι, Καλαμάτα, Λιδωρίκι, Πλωμάρι, Πρέβεζα, Πάργα, Σαλονίκη, προήλθον διὰ τῶν ἐθνικῶν τὰ γνωστὰ οἰκογενειακὰ Βαλαωρίτης, Γαρδικιώτης, Καλαματιανός, Λιδωρικιώτης, Πλωμαρίτης, Πρεβεζᾶνος, Παργινός, Σαλονικιός.

Ἐξ ἴσου γνωστὰ πρὸς τὰ οἰκογενειακὰ ταῦτα εἶναι καὶ τὰ οἰκογενειακὰ Βαλάωρας, Γαρδικίης, Καλαμάτας, Λιδωρίκης, Πλουμάρης, Πρέβεζας, Πάργας, Σαλονίκης, Κέρκυρας, Καλαμπάκας κ.ἄ. (3). Θὰ ἡδύνατο ἴσως νὰ ἰσχυρισθῇ τις ὅτι ἡ ἐξέλιξις τῶν ὀνομάτων τούτων εἶναι ἡ ἀκόλουθος: Βαλάωρας—Βαλάωρα—Βαλαωρίτης, Γαρδικίης—Γαρδίκι—Γαρδικιώτης, Πρέβεζας—Πρέβεζα—Πρεβεζᾶνος κλπ. Εἶναι ὅμως φανερόν ὅτι εἰς πολλὰς τῶν περιπτώσεων δὲν δύναται νὰ γίνῃ σοβαρὸς λόγος περὶ τοιαύτης ἐξελέξεως. Δὲν δύναται δηλαδὴ νὰ νοηθῇ ἡ ἐξέλιξις Κέρκυρας—Κέρκυρα—Κερκυραῖος οὐδὲ ἡ ἐξέλιξις Σαλονίκης—Σαλονίκη—Σαλονικιός.

Ἐκ τούτων συνάγεται, νομίζομεν, ὅτι καὶ ἡ δημιουργία οἰκογενειακοῦ Νίκλης ἐκ τῆς ἐν Τεγέᾳ πόλεως Νίκλι δὲν δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ἀπίθανος.

Τὴν ἐκ τῆς πόλεως Νίκλι δημιουργίαν ἐπωνυμίας Νίκλης καθιστᾷ μᾶλλον πιθανὴν

1) Ν. Ἀλεξοπούλου, Ἀρκαδικὰ σημειώματα σ. 27, 28.

2) Ἐκδοσις Schmitt, στίχ. 5049.

3) Βλ. Π. Ζερλέντην, Ἀθηνᾶς 28, σ. 282.

τὸ γεγονὸς ὅτι, ὡς διδασκόμεθα ἐξ αὐτοῦ τούτου τοῦ Χρονικοῦ τοῦ Μορέως, κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἦτο σύνηθες εἰς τοὺς Φράγκους νὰ λαμβάνωσι τὰ ὀνόματα τῶν πόλεων μετὰ τῶν ὁποίων κατὰ τινὰ τρόπον συνεδέοντο.

Πρβλ. Τοὺς ἐπομένους στίχους τοῦ Χρονικοῦ τοῦ Μορέως (ἔκδοσις Schmitt).

3149—50 «ἀφῆγαν τὰ ὑπονόμια τοὺς, τὰ εἶχαν ἐκ τῆν Φραγκίαν,
κ' ἐπαίρνασιν τοῦ τόπον τοὺς τ' ὄνομα ὅπου ἐβάναν».

3155 «Καρύταινα τὸ ὠνόμασεν κ' ἐκεῖνος ὠνομάστην»

2448—9 (Schmitt, p.) «Τὸν δεύτερον ἐλέγασιν [μισέρε] Γουλιάμο Καλαμάτη,
ὅτι ἐγεννήθηκεν ἐκεῖ ἐν κάστρῳ Καλαμάτας»

1943 «ἀφῆκεν τὸ ἐπὶ κλην του, ντὲ Τσερπηνή ὠνομάσθη».

Ἐκ τοῦ Χρονικοῦ δηλαδὴ σαφῶς συνάγεται ὅτι ἦτο λίαν σύνηθες εἰς τοὺς φλαμπουριάρους καὶ καστελλάνους τοῦ Μορέως νὰ ἐγκαταλείπωσι τὰ ἐπώνυμά των καὶ νὰ λαμβάνωσιν ἀντὶ τῶν ἰδίων αὐτῶν ἐπώνυμων τὰ ὀνόματα τῶν κάστρων ἢ δυναμαρίων ἢ τῶν τόπων εἰς τοὺς ὁποίους κατεσκευάζοντο αὐτὰ ἢ ἐγεννῶντο οἱ ἴδιοι (!).

Καθ' ὃν τρόπον ἐκ τῶν τοπικῶν ὀνομάτων ἐδημιουργήθησαν ὀνόματα ἀνδρῶν, ὡς τὰ Καλαμάτας, Καρύταινας, Κερπινής, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἠδύνατο νὰ προέλθῃ καὶ τὸ ὄνομα Νίκλης ἐκ τοῦ τοπικοῦ Νίκλι.

Τὸ ὄνομα τοῦτο ἠδύνατο νὰ λάβῃ Ἕλληνα τὸ πρῶτον, διὰ σχέσιν τινὰ πρὸς τὸ Νίκλι, κατὰ μίμησιν τῶν Φράγκων. Δυνατὸν ἐπίσης νὰ ἐδόθῃ εἰς Φράγκον καὶ ἀκολούθως ὡς παρωνύμιον εἰς Ἕλληνα.

Πλήθος προσηγορικῶν ἀλλὰ καὶ παρωνυμίων καὶ ἐπωνύμων, ὡς ἐδειχθῇ ἀνωτέρω, ὑπάρχουσιν ἐν Μάνῃ προερχόμενα ἐκ τῶν Φράγκων κατακτητῶν τοῦ Μορέως, μετὰ τῶν ὁποίων στενὴ ἀναμφιβόλως ὑπῆρξεν ἡ τῶν Μανιατῶν συνάφεια. Εἰς τὰ σημειωθέντα ἀνωτέρω ἐπώνυμα καὶ τοπωνύμια, τὰ προερχόμενα ἐκ τῶν χρόνων ἐκείνων, προσθέτομεν ἐνταῦθα καὶ τὰ ἐπόμενα δείγματα τῆς συναφείας Φράγκων καὶ Μανιατῶν.

Ἐν τῇ περιοχῇ Λαγίας εἶναι γνωστὸν τὸ παρωνύμιον Φλαμπούρις, ὅπερ ἐκ τοῦ φλαμπουριάριος, εἰς τὸ αὐτὸ δὲ χωρίον τὸ ἐπώνυμον Κάρλες, ὅπερ πιθανῶς σχετιστέον πρὸς τὸ Κάρλος. Πρὸς δὴλόμην τοῦ στερηθέντος τῶν πάντων λέγεται ἐν Λαγία «εἶμαι (ἢ εἶναι) νταρντουναῖς», ὅπερ νομιζομεν ἐκ τοῦ ντὲ Τουρναί. Κατὰ τὴν σύλληψιν τοῦ Ἰωάννου ντὲ Τουρναί ὑπὸ τοῦ Ρογήρου ντὲ Λούρια συνελήφθησαν μετ' αὐτοῦ καὶ ἀρκετοὶ τῶν Μανιατῶν (*). Πιθανὸν τὸ νῦν ἐν Λαγία νταρντουναῖς ἀποτελεῖ ἀνάμνησιν τῆς κοινῆς περιπετείας Μανιατῶν καὶ ντὲ Τουρναί.

Ὁ καθηγητὴς Γ. Μπουρδάκος χρησιμοποιεῖ τὸ φιλολογικὸν ψευδώνυμον Κόνσουλας, τὸ ὁποῖον εἶχε δοθῇ εἰς τὸν πάππον του ὡς παρωνύμιον.

Τὰ προερχόμενα ἐκ τῶν χρόνων τῆς Φραγκοκρατίας γλωσσικὰ στοιχεῖα εἶναι τόσα πολλὰ εἰς τὸ ἰδίωμα τῆς Μάνης, ὥστε ἡ διατήρησις καὶ ἐνὸς οἰκογενειακοῦ ὀνόματος, συνδεομένου μετὰ τῆς ἐπιφανοῦς κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους πόλεως Νίκλι, δύναται ἀσφαλῶς νὰ θεωρηθῇ ὡς λίαν πιθανή.

Κατὰ τὰς πολυταράχους ἡμέρας τῶν περιπετειῶν τῆς πόλεως ταύτης, εἶναι πιθανὸν νὰ συνεδέθῃ πρὸς αὐτὴν τὸ ὄνομα ἀνδρός τινος. Ὁ ἐκ τοῦ ἰονόματος τῆς πόλεως, ἐν ᾗ ἔδρασεν ἢ ἔζησε, κληθεὶς Νίκλης, μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς πόλεως καὶ τὴν διασποράν τῶν κατοίκων αὐτῆς, ἐγκατεστάθῃ εἰς Μάνην. Ἐκ τοῦ Νίκλη τούτου προήλθε τὸ ἀναφερθὲν ἀνωτέρω τοπωνύμιον τῆς Μάνης Νίκλι, τὰ δὲ γνωστὰ ἐν Μάνῃ Νίκλος—Νικλιάνοι—Νικλιάνικα ἀποτελοῦσι καὶ αὐτὰ τύπους προελθόντας ἐκ τοῦ ἀρχικοῦ Νίκλης.

Κατὰ ταῦτα, ὡς μάλλον πιθανὴ δέον νὰ θεωρηθῇ ἡ προέλευσις τῆς ἐπιφανοῦς πατριᾶς τῶν Νικλιάνων ἐκ τοῦ Νίκλη, τοῦ λαβόντος τὸ ὄνομα τοῦτο ἐκ τοῦ τοπωνυμίου Νίκλι, ἐκ τῆς ἐπισήμου δηλαδὴ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Φραγκοκρατίας πόλεως Νίκλι.

1) Πρβλ. Σ. Δραγούμην, ἐνθ' ἀν. σ. 82.

2) Μίλλερ, ἐνθ' ἀν. σ. 237.